ÖZET NOT I

(Bu notta maarif model, eğitimin temelleri ve Türk Milli Eğitim Sistemi yoktur. Onlar kısa süre içinde özet not iki olarak hazırlanacaktır). Lütfen grubu takip edelim oradan duyuru yapılacaktır.

Eğitim: Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik yönde değişiklik meydana getirme süreci olarak ifade edilmiştir.

EĞİTİMİN İŞLEVLERİ

Gizli: Statü kazandırır, Arkadaş edindirir, İşsizliği geçici olarak önler, Eş seçimi fırsatı oluşturur
Toplumsal: Sosyal değişimlere uyum sağlamamıza yardımcı olur, Kültürel mirası aktarır, Toplumun devamını sağlar, Toplumun ihtiyaçlarını karşılar, Bireylere sosyal problemleri çözme becerisi kazandırır, Bireyi sosyalleştirir
Siyasi: Bilinçli seçmen yetiştirir, İyi vatandaş olmayı öğretir, Lider olma vasfı kazandırır, Anayasal düzeni korumayı öğretir, Millet bilinci oluşturur, Demokratik olmayı öğretir
Bireysel: Bireyi çok yönlü geliştirir, Kendini gerçekleştirmeyi sağlar, Kişinin ilgi, yeteneklerine göre bilgi, beceri ve tutum kazandırır, Bireyi bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olarak tüm yönleriyle geliştirir
Ekonomik: Bilinçli üretici ve tüketici olmamızı sağlar, Toplumsal kalkınmayı sağlar, Nitelikli insan gücü yetiştirir, Mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerileri kazandırır. Böylelikle meslek edinmeleri ve iş bulmalarını kolaylaştırır.
Felsefi: İnsana çok boyutlu düşünmeyi öğretir, Yetiştirilmek istenen ideal insan tipini belirler, Bireyin düşünme biçimlerini geliştirir, Bireye çok yönlü bakış açısı kazandırma felsefi işlevin görevlerindendir.

EĞİTİM TÜRLERİ

İnformal: Resmi bir kurum ya da program olmadan, günlük yaşam veya iş hayatı süreci içinde alınan eğitimdir. Resmi değildir. Plansızdır. Yeri belli değildir. Daha çok da sosyal öğrenmeler şeklinde olur (Başlıca öğrenme yolları gözlem ve taklittir). Daha çok tesadüfi öğrendiğimiz bilgiler diyebiliriz.
Formal: Planlı – programlı, belli bir zamanda, belli bir yerde, belli bir kişi nezaretinde ve bir amaç doğrultusunda yapılan eğitimdir. Formal eğitim de örgün ve yaygın eğitim olarak ikiye ayrılır.
Örgün: Belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla, okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimdir. Örgün eğitim; okul öncesi, ilkokul, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır. Önceden belirlenen hedefler doğrultusunda okullarda yapılan eğitimdir. Kademe şartı ve yaş sınırı vardır. Sonunda diploma verilir.
Yaygın: Halk eğitim merkezleri, çıraklık okulları, hizmet içi eğitim, uzaktan eğitim, kurslar, dershaneler bu eğitim kapsamındadır. Kademe şartı ve yaş sınırı yoktur. Sonunda sertifika ya da belge verilebilir. Yaygın eğitim de hizmet içi ve halk eğitimi olarak ikiye ayrılır.
Halk Eğitimi: Katılanlar heterojen yapıdadırlar. Yani herkese açıktır. Gönüllülük esastır. Bir öğretmenin derste yapılan İngilizce bir espriyi anlamaması üzerine dil kursuna gitmesi örnek verilebilir.
Hizmet içi: Katılanlar homojen yapıdadır. Yani benzer meslekten kişilerdir. Öğretmenlerin aldıkları hizmet içi eğitim seminerleri örnek verilebilir. Hizmet içi eğitim üçe ayrılır:

- **Yeniden Eğitim:** Kişilerin yeni koşullara kolaylıkla uyum sağlamaları için yeni bilgiler vermek üzere düzenlenen programlardır.
- **İlave Eğitim**: Kişilerin mesleki eksikliklerini gidermek ve mesleki niteliklerini artırmak için yeni bilgiler vermek üzere düzenlenen programlardır.
- **İleri Eğitim:** Kişilerin mesleki düzeylerini yükseltmek ve meslekte "eskimişliği" gidermek için düzenlenen programlardır.

KÜLTÜR

Kültürleme: Kültürel değerlerin bireylere aktarılma sürecidir. Bir toplumun birey ve gruplara kendi kültürel unsurlarını kazandırmasıdır.

- **Zoraki Kültürleme:** Kültürel değerlerin bireylerin kendi isteği dışında, zorla kabul ettirme biçiminde kültürel değerler bireylere kazandırılır. Töreler yoluyla beşik kertmesi yapma gibi.
- **Gelişigüzel Kültürleme:** Plan ve program olmadan doğal ortamda bireylerin aile, akran grupları ve kitle iletişim araçları ile etkileşimi sonucunda kültürel değerleri kazanmasıdır. Yani informal eğitim yoluyla kültürel değerler kazandırılır. Arkadaşlarından cesaret alarak denize girip onlar gibi yüzmesi.
- **Kasıtlı Kültürleme:** Belli bir plan ve program doğrultusunda istendik özellikler bireylere kazandırılır. Yani formal eğitim yoluyla kültürel değerler bireylere kazandırılır. Belediye tarafından açılan bağlama kursuna gitmek gibi.

Kültürleşme: Farklı kültürlerin karşılıklı etkileşime girmesiyle gerçekleşen kültür alış-verişidir. İtalyan bir kadının Türk erkekle evlenip ona pizza yapmayı öğretip, eşinden de erik dalı oyun havasında oynamayı öğrenmesi gibi.
Kültürlenme: Belli bir toplumun alt kültürlerinden ya da farklı toplumlardan kopup gelen birey ya da grupların buluşması ve bir etkileşim süreci sonunda her iki kültürde de bulunmayan yepyeni bir senteze ulaşılmasıdır. Toplumda son zamanlarda çok fazla görmeye başladığımız yeni müzik tarzları gibi.

Prof. Dr. Mehtap GÜNDÜZ

FELSEFİ VE PSİKOLOJİK TEMEL

Felsefi: İdeal insan tipi yetiştirmek, anlayış (paradigma) değişikliği, Niçin? sorusu, hedeflerin (kazanımların) önem sırası, hedeflerin aday hedeflere dönüşmesi, hedeflerin iç dış tutarlılığı

Psikolojik: Nasıl? sorusu, eğitim durumları (öğrenme yaşantıları), öğrenciye görelik ilkesi, çocuğun içinde bulunduğu yaş, gelişim dönemi, hedeflerin ulaşılabilirliği, hedeflerin uygulanabilirliği, hedeflerin öğrenciye seviyesine uygunluğu, hedeflerin işlevselliği, hedeflerin kazandırabilirliğidir.

EĞİTİM-ÖĞRETİM-DERS PROGRAMI

Eğitim programı: Öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği biçiminde tanımlanmaktadır.

Çerçeve olmalı: Öğretme-öğrenme etkinliklerine ilişkin konuların genel hatlarıyla belirlenmesi ve ayrıntılara girilmemesi durumudur.

Esnek: Öğretmenin eğitim programındaki konuları ve etkinlikleri görev yaptığı yörenin; ekonomik, sosyal özellikleri ile öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve sosyal çevrenin değişen koşullarına göre düzenleyebilmesidir.

İşlevsel: Programda yer verilen konuların ve etkinliklerin hayatta geçerli olması yani işe yaraması durumudur.

Değişmez ve Genel Olma: Belli konuların ülkemizdeki bütün okullarda işlenmesi zorunluluğu bulunmaktadır (23 Nisan, 19 Mayıs).

Uygulanabilir: Program eldeki imkanlarla gerçekleştirilebilir olmalıdır. Bir nevi programın okulda yapılabilir olmasıdır.

Bilimsellik: Programın eğitim bilimlerindeki gelişmeleri, yeni öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerini dikkate alarak düzenlenmiş olmasıdır.

Öğretim Programı: Eğitim programı doğrultusunda öğrenciye kazandırılması düşünülen özelliklerin ders kümeleri olarak planlanmasıdır. Eğitim programı bir plan ya da tasarı iken öğretim programı bir uygulamadır. Bu özelliğiyle eğitim programından ayrılmaktadır. Eğitim programı neyin nasıl yapılacağını belirlerken, öğretim programı belirlenenlerin nasıl uygulanacağıyla ilgilenir. Bir okul kademesindeki tüm yıllardan planlı olarak yapılacak tüm etkinlikleri kapsar. Okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir.

Ders Programı: Bir eğitim kademesindeki okulun içinde yer alan bir dersin tek bir yılında planlı olarak yapılacak tüm etkinlikleri kapsar. Öğretim programı içinde var olan bir derste, dersin özel hedeflerine ve o ders süresi içinde bireye nasıl kazandırılacağını gösteren derse özgü etkinliklerin yer aldığı en ayrıntılı programdır.

PLAN TÜRLERİ

Ünitelendirilmiş Yıllık Plan: Öğretim yılı süresince öğretmenin ders vermekle yükümlü olduğu sınıfta konuları hangi aylarda ve yaklaşık olarak ne kadar zamanda işleyeceğini gösteren plandır (derine inmez). Ünitelendirilmiş yıllık plan, öğretim yılı süresince ders vermekle yükümlü olunan sınıflarda, program uyarınca belli üniteleri ya da konuları hangi aylarda ve yaklaşık ne kadar zamanda işleyeceklerini gösteren duruma göre zümre öğretmenler kurulu ya da şube öğretmenler kurulu tarafından ortak hazırlanarak ders yılı başında okul yönetimine verilen çalışmadır.

Günlük Ders Planı: Öğretmenin bir dersle ilgili olarak bir ya da birkaç ders saatinde yapacağı etkinliklerin ayrıntılı olarak planlanmış formudur. Öğretmenin bir günde veya bir derste yapacaklarını tasarladığı plandır. Detaya daha çok inilir. O gün derste yapılacak tüm şeyler planlanır. Günlük ders planında genel hedefler yer almaz. Ders planının uygulanmasından öğretmenler sorumludur.

Resmi Program: Talim Terbiye Kurulu başkanlığında hazırlanır. Yazılı dökümandır. Çerçeve niteliği taşır. Onaylanarak okullara gönderilmiştir.

Uygulamadaki Program: Öğretmenin elinde hayat bulan programdır. Okuldan okula, öğretmenden öğretmene değişir. Resmi programın somut gerçekleşen boyutudur.

İhmal Edilen Program: Resmi programda olup, öğretmen tarafından geçiştirilen, eksik bırakılan, atlanan programdır. (Sınavda soru çıkmayan dersler, konular)

Ekstra Program: Resmi program dışındaki planlı ve sanatsal, sosyal, kültürel, sportif etkinliklerdir. Öğrenci kulüpleri, paneller, tiyatro çalışmaları, okul korosu gibi. Katılım gönüllülüğe dayanır, tüm öğrencilere açıktır.

Örtük / Gizil Program: Resmi, yazılı değildir. Olumlu veya olumsuz olabilir. Okul ikliminden ve kültüründen kaynaklanan öğrenmelerdir. Değerler, tutumlar ve inançlarla da ilgilidir. Okuldaki informal öğrenmelerdir.

İÇERİK DÜZENLEME YAKLAŞIMLARI

Doğrusal: Aşamalılık var, ön koşul, bir şeyi öğrenmeden diğerine geçilmez, düzey ilkesini sever.
Modüler: Esneklik var, sıra atlanabilir, birbirinden bağımsız düzenlemeler var, hızlı değişimlerin olduğu durumlarda çok tercih edilir
Sarmal: Gittikçe zorlaşıyor, kapsamı genişliyor, sonraki öğrendiklerini öncekilerle birleştiriyor, içinde aşamalılık var (Sadece aşamalılıktan bahsederse doğrusal, gittikçe zorlaşma, kapsamı genişleme + aşamalılık varsa sarmal)
Piramit: Eğitim Fakültesi gibi (İlk yıllarda ortak konular var zorunlu olarak sonra herkes kendi alanında uzmanlaşır), uzmanlaşılan alan baştan bellidir.
Çekirdek: Tıp Fakültesi gibi (İlk yıllarda ortak konular var zorunlu olarak sonra herkes kendi seçtiği alanda uzmanlaşır)
Konu ağı-proje: Yönergeyle yapılacak işleri takip etme, takvime bağlı ilerleme
Sorgulama: Yaşantı tasarımına benzer. İçerik öğrencilerin isteklerine göre sonradan belirlenir.

İÇERİK DÜZENLEME İLKELERİ

Düzey: Ön koşul, aşamalılık var, sıra atlanmaz
Şema: Var olan bilgisiyle açıklama, özümseme, kendine uydurma, var olan bilgisinin içine koymak
Vardama: Geçmişi ve geleceği kestirmesine olanak verme
Alıştırma: Tekrar ve pekiştirmek amacıyla ünite başlarında ve sonlarında yapılan soru çözümleri
Soyutlama: Ana fikri ortaya çıkarma, özetleme, zihninde hayal etme canlandırma
Kapsama: İçeriğin önceden öğrenilen yapının içinde verilmesidir, birbirine kapsayacak şekilde gitmesi
Kaynaşıklık: Yatay kaynaşıklık, konular disiplinler arası yaklaşıma uygun olmalıdır. Dikey Kaynaşıklık, konuların yıllara göre basitten karmaşığa, somuttan soyuta aşamalılık arz etmelidir.
Denge: İçeriğe belli bir bölümün eklenmesi ya da çıkarılmasıyla yapının bozulmamasıdır.

EĞİTİM FELSEFELERİ VE FELSEFİ AKIMLAR

Daimicilik: Klasik eserler, entelektüel eğitim, elit ve seçkin tabaka oluşturma, evrensel değerleri ve bilgiyi olduğu gibi aktarma, sağlam ve karakterli bireyler yetiştirmek, okul yaşama hazırlık
Esasicilik: Ezber, dayak, sıkı disiplin, öğretmen otorite, bireylerin zekalarını geliştirmelerine ve yeteneklerini eğitmelerine yardımcı olmak, yeni nesillere temel bilgileri ve kültürel değerleri aktarmak
İlerlemecilik: Okul yaşamın ta kendisi, yaparak yaşayarak öğrenme, öğrenci merkezli eğitim, işbirliği, aktif katılım, öğrenciye görelik
Yeniden Kurmacılık: Toplumu yeniden reform etme, okullar değişimin öncüsü, gerçek demokrasiyi getirme
İdealizm: Duyu organları aldatıcı, akıl ve sezgi işe koşulmalı, gerçek zihnin içinde, öğrencileri doğruyu aramaya teşvik etmek, insanı bilinçlice ve özgürce Tanrı'ya ulaştırmak, eğitim ruhu iyileştirmeli, eğitim insanları güzele, doğru olana ve iyiye götürecek bir rol üstlenmeli, insanı iyi bir kişiliğe, karaktere sahip olması için gerekli ortamı sağlamalı, sosyal bir kurum olarak okul öğrencilere bilmeleri, paylaşmaları ve kişiliklerini belirlemeleri için kültürel mirası oluşturan değerleri öğretmeli, tutarlılık kavramı önemli, sokratik yöntem, insan dünyaya dolu gelir
Realizm: Duyu organları gerçeği söyler, gerçek zihnin dışında, okul öğrencilere bilgiyi aktarmalı ve öğrencilerin zihinsel gelişimini sağlamalı, birey toplumdan sonra gelmekte, insan toplum için eğitilir ancak toplum bireyden bağımsız olamayacaktır, kişiyi toplumuna ve devletine karşı bilgili ve erdem sahibi biri yapmak, insan zihni boş bir levha, eğitimin amacı kişileri kesin bilgiye ulaşmasını sağlamak, bireylerin zihnini geliştirerek değerleri keşfetmesini ve onlara uygun yaşamasını sağlamak
Pragmatizm: Çocuğa ne faydalıysa o yapılmalı, pratik sonuçlar, öğrenci merkezli, yaparak yaşayarak öğrenme, İlerlemecilik, yapılandırmacılık
Varoluşçuluk: Çocuğun kendini özgür hissetmesi, bireysellik ve seçim hakkı

EĞİTİM PROGRAMI TASARIMLARI

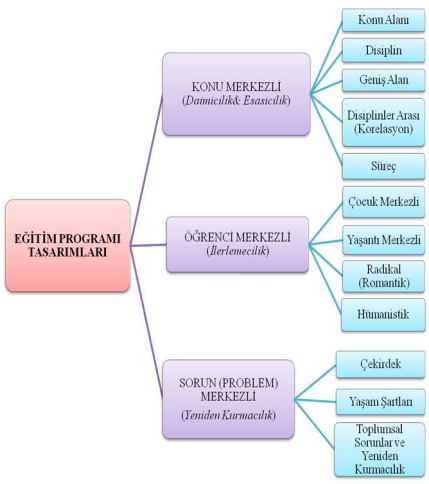

Prof. Dr. Veyis GÜNDÜZ

Konu alanı: Her bir konuyu ayrı ayrı ele alma
Disiplin: Her bir dersi ayrı ayrı ele alma
Geniş alan: İlgili dersleri birleştirme (fizik kimya biyolojiyi fen gibi)
Disiplinler arası (ilişkisel): Tüm dersleri birleştirme ve birbiri ile ilişkilendirme, korelasyonel, tematik
Süreç: Ne öğrendiği önemli değil nasıl öğrendiği önemli, eleştirel düşünme, ortak öğrenme yolu
Çocuk merkezli: Çocuğun ilgi ve ihtiyaçları çocuk okula gelmeden önce belirlenir
Yaşantı merkezli: Çocuk okula geldikten sonra plan yapılır, ne bilelim neye ilgisinin olduğunu, ne vereyim abime, çocuk okula bi gelsin bi yaşasın ona göre hareket edelim
Romantik (radikal): Duvarsız eğitim, kendini nerde rahat hissederse
Hümanistik: İnsan basit etki tepki değildir, duyguları vardır, karışıktır
Çekirdek: Toplumu laboratuvar olarak görme, programın merkezine hayatta karşılaşacak problemleri yerleştirme, ilk önce ortak dersler daha sonra çocuk istediği dersi seçiyor
Yaşam şartları: Sorun çözmeye özendirme, genelleme becerisi kazandırma, Var olan toplumsal sorunlara duyarlı olmayı kazandırır
Toplumsal sorunlar ve yeniden kurmacılık: Öğrencilerin günümüzde insanlığın karşılaştığı herkesi etkileyen genel problemleri analiz etmesi, olması beklenen toplumsal sorunlar üzerine kurulu, toplumsal reformlar daha ön planda, okullar toplumu yeniden inşa etmeli

BLOOM TAKSONOMİSİ

Bilişsel
Bilgi (Hatırlama): Tanım, ezber, sıralama, olgu, söyleme, bilme, aynen tekrar etme, sınıflama listeleme, eşleştirme
Kavrama (Anlama): Kendi cümleleri ile ifade etme, örnek verme, ana fikri söyleme, yorumlama, çevirme, özetleme, önemini açıklama, tahmin etme, tabloyu ya da grafiği yorumlama, bir başka forma çevirme, açıklama, yordama
Uygulama (Yapma): Öğrendiklerini ilk kez karşılaşılan durumda kullanma, problem çözme, kullanma, yapıp gösterme
Analiz (Çözümleme): Öğelerine ayırma, ilişkilerini belirleme, inceleme, bağlantı kurma, kıyaslama, ana hatlarını çıkarma, ayırt etme, ayrıştırma.
Sentez (Yaratma): Özgün ve yeni bir ürün ortaya koyma, tasarlama, yaratma, orijinallik, yaratma, öneride bulunma
Değerlendirme: Bir ürünü, bir ölçütle karşılaştırarak yargıya varma, karar verme ve eleştirmedir.
***Yenilenmiş Bloom taksonomisi denirse sentez ile değerlendirme yer değiştirecek.

Duyuşsal
Alma: Farkına varma, dikkat çekme, ilgili olma, seçici olma
Tepkide bulunma: İstekli olma, gönüllü olma, karşılık verme, zevk alma
Değer verme: Adanmışlık, kendini veriş, düşkünlük, bir değeri kabullenmişlik, takdir etme, destek verme, savunma, taraf olma
Örgütleme: Kararlılık ve değerler sistemine katma, değerleriyle uyumlaştırabilme, uygulama, hayata geçirebilme
Kişilik haline getirme: Davranış ölçütü haline getirebilme, alışkanlık haline getiriş, karakterlendirme, yaşam felsefesi yapma, tamamen çevreye duyarlı hale gelme, otomatik olarak yapma

Psikomotor
Algılama (uyarılma): Bir becerinin izlenmesi, gözlenmesi
Kurulum: Bedeni hazır hale getirme
Kılavuz denetiminde yapma: Birinin yardımıyla yapma
Mekanikleşme: Davranışı kendi kendine yapabilecek düzeye gelme
Beceri haline getirme: Yardım almadan yapma
Örüntü (duruma uydurma): Beceriyi farklı bir duruma transfer etme
Yaratma: Yeni bir beceri tasarlama

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

PROGRAM GELİŞTİRME SÜRECİ

1. Program geliştirmenin planlanması
   a. Çalışma kurullarının belirlenmesi
   b. İhtiyaç belirleme
2. Program tasarısı hazırlama
   a. Hedef
   b. İçerik
      Belirtke Tablosu
   c. Eğitim Durumları
   d. Değerlendirme

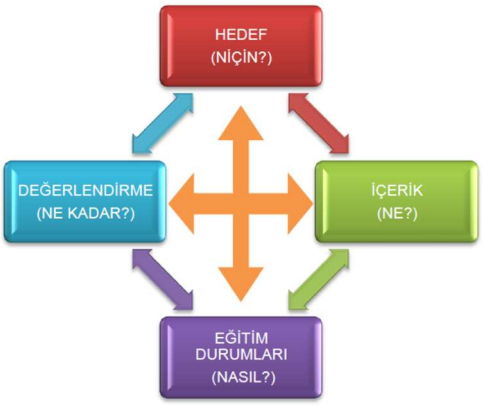

3. Programın denenmesi
4. Programın değerlendirilmesi
5. Düzeltme
6. Yaygınlaştırma

İHTİYAÇ BELİRLEME YAKLAŞIMLARI VE TEKNİKLERİ

Betimsel yaklaşım: Var olan ihtiyacı dikkate almak, (+, -), O anda var olan ihtiyacı dikkate aldığımızda ne olur dikkate almazsak ne olur
Analitik yaklaşım: Gelecekteki ihtiyaçların dikkate almak, varsayımsal ihtiyaçlar dikkate alınır, eğilimler ve yönelimlerden hareket edilir.
Farklar yaklaşım: Olması gerekenle olan arasındaki farka bakılır (Hayaller hayatlar misali)
Demokratik yaklaşım: Çoğunluğunun belirlediği ihtiyaç dikkate alınır, bir nevi oylama yapılır, çoğunluğun görüşüne göre hareket edilir, farklı kesimlerin görüşü alınır, ihtiyaçlar çoğulcu grubun kararına göre belirlenir.

Delphi: Posta yoluyla uzmanların birbirini görmeden düşüncelerinin toplanarak ihtiyacın belirlenmesi, depcen deyon depemeyon kimse yok yanımda, daha çok gelecekteki ihtiyaçlar belirlenir (varsayımsal)
Progel (Dacum)- Meslek Analizi: Progel (Dacum) un meslek analizinden farkı kısa bir sürede olmasıdır. Panel veya beyin fırtınası şeklinde olmasıdır. Ama meslek analizinde bir iş basamaklarına ayrılır. Bu yüzden daha uzun sürer. Hatta bilişsel, duyuşsal, psikomotor alanlara kadar inilir. Bu yüzden, Dacum, meslek analizine göre daha kullanışlı ve daha az zaman alıcıdır. Dacum, mesleğin niteliklerini (yeterlilikleri, meslek profili) belirlemeye yararken; meslek analizi ise daha çok iş başvurusu yapanların seçiminde kullanılır.
Gözlem: Bir alandaki ihtiyaçlar işin yapıldığı doğal ortamda gözlenir, doğrudan bilgi edinilir
Görüşme: Öğrenci, öğretmen, veli ve yöneticilerle yazılı ya da sözlü görüşme yapılır

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

ÖĞRETİM İLKELERİ

Yaşama yakınlık (hayatilik): Okulda öğrenilenleri hayata aktarma, yansıtıcı düşünme
Somuttan soyuta: Çok sayıda duyu organına hitap etme, içinde bulunduğu dönemi dikkate alma
Bilinenden bilinmeyene: Ön koşul, aşamalılık, Hazırbulunuşluk, üslü sayıları öğrenmeden köklülere geçmeme
Basitten karmaşığa: Kolaydan zora
Yakından uzağa: Bildiği gördüğü duyduğu çevreden başlanmalı, mekan anlamında, muhtardan cumhurbaşkanına
Ayanilik: Açıklık, iletişimin açık anlaşılır olması, materyal kullanma (birinci anlamı iletişim)
Aktüalite (güncellik): O anda gündemde ne varsa onla ilişkilendirme
Ekonomiklik: Zaman, emek, maliyet açısından pratik
Bütünlük: Derslerin birbiriyle ilişkilendirilmesi, disiplinler arası
İş aktivite (yaparak-yaşayarak, aktiflik): Çocuğun bizzat kendisi yapması, yaşaması, aktif olması
Çocuğa görelik: Çocuğun ilgi, istek, ihtiyaç ve bireysel farklılıklarının dikkate alınması

DÜŞÜNME BECERİLERİ

Yaratıcı düşünce: özgün, orijinal, ilginç görüşler önermek
1-Hazırlık: Bu aşamada problemi tanımlamak, problem hakkında araştırma yapmak, bilgi toplamak ve zihinsel olarak konuya odaklanmak önemlidir. Çeşitli kaynaklardan ilham alınır ve sorunun derinlemesine anlaşılması için gerekli bilgiler toplanır.
2-Kuluçka: Hazırlık aşamasının ardından, zihinsel bir mola verme veya problem üzerinde doğrudan çalışmama dönemi gelir. Problemden farklı olarak zihinsel ve rahatlatıcı etkinliklere yoğunlaşılır. Bu evre genellikle "bilinçli düşünmeye ara verilen" bir dönem olarak bilinir.
3-Aydınlanma: Bazen içgörü aşaması olarak adlandırılan aydınlatma, "İşte bu!" anının gerçekleştiği zamandır. Bu an, yaratıcılık sürecinin en belirgin ve heyecan verici anıdır. Bu üçüncü aşamada, yaratıcı arayışınızın cevabını bulabilirsiniz. Bu aşamada problem çözülür, hayal kurulur, zihinde canlandırılır, düşünülür ve çözüm birden gelir.
4-Gerçekleşme-Doğrulama: Aydınlanma aşamasında ortaya çıkan fikir, daha sonra test edilir ve geliştirilir. Birden bire ortaya çıkan yeni düşünce problem durumuna uygulanır.
5-Değerlendirme aşaması: Bu aşamada fikrinizin geçerliliğini düşünür ve alternatif seçenekler ile karşılaştırırsınız. Bu durum aynı zamanda çözümünüzün ilk görüşünüz ile uyuşup uyuşmadığını görmek

Yansıtıcı düşünce: öz eleştiri, hatalardan ders çıkarma, geçmiş deneyimleri kullanma, günlük tutma, öğrendiklerini başka durumlara transfer etme, mikro öğretim
Eleştirel düşünce: sorgulama, aynen kabul etmeme, iyi kötü yanlarını ayırt etme, objektif olma, ölçüte göre karar verme, yargılama, değerlendirme, tartışma
Analitik düşünce: neden – sonuç ilişkisi, irdeleme, alt boyutlara ayırma, balık kılçığı
Meta bilişsel (üst biliş, yürütücü biliş, biliş bilgisi, bilişsel strateji, alan biliş yolu) düşünce: nasıl öğrendiğinin farkına varma, kendine özgü öğrenme şekli, öğrenmeyi öğrenme
Yakınsak düşünce: farklı düşüncelerden aynı düşünceye varma, güdümlü tartışma
Iraksak düşünce: aynı düşünceden farklı düşüncelere varma
Lateral (yanal, etraflı) düşünce: olaylara her açıdan bakma, etraflıca, altı şapka
Bilimsel düşünce: hipotez kurma, araştırma, veri toplama, kaynaklara ulaşma, proje, problem çözme
Empatik düşünce: başkasının yerine kendini koyma (incinmişsin), konuşma halkası, drama, rol oynama

ÖĞRETİM STRATEJİLERİ

Sunuş (alış) stratejisi: tümdengelim, öğretmenin kavram ilke ve genellemeleri aktarması, anlamlı öğrenme, kavram haritası, sınıf kalabalıksa, süre azsa, konu çoksa, zorsa, soyutsa, öğrencilerin ön bilgileri eksikse, konu belli bir düzeyde organize ilerletilecekse, alt düzey becerilerin kazandırılması (daha çok bilgi), ön organize edicileri kullanma

Ön Organize Ediciler (en önemli ön organize edici kavram haritasıdır**)**
Dikkat çekme: ilginç soru sorma, fıkra, merak uyandırma
Hedeften haberdar etme (gözden geçirme): ne öğreneceğimizi söyleme, dersin sonunda nereye ulaşacağımızı söylemek
Güdüleme: öğrendiklerimiz hayatta ne işe yarayacak
Ön koşul bilgileri yoklama (hazırbulunuşluk, bilinenden bilinmeyene)

- Öğretmen ilke(kural) genellemelerini açıklar. Yani temel kavramları açıklar.
- Öğretmen kavramları tanımlar. Yani alt kavramları açıklar.
- Öğretmen konuyla ilgili örnek verir.
- Öğretmen konuyla ilgili olmayan zıt örnek verir.
- Öğrenciler kendi örneklerini verir.
- Öğretmen konuyu özetler.
- Öğretmen dersi değerlendirir

Prof. Dr. Mevlüt AYDÜZ

Buluş (keşif, seziş) stratejisi: tümevarım, kavram ilke ve genellemelere öğrencinin kendinin ulaşması, daha çok kavrama basamağı, sentez kesinlikle yok, öğrenci sunuşa göre daha çok işin içinde, öğrenciye örnek vere vere ipucu vere vere kendisinin bulmasını sağlama
Yapılandırılmamış Buluş: Planlanmamış, doğal bir ortamda kavramları, ilkeleri, bir problemin çözümünü bireyin kendi kendine bulmasıdır.
Yapılandırılmış Buluş: Öğretmen, kazanılacak hedef ve davranışları belirler. Bulunması gereken ilke, kavram ya da çözümle ilgili verileri, örnekleri organize eder. Sorular sorarak öğrencilerin ellerindeki verileri analiz etmelerine ve sonuca ulaşmalarına yardım eder.
1) Öğretmen örnek verir (kırmızı kalem, siyah top, vs.).
2) Öğrenci örneği açıklar.
3) Öğretmen ek örnek verir.
4) Öğrenci ek örneği açıklar.
5) Öğretmen örnek olan ve olmayan durumları bir arada verir.
6) Öğrenci bunları karşılaştırır.
7) Öğretmen gerekli açıklamaları yapar ve ilişkilendirir.
8) Öğrenci kavramı tanımlar (ismi niteleyene sıfat denir, vs.).
9) Öğrenci örnek verir.

Araştırma – inceleme stratejisi: bilimsel, çok üst düzey, uygulama ve diğer basamaklar, öğrenci için en yaparak yaşayarak ve kalıcı öğrenmeler, sınıfın dışına çıkmayı sever, veri toplar, araştırma yapar, hipotez kurar (denence), kaynaklara ulaşır
1) Problemi hissetme.
2) Problemi tanımlama ve sınırlama.
3) Bilgi toplama ve kaynak tarama.
4) Hipotez (denence) kurma.
5) Uygun aracı hazırlama, veri toplama ve verileri analiz etme.
6) Hipotezi test etme (iddia edilen doğru çıkmazsa hipotez kısmına geri dönülür).
7) Sonuç, çözüme ulaşma ve rapor.

ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

Düz anlatım (Takrir) yöntemi: öğretmen bilgiyi doğrudan aktarır, öğrenci katılımı az, sıkıcı
Konferans: bir uzmanın gruba sunum yapması, bilgi vermesi
Brifing: astın üstü bilgilendirmesi
Demeç: bir yetkilinin basın yayın organları ile açıklama yapması
Nutuk (Söylev): önemli günlerde yapılan duygusal konuşmalar
Tartışma: görüşlerin özgürce savunulması, birbirine saygı, demokratik ortam
Münazara: tez- anti tez, zıt konu, jüri, ikna, savunma
Görüş geliştirme: zıt bir konunun ara değerler alarak tahtaya yazılması (tamamen katılıyorum, kısmen katılıyorum, katılmıyorum), öğrencilerin savundukları görüşün önünde durması, görüşünü gerekçesiyle anlatması, isterse görüşünü değiştirmesi, diğerlerinin ona saygı duyması, yaratıcılık yok
Panel: 3-5 uzmanın bir konuyu her birinin bir boyutuyla ele alması ve sıraya 10-15 er dakika konuşması, samimi hava, sunumlar bittikten sonra dinleyicilerin soru sorması
Forum: dinleyicilerin her an uzmanlara soru sorabilmesi ve sürecin soru cevap şeklinde ilerlemesi
Zıt panel: sınıfın ikiye ayrılması, bir tarafın soru sorması diğer tarafın cevap vermesi, iki tarafında aynı seviyede olması, eksik kalan konuların pekişmesi
Kollekyum: soru sormak için önceden bir grubun görevlendirilmesi, cevap veren grubun uzman olması ve ayrıca dinleyici bir grubun olması
Açık oturum: güncel bir konu, başkandan sırayla söz alarak konuşma şeklinde ilerlemesi, her birinin farklı alandan olması (sporcu, siyasetçi, sanatçı)
Sempozyum: bilgi şöleni, eş zamanlı oturumlar, bildirilerin (tebliğ) sunulması, seri halde konuşmalar, bildiri kitapçığının çıkması, uzun sürmesi, dinleyicilerin yanında katılımcılarında soru sorması
Seminer: bir kişi ya da grubun bilimsel bir konuda araştırma yapması ve onu gelip bir gruba, komisyona sunması, tez ve seminer sunumları gibi (yüksek lisans eğitimindeki gibi)
Argümantasyon: dayanak, kanıt, delil, ispat, daha çok problem çözme yönteminde
Sokrat semineri: sınıfa zor, ağır, üst düzey bir metin getirip öğrencileri düşündürme (öğrencilerin zorlanacakları, kapasitelerin üstünde bir metin olması)
Sokratik tartışma: ironi, dalga, şüpheye düşürme, emin misin diye sorma, önce şüpheye düşürüp sonra doğruyu buldurma, Allah garibana eşşeğini gaybettirip sonra buldurtturup sevindirirmiş

İroni Aşaması (Alaysı**):** Öğrencinin bildiği bir konuyla ilgili ona sorular sorarak o bildiği şeye güvenmemesi gerektiği durumu yaratılır. Bir nevi insanın içine kurt düşürerek şüphe uyandırılır. Bildiği şeyden emin olup olmadığı sorgulattırılır. Öğrencinin çıkarımına yönelik şüphe duymasına yol açacak sorular sorulur.

Doğurtmaca Aşaması: Öğrenciye soru sorarak ve ipucu vererek doğru çıkarımlar yapması sağlanır.

Prof. Dr. Nevzat GÜNDÜZ

Vızıltı grupları (buzz, fısıltı, philps 66): gruptaki kişi sayısı ile dakikanın aynı olması, herkesin aktif katılımı, philps de ayrıca söylenenler sekreter tarafından yazılır
Büyük ve küçük grup tartışması: sınıf azsa tek grup yapılır yani büyük grup tartışması ve tartışma daha çok öğretmen tarafından yönetilir, kalabalıksa küçük grup tartışması ve öğrenciler de sorumluluk alır
Rulman (Top taşıma): iç içe iki çember, birbirlerini görecek şekilde otururlar, bir taraf sabit kalır diğer taraf döner
Akvaryum: iç içe iki çember, dış çemberdekiler arada soru sorsa da yine de pasif, iç çember daha aktif, iç çemberdekiler sırayla sandalyeye oturarak konuşur, yüz yüze oturmuyorlar (enselerini görürler)
Çember: 8-10 gönüllü öğrenci bir halka şeklinde oturup sırayla konuyu tartışır, çemberin ortasında bir başkan ve yanında mutlaka sekreter (yazman) bulunur, başkan sırayla sorular sorarak tartışma ortamı yaratır
Güdümlü tartışma: yaratıcılığı engeller yakınsak düşünce, öğretmen sorularla belli bir yere ulaştırır öğrencileri, varılacak yer belli
Workshop (Çalıştay, Düşünce atölyesi): kısa sürede 6-7 deneyimli kişinin ortaya somut bir çözüm ya da ürün ortaya çıkarması, kuram ile uygulama arasında köprü oluşturur
Metafor (Analoji): somut benzetme olursa analoji, soyut benzetme olursa metafor, iki olayı ilişkisel olarak da birbirine benzetebilir, bildiklerinden hareketle bilmedikleri şeyleri ilişkilendirme
Beyin fırtınası: kısa sürede çok sayıda ilginç fikir üretme, yaratıcılık, müdahale yok, olduğu gibi tahtaya yazılır fikirler, öğretmen kendi görüşlerini katmaz
İstasyon: yarım kalmış işe katkı getirme, masaları dolaşma, eş zamanlı öğrenme merkezleri, çoklu zeka, yaratıcılık
Proje: ürün, sunum, disiplinler arası, sınıf dışı, bilişsel duyuşsal psikomotor, bilimsel, gerçek yaşam
Balık kılçığı: ayrıntılı neden sonuç ve alt neden ilişkisi, analitik düşünme, daha çok problemi analiz etmeye yönelik
Örnek olay: yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olayı sınıfa getirip analiz etme ve daha sonra probleme çözüm üretme, problemi kendince yeniden yazma, toplumsal olaylara duyarlılık ve farkındalık kazandırma, sınıfın içinde, bilimsel değil, problem çözme yöntemine göre de daha kısa, asıl amaç probleme çözüm üretmek
Problem çözme: bilimsel, çok üst düzey, gerçek hayattan bir problemi ele alma, uzun sürer, daha çok bilişsel beceriler, bilimsel problemin aşamalarına göre problem çözülür
Altı şapka: olaylara her açıdan bakma, etraflı düşünme, lateral (yanal) düşünme, iyimser (sarı), kötümser (siyah), objektif (beyaz), yaratıcı (yeşil), duygusal (kırmızı), karar verici ve değerlendirici (mavi), ilk beyaz şapka konuşur son mavi şapka
Benzetim (simülasyon): yapay ortam, mış gibi, tehlikeli durumlarda daha çok, bilgisayar simülasyonları, model numune, ortamı benzetme, tatbikatlar
Gösterip yaptırma: psikomotor becerilerin öğretimi, önce göster sonra yaptır, gönüllülük aranmaz, uygulama düzeyince, üst düzey becerileri geliştirmez
Gösteri (demonstrasyon): bir işin nasıl yapılacağını veya bir aletin nasıl çalışacağını öğretmen yapar öğrenci izler, öğretmen merkezli
Mikro öğretim: kamera, kayıt, video, yansıtıcı düşünce, öğretmen adaylarına deneyim kazandırma, iki aşamalı (uygula yeniden uygula, öğret yeniden öğret), öz eleştiri, hatalardan ders çıkarma, öğretmen adayı ders anlatır, kameraya kaydedilir, beraber izlenir, hatalardan ders çıkarılır, tekrar ders anlatır, tekrar kameraya kaydedilir, tekrar izlenir
Rol oynama (Dramatizasyon): yaratıcılık yok, empati var, metne ve senoryaya bağlı kalarak canlandırma, birinin kimliğine bürünme
Konuşma halkası: duyuşsal alan, duygu ve düşünceyi ayırt etme, empati geliştirme, öğrencilerin sırayla elden ele nesne dolaştırarak konuşması, siz olsaydınız ne yapardınız, sizce o ne yapmak istemiştir
Drama: Doğaçlama, canlandırma, metin ve senaryo yok, kendi hayal dünyasını oluşturma, yaratıcılık, empati

BİREYSEL ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

Tutor: üst sınıftan bir öğrencinin veya özel bir öğretmenin bire bir destek olması
Keller (bireyselleştirilmiş eğitim programı): keller bir tarafa körler bir tarafa, homojen gruplar oluşturma
Programlı öğretim: kebab, kendi hızına göre ilerleme, bilmeden geçememe, anında dönüt, at yarışı, etkileşim yok
Bilgisayar destekli öğretim: verilen bilgiyle yetinmek zorunda kalır, diğer bireylerle çok fazla etkileşim yok
- **Benzetim (simülasyon) :** tehlikeli durumlar, imkansızlıkların olduğu durumlarda
- **Birebir öğretim:** çocuğun kendi hızına göre ilerlemesi, programlı öğretim
- **Alıştırma:** konuyu pekiştirme ve tekrar etme
- **Problem çözme:** gerçek hayatta karşılaşacağı durumlar oluşturma
- **Sınama:** süreç ve ürünü birlikte değerlendirme
- **Öğretici:** öğretmen gibi işlev görme
- **Özel ders:** çocuğun istediği zaman sanki öğretmenden özel ders alıyor gibi bilgisayardan konuyu dinlemesi

İnternet tabanlı öğretim (sanal, web): senkron (canlı) yada asenkron (canlı olmayan) olabilir, internet varsa az da olsa etkileşim vardır, verilen bilgiyle yetinmez, keşfeder, araştırır
Uzaktan öğretim: öğretenle öğrenen aynı ortamda değil, tek kaynaktan çok kaynağa ulaşma, tüm kitle iletişim araçları
Harmanlanmış (Hibrit) öğretim: yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitimin birlikte olması
Ters yüz öğrenme: evde teorik okulda pratik, öğretmen önceden materyalleri öğrenciye gönderir
Farklılaştırılmış öğretim: yöntemi, materyalleri, değerlendirmeyi olabildiğince zenginleştirme**,** çoklu zeka, bireysel farklılıklar, seviye grupları oluşturma yok
Katlı öğretim: her konuya göre farklı farkı seviye grupları oluşturmak, keller planındaki gibi sadece bir homojen grup oluşturulmaz, her konu için farklı farklı seviye grupları oluşur

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

AKTİF ÖĞRENME TEKNİKLERİ

Enerjik, özdenetimi olan, özgüveni olan, meta bilişinin farkında, girişken, sorumluluk alan, risk alan, karar veren, öngören, sorgulayan, araştıran

Kartopu: görüşlerin katlanarak çoğalması, bir iki dört sekiz şeklinde

Bilişsel çıraklık: desteğin giderek azalması, yapı iskelesi gibi

Model Olma: Uzmanın, öğrenilecek işi öğrencilerin gözleyebileceği biçimde yapması

Çalıştırma (Koçluk yapma): Uzmanın gözetiminde öğrencinin beceriyi sergilemesi

Destekleme: Uzmanın öğrenciye yardım etmesi (İpucu verme, araç önerme, yapamadığı kısımları yapma)

İfade Etme: Öğrencilerin yaptıkları etkinliğin, akıl yürütmenin ya da çözdüğü problemin aşamalarını anlatması

Yansıtma: Öğrencinin sergilediği beceriyi uzmanın ya da diğer öğrencilerin sergiledikleri ile karşılaştırması

Öteleme: Öğrencinin beceriyi kendine özgü şekilde sergilemesidir. Kimseye ihtiyacı kalmaz. Git ötede kendi başına yap

Eğitsel oyun: eğlenceli tekrar, haz alma, kazanan var, çok yönlü gelişim, il bulmaca oyunu

Düşün eşleş paylaş: önce bireysel düşünür, sonra arkadaşıyla eşleşir ve sonra sınıfla paylaşır

İş başında eğitim: işin bizzat doğal ortamında yapılması, benzetim yöntemini sevmez

SWOT analizi: güçlü ve zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler

Fikir taraması: dersin ortasında sıkıcı ve negatif havayı dağıtmak için yapılan üç beş dakikalık konuşmalar, yarenlik

Köşeleme: bir probleme çözüm üretme, yaratıcılık var, ortaya atılan fikirlerin kartonlara yazılarak sınıfın köşelerine asılması, istediği köşeye gider ve o görüşü savunur ama görüşünü değiştiremez

Arkası yarın: en heyecanlı yerinde bırakma ve geri kalanını tahmin ettirme

Tarihsel empati: o günün koşullarına göre düşünme ve kişinin düşüncelerini anlamaya çalışma

Sözlü tarih: dedeler ve nenelerle görüşme, yaşayan tarih

Altı ayakkabı: Altı şapka daha çok düşünce boyutuyla ilgiliyken, ayakkabı daha çok uygulama boyutuyla ilgilidir.

Lacivert Resmî Ayakkabı; Resmiyet, prosedür, rutin işler.

Gri Spor Ayakkabı; bilgi, veri, delil toplama.

Kahverengi Yürüyüş Ayakkabısı; rahatlık, esneklik, inisiyatif.

Turuncu Lastik Çizme; tehlikeyi azalt, güvenliği sağla.

Pembe Ev Terliği; sıcaklık, samimiyet

Mor Binici Çizmesi; asalet, otorite

Hızlı tur: Soru turunun sözlü halidir. Öğrencilere bir konu verilir. Biri başlangıç yapar ve düşüncelerini açıklar. Ardından diğer öğrenci devam eder. Aynı şeyi söylemek yoktur. "Geç" deme hakkı vardır.

Öğrenme galerisi: Öğrenciler gruplara ayrılır. Her grup yaptığı çalışmayı panoya asar. Daha sonra diğer grupların çalışmalarını gezerler ve altına ekleme yapabilirler (şunu şöyle yapsaydınız daha iyi olurdu). Her grup kendi panosuna geri döndüğünde isterse onu dikkate alabilir.

Pazar yeri: Öğrenciler bir konuyla ilgili düşüncelerini kartonlara yazıp boyunlarına asarlar. Daha sonra sınıfın içinde sanki pazarda dolaşıyormuş gibi dolaşırlar. Beğenilen kartonlar (fikirler) değiştirilir.

Beyin eseri: Sınıfın tamamı katılır. 6 – 7 kişilik gruplar oluşturulur. Her öğrenciye bir konunun farklı yönleriyle ilgili 3 kart verilir. Öğrenciler bu kartla ilgili düşüncelerini yazar. Kartlar masanın üzerine konulur. Ardından her öğrenci sırayla kart çeker, sesli şekilde kartta yazanı okur. Benzer fikirler gruplandırılır.

Sinektik: alakasız ilişkilendirme, İstanbul ve aşk birbirine benzer, ikisi de karmaşık ve heyecanlıdır

Scamper: Scamper tekniğinin diğer adı yönlendirilmiş beyin fırtınası yöntemidir. Scamper tekniği, sistematik ve aşamalı bir şekilde kişinin bir fikre ya da nesneye ilişkin yaratıcı çözüm önerileri geliştirmesini sağlar. Scamper tekniği, çeşitli sorular sorarak kişinin konu ile ilgili beyin fırtınası yapmasını ve farklı düşünebilmesini sağlar.

Dijital öyküleme: grafik, seslendirme, video, metin ve müzik gibi ögelerin bir araya getirilerek tarihi olaylar, kişisel öyküler gibi belli konularda bilginin aktarılmasında ve bu konularda öğretim yapmak amacıyla kullanılan birkaç dakikalık öykü

KWL (Bil iste öğren): Ne biliyorum? Ne öğrenmek istiyorum? Ne öğrendim?" aşamalarından oluşan, öğrencilerin ön bilgilerini, giriş davranışlarını ve yeni bir konu hakkındaki görüşlerini somut olarak görmeye olanak tanıyan bir stratejidir. (Yani neydim ne oldum tekniği ya da umduğunu bulup bulamama tekniği)

Sandviç: Öğrenciler ilk önce bireysel olarak çalışırlar. Daha sonra grup olarak bir araya gelerek somut bir ürün ortaya koyarlar. Çeşitli ürünlerin katlamalı olarak bir araya getirilmesidir.

Tereyağı ekmek: Öğrenciler ilk önce bireysel olarak bir konu hakkında düşünür, düşüncelerini bir yere kaydederler. Daha sonra grup olarak bir araya gelip tekrar tekrar konu hakkında konuşma fırsatı bulurlar. Tekrar tekrar konuşma fırsatı verilmesi ve öğrencinin önceki görüşü ile sonraki görüşü arasında ilişkilendirme yapmasından dolayı bu isim verilmiştir

Dedikodu: Sınıf ikişerli gruplara ayrılır. Herhangi bir konuda karşılıklı görüştükten sonra gruplar dağılır. Tekrar ikişerli yeni gruplar oluşur. İlk gruptaki arkadaşının söylediğini 2. gruptaki eşine sanki onun dedikodusunu yapıyormuş gibi aktarır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

KURAMLAR

YAŞAM BOYU ÖĞRENME: değişim, süreklilik, her zaman her yaşta her yerde öğrenme, kendini sürekli geliştirme
KUANTUM ÖĞRENME: belirsizlik, olasılık, şüphe, hata kaçınılmazdır, dikkatini bir yere yoğunlaştırma, iyi dinleme, iyi not alma, aktif katılım, hafıza teknikleri, yaratıcı düşünme teknikleri, kavram ve zihin haritası yapma, gestalt, çoklu zeka, aşure gibi her şeyden accık accık var
OTANTİK ÖĞRENME: Otantik öğrenme, doğrudan bir konunun öğrenilmesinden çok yaşamın gerçek problemlerine çözümlerin üretilmesiyle gerçekleşmektedir. Öğrencilerin gerçek yaşam problemlerini çözerken daha iyi motive oldukları ve dinlemekten çok yapmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Gerçek yaşamın içinde kullanılan materyaller ve aktiviteler etrafında düzenlenir.
ANLAMLI ÖĞRENME: öğretmenin eski öğrenilenlerle yeni öğrenilenleri birleştirmesi (sunuş stratejisi)
BASAMAKLI ÖĞRETİM: c (bilgi ve kavrama), b (uygulama), a (analiz, sentez ve değerlendirme), her öğrencinin C' den başlaması, sıra atlanmaz, öğrenci her seviyede birçok etkinlik içerisinden bir tanesini seçerek onu yerine getirir ve diğer seviyeye geçer
YAPILANDIRMACILIK: öğrenci merkezli, balık verme balık tutmayı öğret, öğrenci bilgiyi kendi keşfeder, kendi anlamlandırır, öznel, öğrenci eski bilgileri ile yeni bilgilerini kendi birleştirir, birinci veri kaynaklarını sever, esnek
CARROLL'UN OKULDA ÖĞRENME MODELİ: Carrol bütün öğelerini zaman kavramıyla açıklamıştır.

- **Yetenek** (yetenekli kişi daha kısa sürede öğrenir. Kişinin öğrenmeye harcadığı zaman).
- **Öğretimden yararlanma yeteneği** (hazır bulunuşluğu iyi olan öğrenciler daha az zaman harcar.)
- **Sebat** (sabır – kişinin öğrenmeye gönüllü olarak harcadığı zaman)
- **Fırsat** (öğrenciye ekstra verilen zaman)
- **Öğretimin niteliği** (ek zaman gerektirmemesi, zamanında bitirilmesi)

KOLB'UN YAŞANTI TEMELLİ ÖĞRENME MODELİ

Somut Yaşantı: Kızlar gibi hisleriyle, duygularıyla, sezgileriyle, Yaşantı ve problemler kişisel olarak ilgilenmek düşünmekten daha iyidir (düşünme, ilgi duy.). Özel deneyimlerinden öğrenir. İpuçlarına ihtiyaç duyar
Soyut Kavramsallaştırma: Erkekler gibi mantığıyla, düşünerek, neden sonuç ilişkisi kurarak, hislere önem vermez
Aktif Yaşantı: Yaparak – yaşayarak öğrenme, Yaptıklarının sonucunu görmek ister, Pratik uygulamalar yapma ve yaparak öğrenme tercihleridir. Dışa dönüktürler
Yansıtıcı Gözlem: İzleyerek, sezerek (duygu anlamında değil bilgiyi sezme anlamında), görerek iyi öğrenirler. Algılarıyla hareket ederler. Karar vermeden önce dikkatli gözlem yaparlar. İçe dönüktürler. Öğrendiklerinin özünü kavrayarak "ne" sorusundan çok "nasıl" ve "neden" sorularına yanıt ararlar.

5E MODELİ

Giriş: Derse ilgi ve merak uyandırır. Ön bilgileri düzenler. Dikkat çeker. Hazırbulunuşluğu ortaya çıkarır. Öğrencileri güdüler. Öğretmen kavramları, ilkeleri kesinlikle hazır olarak vermez. Sorduğu sorularla öğrencilere hatırlatmaya çalışır.
Keşfetme: Öğrencinin en aktif olduğu bölümdür. Öğrenci bir problem durumuyla karşılaştırılır ve bu problemi çözmesi beklenir. Soruna çözümler üretilir.
Açıklama: Öğretmenin en aktif olduğu bölümdür, öğrencinin eksik kalan yönlerini açıklar. Öğretmen öğrencinin yetersiz kaldığı yerde gerekli desteği sağlar. Öğrenci olası çözümleri diğer arkadaşlarına açıklar. Arkadaşlarının açıklamalarını da eleştirel biçimde dinler.
Derinleştirme: Transfer etme. Keşfettiği bir olayı başka bir durumda kullanma. Öğrencinin bilgiyi yeniden düzenlemesi ve yeni problem durumlarına uyarlaması, uygulaması (transfer – yansıtıcı)
Değerlendirme: Öğrencinin kendi bilgisini ve gelişimini değerlendirmesi, öğrencinin bilgiyi nasıl yapılandırdığını sergilemesi, açık uçlu sorulara cevap vermesi, başlangıçta belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşmadığı tespit edilir. Öğrencilerin öğrendikleri kavramları kullanarak kavram haritaları oluşturmaları da değerlendirme basamağında kabul edilir.

ÖĞRENME HALKASI NEDİR? (3E MODELİ)

Kavramı keşif: Bu aşamada öğrencilerin gözlem yapabilecekleri, araştırabilecekleri, bilgiyi keşfedebilecekleri bir durum hazırlanır. Öğrenciler birbirleriyle etkileşim içinde durumu var olan bilgileriyle ve gözlemleriyle açıklamaya çalışırlar.
Kavramın tanımına ulaşma: Bu aşamada öğrencinin birinci aşamada keşfettiği kavram veya ilkelerin tanımı yapılır ve bu tanımlar üzerinde tartışılır. Öğrenci bu kavram ve ilkeleri kullanarak deneyimlerini paylaşır.
Kavramı uygulama: Bu basamakta öğrenci yeni kavramlarla ilgili deneyim yaşamalıdır, öğrencinin yeni kavramları farklı durumlarda kullanması sağlanmalıdır. Yeni etkinliklerle öğrenciler kavramları genişletirler.

ÇOKLU ZEKA KURAMI: farklı yöntem ve teknikler kullanma, herkese uygun ortam oluşturma
Sözel-dilsel: ikna kabiliyeti yüksek, kelime dağarcığı fazla, dili süslemeyi sever, iletişim becerileri
Matematiksel – Mantıksal: problem çözme, akıl yürütme, neden-sonuç ilişkisi, sayıları sever, tartışmada da akıl yürütme vardır, satranç oynama
Görsel – Uzamsal: renkler, şekiller, grafikler, tablolar, zihninde canlandırma, ayrıntıları çabuk fark etme, yön duygusu
Kinestetik – Bedensel: dokunarak öğrenme, bedenini kullanma, jest ve mimikler
Öze Dönük (İçsel): öz güveni yüksek, kendini bilir, meta bilişini bilir, günlük tutar, kendi kendine yeter
Sosyal (Kişiler arası): dışa dönük, ikili ilişkiler, hoş görülü, etkileşime açık, birlikte öğrenme
Müziksel – Ritmik: sürekli mırıldanma, ritim tutma, seslere duyarlı,
Doğacı: doğaya meraklı, bitki ve hayvanları araştırma, doğada yürüyüş yama, belgesel izleme, çevreye duyarlı

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME (kubaşık, kooperatif, kollektif)
Grup içi rekabet yoktur (gruplar arası olabilir). Başarı ya da başarısızlık grubun tamamına aittir. Eşit başarı fırsatı vardır (herkes katkı sağlayacak). Olumlu bağlılık duygusu geliştirir (en önemli yararı). Bireysel sorumluluk duygusu geliştirir. Yüz yüze etkileşim vardır. Sosyal beceriler gelişir. Bireysel enerji grup sinerjisine dönüşür. Lider yoktur (herkes liderdir, liderlik paylaşılmıştır). Heterojen grup vardır (çok çeşitli)
Ayrılıp Birleşme (Jigsaw): Aynı bölüm uzmanları bir araya gelir ve birlikte çalışır (gelenler aynı konuyu alanlar). Daha sonra herkes kendi grubuna dönerek arkadaşlarına kendi bölümlerini öğretir. Bir de birleşme 2 var, 1'den farkı ayrılmadan önce diğer arkadaşlarının konusuna bakıp öyle ayrılıyor. (VAYBE NE BÜYÜK FARK. ALLAH BAŞKA DERT VERMESİN). Ayrıca, Jigsaw 1' de öğretmen konuyu seçer öğrenci alır. 2.sinde öğrenci konuyu kendi seçer.
Karşılıklı Sorgulama: Gruplar kendi içinde veya birbirine soru sorar. Öğretmen öğrencilere nasıl soru sorulması gerektiği konusunda ipuçları verir.
Takım – Oyun – Turnuva: Haftalık turnuva yapılır ve takımlar yarışır (grubu temsilen 1 kişi turnuvada olur). Her turnuvaya farklı öğrenciler katılır.
Öğrenci Takımları, Başarı Grupları (Öğrenci timleri): Öğrenciler kendi takımlarında öğrenmeleri gereken konuyu çalıştıktan sonra bireysel sınav olurlar. Öğrencilere puanlar verilir ve başarı sıralamasına konulur. Başarı sıralamasına göre takımlara puan verilir.
Takım Destekli Bireyselleştirme: Hem işbirlikçi hem de bireysel tekniktir. Birbirlerinin cevap kâğıtlarını kontrol ederek eksikliklerini tamamlayarak sınava hazırlanırlar (Bir öğrenci başka bir öğrenciden sorumludur). İlkin beraber çalıştıktan sonra kendi içinde alt gruplara ayrılıp birbirinin öğrenmelerini kontrol ederler.

TAM ÖĞRENME: Bilişsel ve duyuşsal olarak hazır bulunuşlukları eşitleme (ön koşul öğrenmeleri, giriş davranışları), öğrenemeyen öğrenci yoktur, her öğrenci uygun ortam yaratılırsa öğrenir, en az yüzde yetmişe ulaşma, deve kervanı (grupla ilerleme), çalışkanlar gabakları bekleyo, PİDE (pekişireç, ipucu, etkin katılım ve dönüt) , izleme testi, ek ve tamamlayıcı etkinlikler, öğretmen merkezli

GAGNENİN ÖĞRETİM DURUMLARI MODELİ

1.**Zihinsel beceriler** (entelektüel beceriler): Nasıl sorusunun cevabıdır. Beceriyi açık olarak gösterme, bilgiyi kullanma ve uygulamadır.
İşaret Öğrenme: Klasik koşullanmayı kasteder. Çocuk en basit klasik koşullanmayı öğrenir. Örnek: Mevlüt hoca ismini duyunca nefret etme
Uyarıcı Davranım: Edimsel koşullanmayı (pekiştirme) kasteder. Örnek: Mevlüt hocayı görünce yolunu değiştirme
Zincirleme: Sıra atlanmadan yapılması gereken öğrenmelerden oluşur. Örnek**:** Çocuğa okumayı öğretirken önce ses, sonra sırasıyla hece, kelime, cümle öğretme (burada sıra atlanmaz), bankamatikten para çekerken izlediğimiz sıra gibi.
Sözel Bağ: Dil becerilerinin ve konuşmanın öğrenilmesi, birbirinden bağımsız sözcükleri birleştirip anlamlı cümlelere dönüştürme, şiir ezberleme, konuşma, yazma, gibi ilgili kavram ve anlamları bütünleştirerek öğrenmedir.
Ayırt Etme: Kavramlar arasındaki farkları ayırt etme. Örnek**:** Kare ile dikdörtgeni ayırt etme.
Kavram: Olgu ve nesneleri benzerlik ve aykırılıklarına göre sınıflayarak kategorik genellemelere ve ayırt etmeye ilişkin öğrenme türüdür (Devlet, okul, eğitim, öğretim, pekiştireç gibi kavramların anlamlarını bilme gibi). Örnek**:** "Madde" dendiğinde akla hacim, kütle, vb. çağrışımların gelmesi.
İlke (Kural): Kavramlar arasındaki ilişkileri, neden-sonuç, öncelik-sonralık bağlarını kişi bu basamakta öğrenir. Örnek**:** Yükseklere çıkıldıkça sıcaklık düşer.
Problem Çözme: Çocuğun bildiğini, öğrendiğini başka bir durumda kullanabilmesidir (transfer – uygulama). Öğrenilenlerin kullanılıp sorunun giderilmesi işidir. Örnek**:** Tahta kaşığın ısıyı iletmediğini sadece çorba yaparken değil başka problem durumlarında da kullanması

2.**Sözel bilgiler:** Kuru ve olgusal bilgilerdir. Nedir sorusunun cevabıdır, tanımlar, bilgi düzeyinde davranış sergileme (örneğin, bir tanımın yapılması)
3.**Tutumlar:** Kalp ile ilgili, daha çok içten gelen duygulardır. Bireyin olay, durum ya da nesneye ilişkin olumlu – olumsuz tavrıdır.
4.**Psikomotor beceriler:** El ile ilgili, devinişsel boyutta zihin – kas koordinasyonu sonucunda ortaya çıkan öğrenmelerdir.
5.**Bilişsel stratejiler:** Kişinin kendine yönelik öğrenme farkındalığı ve kendine özgü öğrenme şeklidir. Bireyin kendi düşünme ve öğrenme sürecini kontrol etmek için değişik yollar kullanmasıdır.

GAGNE'YE GÖRE DERS NASIL İŞLENMELİDİR?
Dikkat çekme: İlginç soru sorma, ilginç materyalle derse girme, fıkra veya anı anlatma.
Hedeften haberdar etme: Amaç, yetiştirmek istediğimiz bireylerde bulunması uygun görülen ve eğitim yoluyla kazandırılabilir mahiyetteki özellikleridir. Öğrencilere, ders öncesinde ve dersin giriş aşamasında, ilgili dersin hangi hedefleri (kazanımları) kazandıracağı, dersin genel ve özel amaçlarının neler olduğu, ders bitiminde öğrencilerin kendilerinde hangi davranış değişikliği yaşamaları gerektiği açık ve net olarak izah edilmelidir.
Ön bilgileri yoklama (hatırlatma) (hazırbulunuşluk): Bir öğrenme konusunun (biriminin) öğrenilebilmesi için gerekli olan önceki öğrenmeye önkoşul öğrenme denir.
Uyarıcı materyalleri sunma (içeriği sunma): Bu aşamada, ilgili dersin içeriğinin diğer bir deyişle o gün ilgili dersin amacına ulaştıracak materyalin, girdinin ve içeriğin farklı öğretim yöntem ve teknikleri aracılığıyla öğrencilere sunulmasıdır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Öğrencilere rehberlik etme: Öğretmenin rehberliği veya öğrenciye yol göstericiliği, doğru kaynaklara ulaşma, neyi nereden çalışma, öğrenme sırasında nelere dikkat etme
Davranışı (Performans) ortaya çıkarma: Öğrencinin yeni bilgi veya beceriyi ne oranda ve hangi doğrulukta öğrendiğinin belirlenebilmesi için öğrenci tarafından gösterilmesini içermektedir.
Dönüt: Öğretme ve öğrenme sürecinde öğrencilerin ortaya koyduğu davranışların hemen ardından öğrenilen davranışın doğruluk ya da yanlışlık derecesi hakkında bilgi verme
Performans değerlendirme: : Hedeflenen öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğinin, bir anlamda öğrenme ürününün değerlendirilmesidir.
Kalıcılığı ve transferi sağlama (derste öğrendiklerini başka bir duruma aktarma): Öğrenilen bilgilerin transfer edilebilmesi

KAVRAM YANILGISINI TESPİT ETME VE GİDERME TEKNİKLERİ

Kavram haritası: nesnel, detay ve açıklama yok, her kademede, dersin her aşamasında, daha çok sunuş stratejisinde (farz), anlamlı ve kalıcı öğrenme, kavramlar arasında okların üstüne bağlantı sözcükleri yazma, hem yanılgıyı tespit etme hem giderme, hem ölçme aracı hem öğretim yöntemi, bütünü görme, iki boyutlu şemalar, yaratıcılık yoktur, örümcek ağı şeklinde olabilir, zincirleme, balık kılçığı, hiyerarşik (sınıflama) şeklinde olabilir, kavramların genelden özele tümdengelim yoluyla ilişkilendirilmesi

Kavram Haritasında Neler Bulunur: Ele alınan konuyla ilgili somut ve soyut kavramlar, ilgili kavramı en iyi temsil eden örnekler, İlgili kavramla ilişkili alt kavramlar ve kavramlar arasındaki ilişkiyi gösteren oklar
Not: İlgili kavramı diğer kavramlardan ayıran örnekler bulunmaz.

Zihin haritası: öznel, tüm çağrışımlar, kavramlar arasında oklar olabilir ama üstüne bağlantı sözcükleri yazılmaz, resim de çizilebilir, yaratıcılık vardır
Bilgi haritası: detay ve açıklama vardır, nesneldir, farklı şekillerde olabilir (tablo, grafik, Türkiye haritası üzerinde madenler gibi), çerçeve bağ çerçeve şeklindedir
Anlam çözümleme tablosu: bir tarafta kavramlar diğer tarafta özelliklerin olduğu, tabloda var yok yazılır veya tik atılır
Vee diyagramı: kuram ile uygulama arasında köprü, hem teorik hem uygulama, üst düzey düşünme, bilimsel, deney, fen, laboratuvar, ortaya ilginç soru yazma, araç gereçleri yazma,
Yapılandırılmış grid: On iki veya on altı kutunun içinden sorulan sorulara göre cevapları seçme, öğrenci kutuların hepsini bilemese bile yine puan alır, şans yok denecek kadar az
Tanımlayıcı dallanmış ağaç: doğru veya yanlışa göre ilerleme, şans çok, sorular birbirine bağımlı olarak ilerler
Kelime ilişkilendirme testi: öznel, akla gelen tüm çağrışımlar yazılır, dersin başında hazırbulunuşluklar ortaya çıkarılır, alt alta on kadar aynı kavram yazılır ve öğrenci kısa sürede aklına gelen tüm çağrışımları karşısına yazar
Kavramsal karikatür: konuşma baloncuğu, bazıları doğru bazıları yanlış söyler, insan veya hayvan figürleri, hem yanılgıyı tespit hem giderme, asıl amaç mizah değil
Tahmin gözlem açıklama: deneyi yapmadan önce öğrenciye tahmini sorulur, sonra izlemesi istenilir ve en sonda da tahmini ile gözlediklerini karşılaştırması istenir
Kavramsal değişim metinleri: metnin başında yanılgı hissettirilir, metnin sonuna doğru da bilimsel olarak çürütülür
Çalışma yaprakları: öğrendiklerini pekiştirmek ve tekrar etmek, kavram yanılgılarını ortaya çıkarmak için öğrencilerin doldurdukları ödevlerdir, cevap anahtarı arkada olmamalı, başında yönerge olur, konu çok ayrıntılı anlatılmaz sadece kısaca önemli yerler belirtilir, görsel bulmaca karikatürler olabilir
Kavram ağı (semantik ağ): Öğretmen derste işlenecek bir konuyla ilgili bir kavramı (anahtar kelime ya da cümleyi) tahtaya yazar, ilgili sözcükler bulunmaya çalışılır ve tahtaya yazılır, sözcükler anlamına ya da ilişkilerine göre gruplanır, daha sonra her gruba bir isim bulunur. Ön bilgileri harekete geçirmede, kavramlar arası yeni ilişkiler kurmada, yeni kavramlar geliştirmede, kavramları yeniden düzenlemede etkilidir.
Akış şeması: Akış çizgesinde bir fikrin-düşüncenin, olayın akışı kavram haritası şeklinde sunulur. Kısaca, oklarla yönlendirme diyebiliriz veya bir işin nasıl yapılacağını belli adımları izleyerek nasıl ilerleneceğini gösteren yönlendirmelerdir.
İnfografik: Bilgilerin görsel grafiklerle oluşturularak daha kısa, öz ve anlaşılır bir sunum haline getirilmesi için yapılan kurallı grafik kayıt biçimidir. Bu grafikler çok karışık konuları açıklayıcı bir şekilde sergiler.

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

EĞİTİM VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ

SANAL PLATFORMLAR

Artırılmış gerçeklik: Artırılmış gerçeklik gerçek dünyanın sanal dünya ile gerçek zamanlı olarak bir araya geldiği ve aynı duyusal alanda kullanıcıya ulaştığı ortamlardır. Artırılmış gerçeklik sanal gerçekliğin bir türevidir. Bu tanıma göre artırılmış gerçeklik gerçekliğin baştan oluşturulduğu değil, var olan gerçekliğin desteklendiği sanal ortamlardır. Artırılmış gerçeklik ortamlarında sanal ve gerçek nesneler kullanıcılara uyum içerisinde sunulmaktadır. Artırılmış gerçeklik, sanal nesneler kullanılarak zenginleştirilmiş gerçek dünyalar olarak tanımlanabilir. İnsan anatomisi derslerinde öğrencilerin AR kullanarak insan vücudunun organlarını 3D olarak görmesi gibi.

- Öğrenme etkinliklerini dijital oyun formunda öğrencilere sunar.
- Öğrencilere sanal üç boyutlu nesnelerle aynı ortamda bulunduklarını hissettirir.
- Sınıfta veya gerçek hayatta deneyimleyemediği yaşam durumlarını deneme imkanı verir.

Artırılmış Gerçeklik ve Sanal Gerçeklik Arasındaki Farklar

1. Sanal gerçeklik (VR) gerçek hayattan tamamıyla soyutlanmış bir deneyim sunmayı hedeflerken, artırılmış gerçeklik (AR) gerçek hayatın üzerine inşa edilerek onu daha interaktif hale getirmeyi amaçlamaktadır.
2. Sanal gerçeklikte, gerçek hayattan koparak tamamen sanal dünyada yaşarken; artırılmış gerçeklikte, halen gerçek dünyada yaşamaya devam edersiniz.
3. Artırılmış gerçeklik uygulamalarını bir mobil uygulama kullanır gibi kullanabilirsiniz. Fakat sanal gerçeklik uygulamaları, mutlaka tüm görüş alanınızı kaplayacak ve işittiklerinizi kontrol edecek bir ekipmana ihtiyaç duymaktadır.
4. Sanal gerçeklikle, sanki fiziksel olarak oradaymış gibi hareket edebilir ve yukarı, aşağı, yanlara ve arkaya bakabilirsiniz. Artırılmış gerçeklik ise telefonunuzun kamerasında görünen önünüzdeki gerçek dünyanın üzerine metin veya görüntüler içeren bir bilgi katmanı yerleştirilmesiyle oluşur.

Sanal gerçeklik; görüntü, hologram, ses, konum ve benzeri duyusal unsurların gerçek dünyanın bir taklidi olarak oluşturulmasıdır. Kullanıcıların kendilerini bulundukları ortamdan farklı bir yerde hissedecekleri, buna ek olarak farklı bir ortamı 3 boyutlu olarak deneyimleyecekleri bir teknolojidir. Sanal gerçeklik ortamları genellikle bir bilgisayar ekranı yoluyla edinilen görsel tecrübelerden ibarettir. **Artırılmış gerçeklik** ise oluşturulan duyusal unsurların gerçek zamanlı olarak zenginleştirerek fiziksel dünya ile etkileşiminin bir sonucudur. Çevremizde algıladığımız fiziksel unsurların, bilgisayar kaynaklı grafik, video, ses, GPS gibi veriler ile birleştirilmesiyle oluşan ve mevcut gerçekliği zenginleştiren bir deneyim türüdür. Yani gerçek ve sanalın birbirinden tamamen ayrılmadığı, tersine daha da iç içe girdiği bir gerçekliktir.

ÇOKLU ORTAM İLKELERİ

1. Tutarlılık İlkesi: Bu ilkeye göre konu dışı materyallerin tasarım dışında tutulması daha iyi bir öğrenme sağlayacaktır. Bu ilke özellikle düşük çalışan bellek kapasitesine sahip öğrenenler için önemlidir. Bu ilke birbirini tamamlaya 3 ilke ile açıklanabilir.

· İlginç, ancak konu ile ilgisi olmayan sözcük ve resimlerin tasarımdan çıkarılması
· İlginç, ancak konu ile ilgisi olmayan sesler ve müziklerin tasarımdan çıkarılması
· Gereksiz sözcükler ve sembollerin çoklu ortam sunumundan çıkarılması

2. Dikkat Çekme İlkesi: Bu ilkeye göre önemli sözcük ve resimler vurgulandığında öğrenenler daha iyi öğrenirler. Buradaki amaç anahtar kavramlara dikkat çekilmesi ve bu kavramlar arasındaki bağlantının kurulmasını sağlamaktır. Bir sunumda dikkat çekilmek istenen kavramların kırmızı ile renklendirilmesi buna örnek verilebilir. Ancak bu ilke sözcüklerin aşırıya kaçmadan yeterli miktarda kullanıldığı durumlarda ve öğrenenlerin düşük okuma becerisine sahip olduğu durumlarda önemlidir.

3. Gereksizlik İlkesi: Bu ilkeye göre resim ve sözlü anlatımın birlikte kullanıldığı durumlarda; resim sözlü anlatım ve metnin birlikte kullanıldığı durumlara göre öğrenenler daha iyi öğrenirler. Yani bir sunumda resim ve metnin bir arada bulunması öğreneni her iki unsuru taramak zorunda bırakacaktır. Ayrıca öğrenen söz ve yazıyı karşılaştıracak ve sonuçta bilişsel yük oluşacaktır.

4. Konumsal Yakınlık İlkesi: Bu ilkeye göre birbiriyle ilişkili metinlerin ve görsellerin sayfada veya ekran üzerinde birbirlerine yakın bir konumda bulunması durumunda öğrenenler daha iyi öğrenirler. Bu ilke öğrenenlerin konuya hakim olmadığı, diyagramların sözcükler olmadan tam olarak anlaşılmadığı durumlarda önemlidir.

5. Zamansal Yakınlık İlkesi: Bu ilkeye göre birbiri ile ilişkili metinlerin ve görsellerin aynı anda sunulduğu durumlarda öğrenenler daha iyi öğrenir.

6. Parçalara Bölme İlkesi: Bu ilkeye göre konunun uygun biçimde bölümlere ayrıldığı durumlarda öğrenenler daha iyi öğrenir. Örneğin sözlü anlatımın bulunduğu bir animasyonun sürekli ve tek bir birim olarak verilmesi yerine parçalara bölünerek verilmesi daha faydalı olacaktır.

7. Ön-Alıştırma İlkesi: Bu ilkeye göre, öğrenilecek anahtar kavramların ve bu kavramların özelliklerinin önceden bilinmesi durumunda öğrenenler daha iyi öğrenirler. Problem senaryolarının kullanımı bu ilkeye göre anlamlıdır.

8. Biçim İlkesi: Bu ilkeye göre resim ve anlatımın birlikte bulunduğu ortamlarda; resim ve yazının birlikte bulunduğu ortamlara göre öğrenme daha iyi gerçekleşir.
9. Çoklu Ortam İlkesi: Bu ilkeye göre resim ve yazının birlikte yer aldığı ortamlarda; sadece yazının bulunduğu ortamlara göre öğrenme daha iyi gerçekleşir.
10. Kişileştirme İlkesi: Bu ilkeye göre günlük dil kullanımının yer aldığı ortamlarda, akademik dilin yer aldığı ortamlara göre öğrenciler daha iyi öğrenir.
11. Ses İlkesi: Bu ilkeye göre sözlü anlatımın insan sesi ile verilmesi durumunda, makine sesi ile verilmesine göre daha iyi bir öğrenme gerçekleşir.
12. Resim İlkesi: Bu ilkeye göre, konuşan kişinin resminin görülmesi, öğrenenlerin öğrenmelerine daha iyi bir katkı sağlamaz.

DALE'NİN YAŞANTI KONİSİ

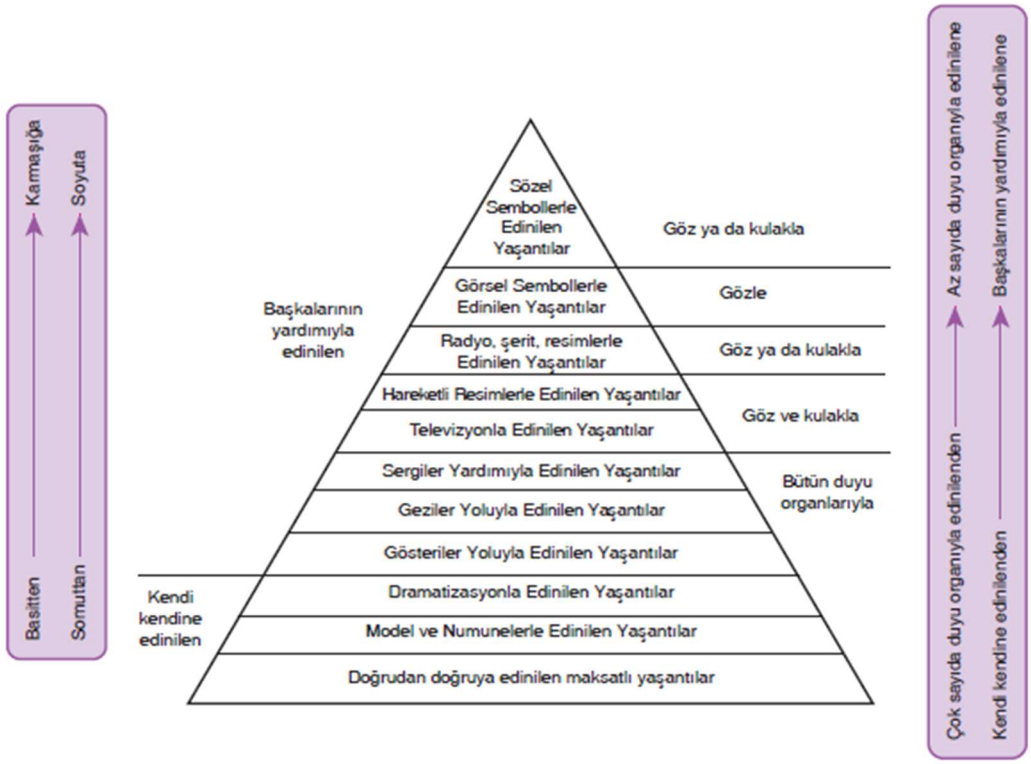

Koninin tabanı daha kalıcı ve anlamlı öğrenmeler sağlar, daha somuttur, daha basittir, daha açıktır AMA daha çok zaman alır.

MATERYALLERDE NELERE DİKKAT EDİLMELİ?

- Paragrafın tamamı büyük harf olmamalı, tamamı büyük harf olursa gözü çok yorar. Başlık tamamen büyük harf olabilir
- Gerçek resim (özellikle de kaza anı gibi, çünkü gerçek bazı durumlarda çocuğun psikolojisini bozabilir) kullanılmamalı
- Kısa paragraflar çift sütun olmalı, uzun paragraflar tek sütun olmalı
- Paragraf arası boşluk satır arası boşluktan fazla olmalı
- Dekoratif yazı tipi pek tercih edilmemelidir**.** Uzun vadede göz yorucu bir fon olduğundan, uzun yazı veya makalelerde tercih edilmez.
- Metnin tümünde aynı yazı tipini kullanılmalı
- Satır sonuna sığmayan kelimeler alta atılmalı
- Çok sayıda duyu organına hitap etmeli
- Üç veya dörtten fazla renk kullanılmamalı
- Gerçek ve gerçeğe yakın resimler aynı anda kullanılmamalı
- Şekil zemin ilişkisine dikkat edilmeli (benzer değil zıt renkler kullanılmalı)
- Sarı üstüne siyahın en iyi okunabilir olduğu unutulmamalı
- İnsanların ilk sol üste baktığı unutulmamalı
- Ayrıntıya yer verilmemeli
- Aynı anda iki materyal kullanılmamalı
- Hedefe uygun olmalı
- Anlamlı ve kalıcı öğrenmeleri sağlamalı
- Yeni konuyu öğretmek için kullanılır, ön bilgileri ortaya çıkarmaz

Prof. Dr.

TASARIM İLKELERİ VE ÖĞELERİ

Bütünlük: Öğeler arasındaki ilişki demektir. Resme bakınca herkes aynı şeyi algılıyorsa o resimde bütünlük vardır. Bütün öğelerin birbiriyle olan ilişkisini ve uyumunu ifade eder.

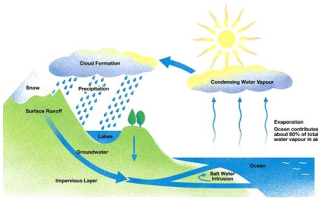

Yerleştirme (Hiyerarşi): Bilginin önem sırasına göre belli bir düzen içerisinde sunulmasıdır.

Yakınlık: İlgili öğelerin tasarım üzerinde birbirlerine yakın olarak yerleştirilmeleridir. Diğer bir deyişle önemli olan öğeler birbirine yakın konumlandırılır.

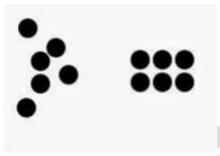

Hizalama: Öğeler, arasında dikey ve yatay çizgiler varmış gibi düzene koymadır. Bakınca her şeyin belli bir nizama göre dizilmesidir.

Vurgu: Materyalde belli bir bölüme dikkat çekme durumudur. Öğrencilerin görselin belli bir noktasına yoğunlaşması isteniyorsa vurgu kullanılabilir. Algıda ayırt edicilik gibi.

Doku: Canlılık hissi vermesidir. Koyu şekiller açıklara göre, üç boyutlu cisimler iki boyutlu cisimlere göre daha çok canlılık hissi verir. Derinlik duygusu katar.

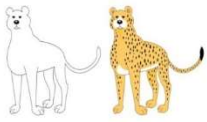

Boyut: Görsel tasarım içerisinde kullanılan bir cismin boyutu çoğu zaman yanıltıcı olabilir. Cisim diğer cisimler ile birlikte kullanıldığında boyut açısından bir anlam ifade eder

Prof. Dr. Mehtap GÜNDÜZ

Denge: Görsel bir materyalde denge, materyalde bulunan öğelerin algılanan ağırlığı ile ilgilidir. Denge, öğelerin ağırlıkları yatay ve dikey eksenin her iki tarafında eşit olarak dağıtılması ile oluşturulur. İki tür denge vardır:

Simetrik Denge (Formal): Nesnelerin görselin merkezine göre ortadan ikiye bölündüğünde her iki tarafta da birbirinin aynı olacak şekilde yerleştirilmesidir. Aşağıdaki resimde simetrik denge oluşturulmuştur:

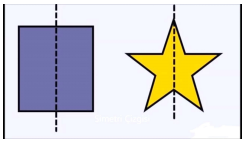

Asimetrik Denge (İnformal): Farklı nesneler sayfaya ağırlıkları ölçüsünde yerleştirildiğinde oluşan dengedir. Bu şekilde materyale belirli bir ölçüde hareketlilik kazandırılabilir. Formal dengeye göre daha etkilidir.

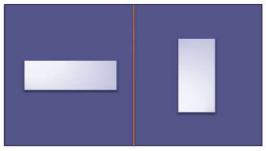

Boşluk Alan: Bir tasarımı oluştururken sadece şekil ve çizgilerin nereye yerleştirileceğini değil; aynı zamanda nereye bağlanacağını, etrafında ya da arasında ne kadar boşluk bulunacağını da düşünmek gerekir. Görsel öğelerin yerleştirilmesinde, dikkatleri belirli öğelere çekmek için etkili yöntemlerden biri "üçüncü kural" tekniğinin kullanılmasıdır. Bu teknikte bir resim alanı yatay ve dikey olmak üzere eşit aralıklarla çizilen çizgilerle üçe ayrılır. Çizgilerin kesişim noktaları ile ortaya çıkan dört nokta ilgi merkezini oluşturan öğelerin yerleştirilmesi için kullanılır.

NOT: Özellikle insanlar ilk sol üst köşeye baktığı için boşluğu buraya değil başka yerlere koymalıyız.

Renk

- Dikkat çeker ve görsel etki yapar.
- Görüntünün gerçekliğini artırır.
- Eşitlik ve farklılıkları vurgular.
- Önemli ve ayrıntı bilgiye işaret eder.
- İstenilen duygusal etkiyi yaratır

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

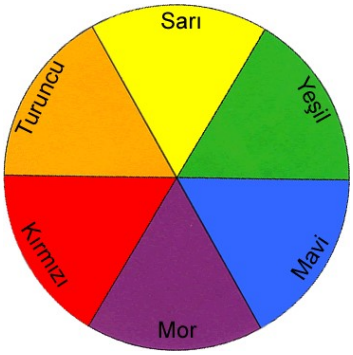

Renk çemberinde birbirine bitişik olan renkler (örneğin: turuncu-kırmızı) "uyumlu renkler" denilmektedir. Çember üzerinde tam karşı karşıya gelen renkler (örneğin: mor-sarı) ise, "tamamlayıcı" ya da "bütünleyici renkler" olarak adlandırılmaktadır. Bütünleyici renkler, yan yana geldiklerinde birbirlerinin etkisini artırırlar ve en net biçimde görünürler. Uyumlu renkler ise, yan yana geldiklerinde birbirlerinin gücünü kırarak birbirlerini olduklarından daha zayıf gösterirler.

Çizgi: Çizgiler farklı amaçlar için kullanılabilir:

- Organize etmek için
- Yönlendirmek için
- Ayırmak için
- Duygu sunmak için
- Ritim oluşturmak için

Dik çizgi: Güç, Köşegen çizgi: Hareketlilik, Yatay çizgi: Sabitlik, hareketsizlik

Zıtlık: Şekil, renk, mesafe vb. özelliklerde "zıtlık" oluşturulabilir. Çevresindekilerle zıtlık oluşturan bir tasarım elemanının dikkat çekeceği kuşkusuzdur. Konunun can alıcı bölümünün zıtlık oluşturularak verilmesi daha etkili bir tasarım sağlar.
Ritim: Materyalde gözün bir objeden diğer objeye doğru gidip gelmesidir.
Tekrar: Tekrar tasarım üzerindeki bir öğenin birçok kere kullanılması, devam ediyor hissi yaratmasıdır.
Değer: Değer, açık ve koyu bir yüzey veya nesne arasındaki ilişkiyi ifade eder. Renklerin koyuluk- açıklık derecesine göre anlam kazanmasıdır. Coğrafya da kahverenginin tonu arttıkça yüksekliğin artması gibi.
Oran-Ölçek: Objelerin büyüklüğünün doğru algılaması için tanıdık bir başka obje ile ölçeklendirilmesi gerekir.

TEKNOLOJİK OKURYAZARLIKLAR

Bilgisayar Okuryazarlığı (Aracı Kullanma): Donanım ve yazılımların teknik olarak nasıl kullanılacağıdır. Masaüstü bilgisayarlar, dizüstü bilgisayarlar veya ofis programlarını (Word, Excel) çalıştırabilme ve temel seviyede kullanabilme becerisidir. **Soru*:*** Bilgisayarı veya belirli bir programı teknik olarak nasıl çalıştırabilirim ve kullanabilirim?

Teknoloji Okuryazarlığı (Sistemi Anlama): Teknolojik araçların toplumla ilişkisini, günlük yaşamdaki işlevini, sistemin mantığını, ağları ve teknolojinin hayatı nasıl kolaylaştırdığını anlar. Sadece bilgisayarları değil; internet ağlarını, yazılım mantığını ve teknolojik gelişmelerin birey/toplum üzerindeki etkilerini anlama kapasitesini içerir. **Soru:** Bu teknoloji nasıl çalışıyor ve hayatımı nasıl etkiliyor?

Medya Okuryazarlığı (İçeriği Çözümleme): Çeşitli türden (görsel, işitsel, basılı, vb.) medya mesajlarına erişebilme, erişilen medyaları eleştirel bakış açısıyla çözümleyip değerlendirebilme becerisidir. Televizyon, internet, sosyal medya ve basılı yayınlar aracılığıyla size sunulan mesajları doğru okumaktır. **Soru:** Gördüğüm haber veya içerik ne kadar doğru? Bu mesajı veren kişi/kurumun amacı ne?

Dijital okuryazarlık: Fikrî mülkiyet haklarına uygun davranma, dijital ortamlar için içerik oluşturma ve paylaşma, e-güvenlik önlemleri alma, etik ilkelere uygun hareket etme, dijital bilgiyi kullanarak eleştirel düşünme ve güvenli iletişim kurma becerilerinin tümüdür.

Prof. Dr. Mavi GÜNDÜZ

SINIF YÖNETİMİ

MODELLER

Tepkisel: Ödül ve ceza, etkiye tepki, öğretmen her şeyi kendi belirler, hiçbir şey karşılıksız kalmaz
Önleyici: Sorun ortaya çıkmadan tedbir almak, sınıf kuralları istenmeyen davranışların önüne geçer
Gelişimsel: Çocuğun içinde bulunduğu dönemi dikkate alma, öğrenciye görelik
Bütünsel: Diğer modellerin bir arada kullanılması

SINIFIN ÖZELLİKLERİ

Çok boyutluluk: Sınıfta birçok olay meydana gelmekte ve bu olaylar tüm sınıfı etkilemektedir. Ayrıca, sınıf içinde gerçekleşen bir olayın çoklu sonuçları ortaya çıkabilmektedir. Sınıfın heterojen olmasına ve öğrencilerin farklı özelliklere, ilgi ve becerilere sahip olduğuna vurgu yapar.
Eşzamanlılık (yakınlık): Sınıfta aynı anda birçok olay meydana gelmekte ve öğretmenin birden fazla olaya aynı anda müdahale etmesi gerekmektedir. İki şeyin aynı anda olduğuna mutlaka vurgu yapar.
Açıklık: Sınıfta öğretmen-öğrenci ilişkisi açıktır. Sınıfta gizlilik olamaz, olaylar öğrencilerin gözleri önünde olmaktadır.
Çabukluk: Sınıfta meydana gelen olaylar hızla gerçekleşir, ara vermez.
Öngörülemezlik: Sınıfta meydana gelen olaylar önceden bilinmeyen ve tahmin edilemeyen olaylardır. Ne kadar iyi planlansa da, sınıftaki birçok olayın tahmin edilmesi mümkün değildir.
Ortak tarih: Sınıfta bir öğretim yılı boyunca birçok olay yaşanır ve zamanla sınıfın bir geçmişi ve ortak tarihi oluşur.
Yansızlık: Herkese eşit davranmak anlamına gelir. Öğretmen öğrencilere karşı adaletli ve eşit olması gerekir. Bir öğrenci konuşunca kızıp diğer öğrenci konuşunca görmezden gelirse etik olmaz.
Anındalık: Sınıfta olayların anında meydana gelmesini ifade eder. Bu yüzden, sınıfta gerçekleşen olaylara verilecek tepkiler ertelenemez.

SINIF YÖNETİMİNİN BOYUTLARI

Fiziki Durum: Sınıfın genişliği, sınıf alanının çeşitli etkinliklerin yapımı için bölümlenmesi, ısı, ışık, ses, renkler, temizlik, estetik, eğitsel araçlar, oturma düzeni, öğrencilerin gruplanması vb. unsurlarla ilgilidir.
Öğretimin Yönetimi: Kazanımlar esas alınarak, ünitelendirilmiş yıllık, günlük ve ders planların yapılması, iş ve işlem süreçlerinin belirlenmesi, araç – gereç, materyal ve yöntem - teknik seçimi, öğrenci özelliklerini belirleme, gelişimlerini izleme ve değerlendirme, öğrenci katılımını düzenleme vb. unsurlarla ilgilidir.
Zaman Yönetimi: Sınıfta ya da okulda harcanan zamanın eğitsel anlamda olabildiğince verimli kullanılmasıyla ilgilidir. Sınıf içinde geçirilen zamanın çeşitli etkinliklere dağılımı, zamanın ders dışı ve bozucu etkinliklerle harcanmaması, sıkıcılığın önlenmesi, öğrencinin zamanının çoğunu okulda-sınıfta geçirmesinin sağlanması, devamsızlığın ve okuldan ayrılmaların önlenmesi, bu boyut içinde görülebilir.
İletişim Yönetimi: Öğretmen, öğrencilere isimleriyle hitap etmelidir. Öğretmen öğrencilerle iletişiminde sade ve anlaşılır bir dil kullanmalıdır. Öğretmen öğrencilerle iletişimini jest ve mimiklerle desteklemelidir. Öğretmen öğrencilerle iletişiminde kısa göz teması kurmalıdır. Öğretmen öğrencilerle iletişiminde; emir dili yerine istek dilini, yargılayıcı dil yerine betimleyici dili, sen dili yerine ben dili gibi olumlu bir dil kullanmaya özen göstermelidir.
Disiplin Yönetimi: Sınıf ortamının istenen davranışı sağlayabilir hale getirilmesi, sınıfta olumlu bir ikliminin oluşturulması, sorunların ortaya çıkmadan önce tahmin edilmesi yoluyla istenmeyen davranışların önlenmesi, sınıf kurallarına uyulmasının sağlanması, yapılmış olan istenmeyen davranışların değiştirilmesi vb. unsurlarla ilgilidir.

LİDERLİK TÜRLERİ

Öğretimsel: Öğretim üzerinde odaklaşan, öğretim ortamında kaliteyi arttıran (ÖHE ÖHE)
Süper: Kişilerin kendi kendilerinin lideri olması
Kültürel: Değişik törenler, sportif ve kültürel etkinlikler yapan lider
Dönüşümcü: Değişimi ve yenilenmeyi gerçekleştiren kişi
Etkileşimci: Çalışanların yenilik ve değişim isteklerini dikkate almadan, risklerden kaçınarak, geçmişten süregelen faaliyetlerini daha etkin ve verimli kılmak veya iyileştirmek suretiyle iş yapma ve yaptırmayı sağlayan kimse
Etik: Hoşgörü, dürüstlük, adalet ve diğer değerlere sahip kişi
Otokratik: Yönetim ve karar alma yetkisi sadece lidere ait
Karizmatik: Daha çok kriz ortamlarında ortaya çıkan
Vizyoner: geleceği tasarlayabilme

SINIF KURALLARI

Açık ve anlaşılır olmalı, birlikte hazırlanmalı, olumlu olmalı, yeri geldiğinde değiştirilebilmeli, az olmalı, gözlemlenebilir olmalı, okul kurallarıyla uyumlu olmalı, görülebilir yere asılmalı, davranışa yönelik olmasına ve bir eylemi başlatmasına

Prof. Dr. Mehit GÜNDÜZ

SINIFTA İSTENMEYEN DAVRANIŞLARLA BAŞ ETME YOLLARI

Sorunun kaynağını tespit etme: Çok ciddi bir problem varsa ilk bu yapılır, sürekli uyuma gibi
Görmezden gelme: İlk kez yapılıyorsa, dersin akışını bozmuyorsa, çok basit davranışlarda
Dolaylı yollarla uyarma: Görmezden geldikten sonra devam ediyorsa soru sorulabilir, göz teması kurulabilir
Doğrudan uyarma: Öğrencinin rahatsızlık verici bir davranışı tüm sınıf önünde ulu orta olursa, arkadaşının kalemini alıp çöpe basket diye atarsa
Yöntemi değiştirme: Tüm sınıf sıkılırsa
Sorumluluk verme: Dersten tamamen kopmuşsa, sorulara tuhaf tuhaf dalga geçer gibi cevap verirse, diğerlerini de çok rahatsız edecek kadar dersten kopmuşsa

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

GELİŞİM PSİKOLOJİSİ

TEMEL KAVRAMLAR

Büyüme: bedensel değişiklik, boy, kilo
Olgunlaşma (Gesell'in Kuramı): biyolojik yeterlilik, belli bir yaşa geldiğimizde yapabiliriz, öğrenmeden ve çevreden bağımsız, daha çok kalıtım ağırlıklı düşünün
Hazırbulunuşluk: bilişsel, duyuşsal, psikomotor olarak hazır olma, ilgi, tutum, olgunlaşma, ön bilgi vs.
Yaşantı (Deneyim): çevre ile etkileşim
Öğrenme: yaşantılar sonucu meydana gelen nispeten kalıcı izli davranış değişikliği
Gelişim: bebeğin anne rahmine düştüğü andan itibaren ölünceye kadar geçirdiği tüm alanlardaki düzenli değişiklikler
Kritik dönem: duyarlı zaman aralığı, o dönemde mutlaka kazanılması gerekiyor sonradan olmoyo olsa da eskisi gibi olmoyo
Tarihsel zaman: hayatımıza giren teknoloji, savaş, deprem gibi olaylardan sonra davranışlarımızın değişmesi

GELİŞİMDE ÖNEMLİ İSİM VE KURAM GÖRÜŞLERİ NELERDİR?

- Freud'un Psikoseksüel Kuramı'na göre birey kendi gelişimini şekillendirmede edilgendir. (Davranışlarımızı id yönlendirir, vay id vay)
- Gesell'in Olgunlaşma Kuramı'na göre çevresel faktörler gelişimde önemli bir rol **oynamaz**. Olgunlaşma kalıtım ağırlıklıdır.
- Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramı, gelişimde kalıtım ve çevrenin etkileşimini vurgular.
- Erikson'un Psikososyal Kuramı'nın evreleri, çözülmesi gereken yaşam krizlerinden oluşur.
- Rogers'ın İnsancıl Kuramı'na göre insan doğuştan olumlu ve gizil bir potansiyele sahiptir.

EKOLOJİ KURAMI

- Gelişim üzerinde çevresel faktörlerin ve ekolojik yapının etkisi vardır. İnsan çeşitli sistemlerin ortasında yer alır ve bunlardan etkilenir.
- Çevresel sistemler birbiriyle bağlantılı olacak şekilde çocuğun gelişimini etkiler.
- Çocuğun içerisinde büyüdüğü ekosistem, çocuğun merkezde olduğu bir dizi katmandan oluşur.
- Aile, toplumun etkilerinin süzülerek çocuğa ulaşmasını sağlayan bir filtre görevi görür.
- Çevresel sistemlerin çocuk gelişimi üzerindeki etkisi doğrudan ve dolaylı olabilir
- Çevresel sistemler merkezden dışa doğru genişledikçe çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi **azalır**.

Mikrosistem: Bireyin gelişimi üzerinde en büyük etkiye sahip olan bu sistem, en temelde aileyi, okulu ve arkadaş gruplarını kapsamaktadır.
Mezosistem: Çocuğun ilişki içerisinde bulunduğu iki veya daha fazla mikrosistem arasındaki etkileşimi içermektedir. Aile ve akranlar, aile ve okul yönetimi, aile ve öğretmenler arasındaki etkileşim buna örnek verilebilir.
Egzosistem: Çocuğun doğrudan içinde bulunmadığı fakat onun gelişimini dolaylı olarak etkileyen etkileşimler bütünüdür. Anne-babanın iş hayatı bu sistem altında ele alınabilir.
Makrosistem: Bir toplumdaki kültürel değerleri, inanç sistemlerini ve yasaları, kişilerin tutumlarını, yaşam tarzlarını, sosyal ve ekonomik durumlarını kapsamaktadır.
Kronosistem: Bütün sistemleri kapsayan en son sistem ise çocuğun içinde yaşadığı çevrede zaman içinde olan değişimlerin çocuğun gelişimini hangi ölçüde etkilediğini ifade eden kronosistemdir. Geçiçi bir boyut olarak ele alınır.

ERGENLİK- ERİNLİK DÖNEMİNİN ÖZELLİKLERİ

Erinlik (Puberte)

- Ergenliğin başına **erinlik** denir. Genellikle kızlar erkeklere göre erinliğe daha erken girerler. Ama erkekler de önce girebilir (ayet yok sonuçta)
- Kızların erinliğe erken girmesi, kızları olumsuz etkiler (utanç duyarlar).Erkeklerin erinliğe erken girmesi, erkekler için övünçtür. Tam tersinde ise; kızların erinliğe geç girmesi övünç, erkeklerin erinliğe geç girmesi utançtır.
- Erinlik döneminde, birincil ve ikincil cinsiyet özelliklerinin ikisi de ortaya çıkar. Birincilden kastedilen doğrudan üreme ile ilgili, ikincil cinsiyetten kastedilen doğrudan üreme ile ilgili olmayandır (vücudun kıllanması, basenlerin ve omuzların genişlemesi).
- Genel olarak ikincil cinsiyet özellikleri birincil cinsiyet özelliklerinden daha önce görülmeye başlar. Tamamlanma bakımından da ikincil cinsiyet özellikleri daha önce tamamlanır.
- Pubertenin başlangıcında çevre en önemli faktör **değildir**. Bu tarz sorularda çok keskin ve iddialı şeyler genellikle yanlış çıkar. Erinliğe giriş, insanın dünyaya doğuştan getirdiği bir yetidir. Yani kalıtım daha ön plana çıkar. Her insan dünyaya erinliğe girecek şekilde gelir (Kalıtım). Ancak hangi yaşta gireceğini çevre belirler. Kalıtım ve çevre birlikte rol oynar.

NOT: Erinlikte kızlarda östrojen, erkeklerde testosteron hormonu salgılanmaya başlar. İnsan doğduğunda her iki hormonda düşük miktarda salgılanır. Bu dönemde ise artışa geçer. Hormonlar hem birincil cinsiyetle, hem ikincil cinsiyetle alakalıdır.

Prof. Dr. Mahir GÜNDÜZ

Ergenlik Dönemi (Adölesan)

- Kızların ergenliğe geçiş işareti regl dönemidir.
- Erkeklerin ergenliğe geçiş işareti sperm oluşumudur.
- İkincil cinsiyetle zihinsel gelişim arasında ilişki yoktur.
- Cinsel gelişimle zihinsel gelişim arasında ilişki vardır. Ters orantılıdır. Nöbetleşelik vardır.
- Boy ve kilo açısından erkekler kızlara göre yaşam boyunca öndedir. Ancak kızlar ergenliğin başında erkekleri geçer. Kızların boy uzaması 18 yaşına doğru durur. Erkeklerin ise 21 yaşına doğru durur.
- Boy uzamasının kızlarda en hızlı olduğu dönem 11-14 yaş, erkeklerde 13-16 arasıdır.
- Sakarlık ergenliğin başında daha çok olur, sona doğru vücut oturmaya başlar.
- Ergenlerde "Bana bir şey olmaz." düşüncesi yaygındır.
- Beden imajı önemli bir konu haline gelmiştir.
- Deri ergenliğe girişte incedir, çıkışa doğru kalınlaşır.
- Ergenliğe girişte seste çatallaşma ve kalınlaşma olur, çıkışta düzene girer.
- Erkeklerin boy uzaması daha geç biter.
- Erken olgunlaşan erkek ergenler daha çok ilgi görürler.
- Erkeklerde daha çok kas, kızlarda ise daha çok yağ birikimi olur.

GELİŞİMİN İLKELERİ

Süreklidir ve belli aşamalar halinde olur: dönem dönemi etkiler, ileri doğrudur, hiç durmaz
Bütündür: gelişim alanları birbirini etkiler, o onu, o onu, o onu
Yordanabilir: tahmin edilebilir
Yönelimler var (genelden özele): büyük kaslardan küçük kaslara, baştan ayağa (önce kafayı kontrol)
Nöbetleşelik: biri ön plana çıktığında diğeri yavaşlar
Hızı her zaman aynı değildir: bazı zamanlar hızlanır, bazı zamanlar yavaşlar
Evrenseldir: herkeste aynı sıranın olması
Bireysel farklar vardır: aynı yaşta biri yapar biri yapamaz
Kalıtım ve çevre etkilidir: doğuştan gelen ana potansiyeli çevre bazı durumlarda etkiler

KOHLBERG'İN AHLAKİ GELİŞİM DÖNEMLERİ

- Kohlberg'e göre ahlaki evreler düzenli bir sıra izlemektedir. Bir sonraki evreye ancak bir önceki evre sindirilince geçilebilir.
- Evreler arasında ardışıklık vardır ve asla geriye **dönülemez**!
- Her basamak bir sonraki basamağın ön koşuludur. Her birey farklı evrelerde sonlanabilir.
- Dolayısıyla toplumsal ahlak ikinci plandadır. Bireysel ahlak ön plandadır.
- Bilişsel gelişim, ahlaki gelişim için ön koşuldur fakat yetersizdir. Ahlaki gelişim için empati şarttır.
- Ahlaki gelişimde ve basamak atlamada cinsiyetler arası farklar gözlenebilir. Kohlberg'e göre kadınlar iyi çocuk eğiliminde kalır.
- En son basamak, bilişsel gelişimdeki en son basamağı gerektirir.
- Kohlberg, dönemlerin ve evrelerin evrensel bir sıra izlediğini savunur. Önemli olan bir üst evreye geçmektir.

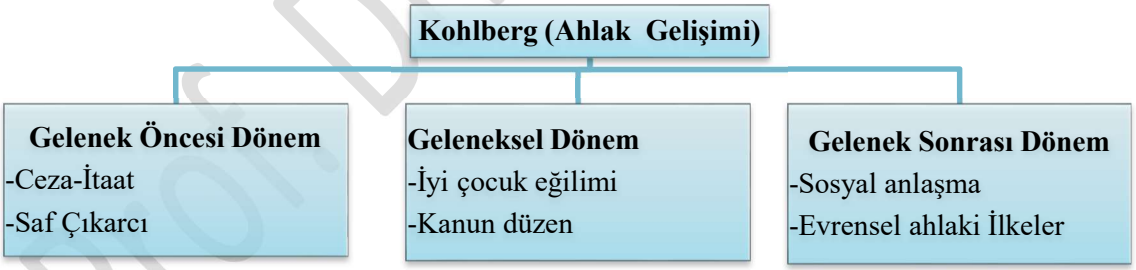

1.Gelenek Öncesi Dönem (4-9): Çocuk sadece kendini düşünür.
1.1.Ceza-İtaat: Çocuk ceza almamak için itaat eder
1.2.Saf çıkarcı (Araçsal ilişki, Pazar ahlakı) :Menfaat ve çıkara dayalı

2.Geleneksel Dönem (9-14): Çocuk yaşadığı toplumu (çevreyi) düşünür.
2.1.İyi Çocuk Eğilimi (Kişiler Arası Uyum): Birilerinin gözüne iyi görünme, yaranma, kahraman olma isteği.
2.2.Kanun ve Düzen: Toplumun düzenini sağlayan kurallara uyulmalı, uymayana cezası verilmeli. Yaptırım vardır.

3. Gelenek Sonrası Dönem (14-): Çocuk tüm insanlığı düşünür.
3.1.Sosyal Anlaşma (Kontrat**):** Mevcut kanun toplumun düzenini sağlamaya yetmiyorsa bu kanun değiştirilmeli sorgulanmalı anlayışı.
3.2.Evrensel Ahlak İlkeleri: Hümanisttir. Çocuk ahlaki yönden olgunluğa ulaşmıştır. İnsan hayatı çok değerlidir. Karşılıksız yardım vardır.

Prof. Dr. Veysi Gündüz

AHLAKİ GÖRÜŞLER

PİAGET: Piaget, ahlâk gelişimini bilişsel gelişime paralellik gösterecek derecede ilerlediğini ve hiyerarşik bir sıra izleyen dönemler içinde geliştiğini açıklamıştır. Piaget, ahlâk yargılarının başkalarına bağımlılık (heteronomi) aşamasından kendine bağımlılık (otonomi) aşamasına doğru geliştiğini öne sürer. Ahlâk gelişimi süreci içinde kuralların nasıl algılandığının yanında, yapılan hatanın öneminin nasıl algılandığı da değişmektedir.

0-5 yaş (Ahlak Öncesi): Ahlak duygusu olarak hiçbir şey yoktur.
5-10 yaş (Dışa Bağlı, Heteronom, Ahlaki gerçekçilik): Niyete bakılmaz, sonuç önemlidir.
10 ve üstü yaş (Özerk Dönem, Otonom): Başkalarının görüşlerinden etkilenmeyen, kendi ahlaki tutumunu oluşturmuş insan (Niyete bakılır). Çok ekmek çalan çok suçlu olmayabilir.

GİLLİGAN

- Erkeklerin ahlaki mantığında adil olma; kadınlarında ise duygusallık, merhamet ve koruma duygusu vardır.
- Kızlar bencillikten sosyalliğe daha önce geçer. Kohlberg'in sürekli erkek çocuklar üzerindeki araştırmasına karşıdır. Çünkü erkek çocuklar ile kız çocukların ahlaki gelişimleri farklı olabilir.
- **Cinsiyete göre ahlak değişebilir. Bu durum biyolojik değil cinsiyet rolü ile ilgilidir.**
- Kohlberg örnek olay üzerinden gitmiştir. Gilligan gerçek olay üzerinden gitmiştir.
- Önemli olan dönem değil önemli olan yetişkinlerin çocuklara model olarak ahlak sevgisini kazandırmasıdır. (Ahlak sevgisi = Gilligan)
- Kohlberg ahlakın evrensel olduğunu düşünürken, Gilligan kültüre göre değişebileceğini düşünür.

DEWEY: Eğitim seviyesi arttıkça ahlak da güzelleşir (YOK ARTIK DEVE)

FREUD (PSİKOANALİTİK KURAM)

- Freud'a göre kişilerin doğduğu zaman ahlak kavramı yoktur, süper egonun gelişmesiyle oluşur, bu da 3-6 yaş (fallik dönem) arasına denk gelir.
- Freud, bu evrede çocuğun aynı cinsten olan ebeveyne karşı düşmanca duygular beslediğini iddia eder (Oedipus ve Elektra Kompleksleri). **Düşmanca duygular bireyin aynı cins olan ebeveynden korkmasına neden olur ve bu korkuyu azaltmak için kişi onunla özdeşim kurmaya çalışarak ebeveyni temsil eden yasaklar ve değerleri alır, bu durum çocuğun süper egosunun gelişmesini sağlar**. Yani kişi ahlaki değerlerini sadece aynı cins ebeveynden alır.
- Freud' e göre; suçluluk, utanç duyguları ve öz-eleştiri ahlaki gelişimin duygusal bileşenini oluşturmaktadır.
- **Bu suçluluk duygusu, Freud'a göre vicdan gelişimin temelini oluşturmuştur.** Çocuk bu suçluluk duygusundan kurtulmak için, anne ya da babasını taklit etmeye başlayacak; böylece erkek çocuklar babaları ile kız çocuklar anneleriyle özdeşleşmeye, kendi cinsiyetlerine uygun davranışları benimsemeye ve toplum tarafından belirlenmiş rol ve kurallara da uygun davranmaya başlayacaktır.
- **Bu kurama göre 6 yaşına kadar ahlak gelişimi tamamlanmaktadır**. Hatta Freud kız çocuklarının süper egolarının erkek çocuklarınınkine göre daha zayıf olduğunu iddia eder çünkü kızlarda hadım edilme (kastrasyon) korkusu yoktur bu yüzden anneyle özdeşim daha az olmaktadır.

ERİKSON'UN DÖNEMLERİ

YAŞ	OLUMLU	OLUMSUZ
0 –1,5	Temel güvene karşı	Güvensizlik (temel ihtiyaçlar)
1.5 - 3	Özerkliğe karşı	Şüphe ve utanç (bağımsız olma, yardım almadan)
3 - 6	Girişkenliğe karşı	Suçluluk (öğrenme merakı, keşfetme, sürekli soru sorma)
6 - 12	Başarıya karşı	Aşağılık (onure edilme, yeterlilik)
12 - 18	Kimlik kazanmaya karşı	Rol karmaşası (ben kimim, arayış, çalkantılı, asi)
18 - 30	Yakınlığa karşı	Yalıtılmışlık (iş, aş, eş, topluma karışma)
30 - 60	Üretkenliğe karşı	Durgunluk (iz, eser bırakma)
60 -	Benlik bütünlüğe karşı	Umutsuzluk (geçmişi sorgulama)

Başarılı kimlik: kararı kendi verir
İpotekli kimlik: kararı başkası verir, bir şey demese bile etkisinde kalırız
Moratoryum (ertelenmiş, askıya alınmış) kimlik: kararı erteler
Gölgeli kimlik: kararı başkası verir ama baskı ve zorlama yaparak
Ters kimlik: toplum değerlerine aykırı davranır, imamın çocuğu alkol kullanırsa
Dağınık kimlik (kargaşalı): ya hiç karar vermez ya da sürekli karar değiştirir

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

FREUD (PSİKOANALİTİK KURAM)

- O-6 yaş arası kişilik açısından kritik dönemdir.
- Dönemler kötü atlatılırsa ileride telafisi olmaz.
- Cinsellik ve saldırganlık temel dürtülerdir. İnsan bedeninin zihinden talepte bulunan içgüdüleri vardır.
- İnsan doğuştan kötü doğar.
- Önce id, sonra ego ve son olarak da süper ego ortaya çıkar.
- Ego ve süperego zamanla idden ayrılır
- Birey kendi gelişimini şekillendirmede edilgendir. (Yani bizim kontrolümüzde değil)
- Freud'a göre, kullanılmayan ruhsal enerji dolaysız bir anlatım yolu bulamazsa, enerjileri yön değiştirir ve anksiyeteye dönüşür. (Psikolojik enerji yok olmayıp anksiyeteye dönüşür)
- Bastırılmış duygular ileride psikolojik sorunlara yol açar. Freud'a göre anksiyete, fiziksel ya da toplumsal çevreden gelen tehlikelere karşı bireyi uyarma, gerekli uyumu sağlama ve yaşamı sürdürebilme işlevlerine katkı da bulunur.

SAVUNMA MEKANİZMALARI

Bastırma: güdüsel unutma, rahatsızlık veren durumları bilinçaltına itme
Yansıtma: hem suçlu hem güçlü, suçu başkasına atarak rahatlama (Mevlüt hoca iyi öğretmedi ondan oldu)
Çarpıtma: olayı başka yere kaydırma, işine geldiği gibi
Mantığa bürünme (akla uydurma): bahane bulma, çalışmadığım yerden çıktı
Yer yön değiştirme: o anda veremediği tepkiyi başka şekilde verme
Telafi (ödünleme): bir alandaki eksikliği başka alanda giderme
Bedenselleştirme: üzüntüden midem şişti
Entelektüelleştirme (düşünselleştirme): entelektüel, bilimsel havalı konuşmak
Özgeçlik (diğergamlık): kendinden çok başkasını düşünme
Gerileme: geçmiş yaşantılara geri dönme, altını ıslatma
Avuntu (fantezi): düşlem, hayal kurma
Saplantı: bir döneme takılı kalma
Yüceltme: kılıfına uydurma, meşrulaştırma
Yadsıma: inkar, şiddetle reddetme
Karşıt tepki geliştirme: ikiyüzlülük, tam tersi davranma
Polyanacılık: iyimser bakma (hanım ölürse napalım bir daha alırız ölenle ölünmezki)
Özdeşim kurma: övünme, taklit
İlkel idealleştirme: iyiliği ve kötülüğü aşırı abartma
Yapma bozma: kalbini kırıp sonra özür dileme
Dışsallaştırma: Olaylara kadermiş gibi bakma. Olayların kesin olarak değişemeyeceğini, kader olduğunu düşünme.
Duygusal soyutlama: : Elini eteğini çekmek, olayların kendinin olumsuz etkileyeceğini düşünme, izin vermeme, set çekme. **Örnek**:" Kazanmazsam üzülürüm" diye sınava girmeme
Yalıtma (İzolasyon**) :** Kendi yaşadığı bir olayı başkası yaşamış gibi anlatma (sevgilin var mı? Kız evet derse kıvırıp bizim bir arkadaş hoşlanmış senden decek ama yok derse kendisi devam edecek)

İD – EGO- SÜPER EGO DENGESİ

İd: Doğuştan var. Kötüye teşvik eder. İnsanı kötüye yönelten hep yap diyen insanın hayvani yönü denilen yeridir. Haz ilkesine göre çalışır. Birincil süreçler önemlidir. Davranışlarımıza yön verir. Küçük bir çocuk gibi isteklerinin hemen yapılmasını ister. Örnek**:** Evli bir kadına aşık olursak git al seviyorsan o senindir der (OHA)
Süper Ego: "Yapma" (ayıp-toplumsal baskı, günah-vicdan) der. Dörtlü yaşlarda ortaya çıkar. 6.yaşla birlikte belirgin hale gelir. Örnek: Evli bir kadına aşık olursak sen ne yapıyorsun ayıp günah der.
Ego: 6 - 24.ay arasında ortaya çıkar. Neyi yapıp neyi yapmayacağına karar verir. Gerekirse kararı erteler. (Bir nevi denge mekanizmasıdır.) İdin ve süper egonun yarattığı baskıdan kurtulmak için savunma mekanizmalarını kullanır. Plan yapma ve erteleme gibi ikincil süreçleri kullanır. Örnek: Evli bir kadına aşık olursak, bari boşanmasını bekle der.

PSİKOANALİTİK KURAM DÖNEMLERİ

Oral: sigara içme, tırnak yeme, dedikodu, küfür, kıskançlık
Anal: bonkörlük, cimrilik, dağınıklık, düzenlilik, titizlik, inatçılık, katı kurallar, otorite, koleksiyon yapma
Fallik: evlenmeme ya da anne babasına benzer biriyle evlenme isteği, oedipus (erkek çocuğun anneye cinsel ilgisi), elektra (kız çocuğun babaya cinsel ilgisi), erkek çocuklarda kastrasyon, cinsiyet farkını (kimliği) öğrenir
Latent (Gizil): cinsel uykuda, hem cinsiyle oynama ve oturma isteği (erkek erkeklerle top oynar, kız kızlarla ip atlar)
Genital: ergenlik başlıyor, karşı cinse ilgi

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

HÜMANİSTİK KURAM (İNSANCIL)

İnsana değer verir. İnsan özünde iyidir. İnsan doğuştan iyidir. İnsan biriciktir, tektir, saygı değerdir. İnsanın duygularını önemser. Koşulsuz kabul önemli (Mevlana anlayışı), bireysel farklılıkları önemser, herkese uygun ortam oluşturur, öğrenciye görelik

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarjisi (Bir ihtiyaç karşılanmadan diğerine geçilmez)

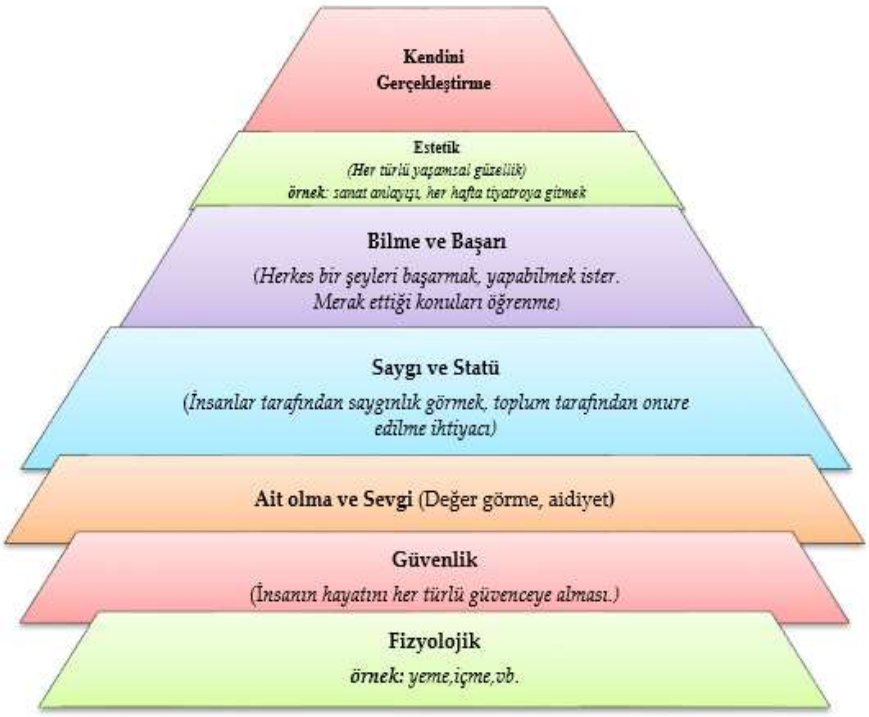

ROGERS'IN BENLİK KURAMI

Özben: Şu anki benlik
İdeal Ben (benlik tasarımı): Gelecekte kişinin olmak istediği benlik
Ayna Teorisi: Toplum bizi nasıl görürse, bir müddet sonra biz de kendimizi öyle görmeye başlarız.
Fenomenoloji: Bir insanın olaylara bakış açısı, öznel yaşam alanıdır, Bir insanın dış görünüşüne göre değil niyetine göre değerlendirmek gerekir

BAĞLANMA TÜRLERİ

Bebeklerde;
Güvenli: bırakıp gittiklerinde üzülür ama çok fazla ayrılık kaygısı yaşamaz geri döndüklerinde çok sevinir. Annesi ortamdayken onu güvenlik üssü olarak kullanıp ortamı araştırabilir.
İkircikli (Kararsız, çelişkili, kaygılı dirençli, şüpheli): çok fazla ayrılık kaygısı yaşar, hiç bırakmak istemez, yerlere yatar, geri geldiklerinde de nasıl tepki vereceği belli değil çok sevine de bilir çok kızadabilir
Kaçınan: gittiklerinde de çok aşırı üzülmez, geldiklerinde de çok fazla sevinmez (duygularını çok belli etmez, İbrahim Tatlıses dinler genellikle, doğuştan arabeskçi)

Yetişkinlerde

	Kendine bakışı	Başkasına bakışı
Güvenli;	+	+
Saplantılı;	-	+
Kayıtsız;	+	-
Korkulu;	-	-

Prof. Dr. Mevlüt GÜZ

DİL GELİŞİM KURAMLARI

Psiko Linguistik (biyolojik temelli görüş, ÜRETME görüşü, (Chomsky): Kalıtım ağırlıklı çevre, insan dünyaya konuşma donanımıyla gelirmiş hem de bütün dilleri öğrenebilecek kapasiteyle, dil gelişimi evrenseldir, her çocuk altı aya kadar benzer sesler çıkarır daha sonra ana diline özgü sesler çıkarır, dil gelişiminin temelinde olgunlaşma vardır, çocuklar dili kazanırken kendi cümlelerini oluşturma yeteneği elde ederler, çocuk dilin kurallarını, dili dinleyerek kendisi yapar, konuşma dilinin gelişebilmesi için çocuğun onu konuşulurken duyması, dinlemesi gerekmektedir.
Davranışçı: Pekiştirme ve tekrar etme
Sosyal Öğrenme: Taklit etme ve model alma

Dönemleri
Agulama (ağlama): 0-2 ay
Babıldama (cıvıldama): 2-6 ay (ba ba b aba ba ba)
Çağıldama (heceleme) 6-12 ay (ba-ba)
Morgem (tek sözcük): 12- 18 ay, kritik dönem, (baba), tek kelimeyle çok şey anlatma, rın rın
Telgrafik: 18-24 ay, baba su, anne mama, eksiltili cümle
İlk gramer dönemi: 24-60 ay, cümle kurar

Kavramlar
Alıcı dil: söyleneni anlama
İfade edici dil: anladığını ifade etme
Eksik kurallaştırma: öğrendiği ile sınırlı tutma
Aşırı kurallaştırma: öğrendiğini her yere uyarlama
Ses bulaşması: biri ağladığında diğerlerinin de ağlaması veya biri güldüğünde diğerlerinin de gülmesi
Benmerkezci dil: başkasının ona ne diyeceğini ne soracağını kendi belirliyor, sorsana bana napıyon diye
Toplumsal referans: bebeklerin ebeveynlerinin beden dilini okuması, yüzüne bakarak iletişim kurması
Sözel senkretizm: alakasız şeyleri ilişkilendirme
Monolog: kendi kendine anlamsız konuşması

VYGOTSKY'NİN SOSYO KÜLTÜREL KURAMI

(Etkileşim, sosyal çevre, akran desteği, sosyal destek, ipucu, kubaşmak, kaynaşmak, kapasitesinin üzerindeki işleri birinin desteği ile yapabilir**)**
Yapı iskelesi: desteğin giderek azalması, desteğe daha çok dikkat çeker, bilişsel çıraklık gibi
Yakınsal gelişim alanı: birinin desteğini aldıktan sonra kendindeki ilerleme, daha çok kişinin kendini geliştirmesine vurgu yapar
İçsel konuşma: daha anlamlı, mantıklı kendine soru sorup kendi cevap verir gibi, kendiyle tartışır gibi, sessiz olur
Özel konuşma: monolog gibi, sesli ve saçma

PİAGET VE VYGOTSKY KARŞILAŞTIRMASI

- Piaget' e göre zihin dili şekillendirir, Vygotsky' e göre ise dil zihni şekillendirir.
- Piaget, çocuğun kendi kendine konuşma davranışı ile ilgili olarak dil ve düşünce gelişiminde benmerkezciliğin ve olgunlaşmamışlığın göstergesi olarak düşünür. Vygotsky ise düşüncenin ve bilişsel gelişimin önemli bir parçası olup görevlerde çocuğa yardım etmesi amacıyla kullanıldığını savunur.
- Piaget içten dışa yönelimi, Vygotsky dıştan içe yönelimi savunur.
- Piaget' e göre dönemler çok önemliyken, Vygotsky dönemleri önemsemez.
- Piaget' e göre kalıtım yani olgunlaşma daha önemli iken, Vygotsky sosyal çevreyi önemser. Gelişim ve öğrenmenin sosyo – kültürel yönünü vurgular.
- Piaget daha çok bireyselliği, Vygotsky sosyalliği (iş birliği) savunur.
- Ortak noktaları ise yapılandırmacı eğitim anlayışını savunmaları ve öğretmenin yönlendirici değil rehber olması gerektiğine inanmalarıdır.

PİAGET'İN ZİHİNSEL GELİŞİMİ

Şema (bilişsel yapı): bilginin en anlamlı ve en küçük yapı taşı
Özümseme: zannetme, var olan şemayla açıklama, genelleme gibi (ama piagete göre derse özümseme)
Uyumsama: (uyma, uyum kurma, düzenleme): haa deyo, var olan şemayı değiştiriyor ya da yeni bir şema kuruyo, ayırt etme gibi (ama piagete göre derse uyumsama)
Dengeleme: herhangi bir şemaya koyma, açıkta kalmaması
Dengesizlik: afallama, herhangi bir şemaya koyamama
Örgütleme: şemaları birleştirme, kavram haritası yapar gibi, fok ile balık şemasını birleştirip saçma sapan fok balığı diyebilir

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Dönemler

- ✓ Evreler değişmez bir şekilde belli bir sıra ile ortaya çıkar.
- ✓ Sonraki evre önceki evrelerin kazanımlarını da içerir.
- ✓ Aynı gelişim evresinde bulunsalar bile bireyler arasında farklılıklar görülür.
- ✓ Gelişimde kalıtım ve çevrenin etkileşimini vurgular.

0-2 YAŞ (DUYU MOTOR)

- ✓ Çocuğun ilk başlangıçta çoğu hareketi **refleksiftir**. Daha sonra amaçlı davranışlar yapmaya başlar.
- ✓ Deneme yanılma yoluyla öğrenme daha fazladır. **Örnek:** Sobaya dokunarak sıcak olduğunu öğrenme.
- ✓ **Ses bulaşması** bu dönemde olur (çocuğun kendi sesi ile başkasının sesini ayıramaması)
- ✓ Taklit yapar. **Ertelenmiş taklit** yapar.
- ✓ Bu dönem çocukları durum ve nesnelere hızlı olarak alışırlar. Bebekler oyun, oyuncak, etkinliklerden çok sıkılırlar.
- ✓ Bu dönem çocuklarında **A değil B hatası** görülür. Bebek daha önce saklandığı noktada bulduğu bir nesnenin gözü önünde yeri değiştirilse bile, ilk bulunduğu yerde nesneyi aramasıdır.
- ✓ Bebek, nesnenin gözünün önünde olduğu son noktaya bir süre bakakalması **pasif beklenti** olarak adlandırılır. Bebeğin bir şey yapmaksızın nesnenin kaybolduğu noktaya uzun süre bakması
- ✓ Bu dönem çocuklarında **nesne kimliği** kazanılır. Çocuk oyuncak bebeğini diğer bebekler içerisinden tanıyabiliyorsa nesne kimliği kazanmıştır denir.
- ✓ **Nesne devamlılığını kazanır** (Zihnen bir nesneyi takip edebilme gücü.) Nesnelerin hiçbir şekilde görülemediği ve dokunulmadığı durumlarda dahi var olmaya devam ettiği anlayışıdır.
- ✓ **Kişi sürekliliği kazanır**. Kişinin, ortamdan çıktıktan sonra da bebeğin onu var olduğunu bilmesi durumudur. Nesne sürekliliği ile paralel olarak ilerler.
- ✓ **Kişi değişmezliğini kazanır**. Kişinin saçı, kıyafeti, gibi görüntüsü değişse de bebek tarafından hala aynı kişi olduğunun algılanmasıdır.
- ✓ **Döngüsel ve Devresel tepkiler vardır**. Çocuğun bir şeyi ilkin tesadüfen yapıp, hoşuna gitmesi sonucunda ikinci kez bilerek yapmasına döngüsel, abartmasına yani gına gelinceye kadar yapmasına devresel tepkiler denir. Daha sonra bu tepkiler çocukta alışmaya dönüşür. Örnek**:** Tesadüf eseri bir oyuncağın ses çıkardığını duyan çocuğun sonra bilerek birkaç kez oyuncağın üzerine oturması döngüsel tepki, bunu sürekli, bıkıncaya kadar yapması devresel tepkidir.

I. Döngüsel: Vücut- vücut (1-4 ay): Parmağını emiyor ve hoşuna gidince tekrar emiyor. İlk alışkanlıklar başlar.
II. Döngüsel: Vücut- nesne (4-8 ay): Dışa dönmeye başlar. Çıngırağı yere atar, hoşuna gider tekrar atar. Nesneyi fark eder. Nesne uzattığımızda farkında ama nesne sürekliliğini henüz kazanmamıştır.
II. Döngüsel tepkilerin koordinasyonu: Beden, nesne nesne (8-12): İki tane döngüsel tepkiyi birleştirir. Neden sonuç ilişkisi kurar. Amaç ile aracı ayırt eder. Nesne devamlılığını kazanmaya başlar. İlk defa bilinçli davranışlar görülür. Çomakla oyuncağı çekebilir. Birinin elini tutar ve nesneye uzatır.
III. Döngüsel: Nesne-nesne (12-18 ay): Araştırıcı, yenilik, merak, yeni araçlar keşfedilir.

2-7 YAŞ (İŞLEM ÖNCESİ)

Özelden özele akıl yürütme: Çocuğun alakasız iki olay arasında bir ilişki kurup bundan sonra bütün olaylara bundan hareketle cevap vermesidir. **Örnek:** Çocuk her Pazar sinemaya gidiyor. Bir Pazar gitmiyor. " Bu hafta pazar olmadı." diyor. (Çocuk Pazar ile sinemayı eşleştirmiş.)
Benmerkezci düşünme (egosantrik, perspektif almada yetersizlik): Kendi düşündüğünü veya gördüğünü başkalarının da düşüneceğini veya göreceğini zannetmesidir. Çocuğun babasına telefonda baba bak köpek çizdim demesi
Odaklanma (odaktan uzaklaşamama): (Tek boyutlu düşünme, merkezlenme**) var.** Olayın diğer boyutlarını ihmal edip belli bir boyutuna yoğunlaşmadır. Örnek**:** Eve misafir geliyor. Önce birkaç kişi kapıdan giriyor. En son çocuğun amcası giriyor. Baba çocuğa " kim geldi? " diye sorduğunda çocuk "amcam geldi" diyor. (Çocuk amcaya odaklanmış)
Animizm (canlandırmacılık): Ölü bedene ruh yüklemedir. Cansız varlıklara canlıymış gibi davranma. Canlı cansız ayrımı yapamamadır.
Yapaycılık: Çocuğun, doğa olaylarını birileri tarafından yapıldığını zannetmesidir. Örnek**:** Yağmur yağdığında birinin yukarıdan su döktüğünü zannetmesidir.
Sembolik oyun (mış gibi): Nesnelerin kendi işlevi dışında veya herhangi bir varlığın yerine kullanılması şeklindeki oyunlardır. Süpürge sapının at, tencere kapağının direksiyon, kaşığın uçak olarak kullanılması
Toplu monolog: Birbirini dinlemeden hep bir ağızdan konuşma
Paralel oyun: Çocukların dışarıdan baktığımızda hep birlikte oynuyormuş gibi görünüp, yanlarına yaklaştığımızda ayrı ayrı oynadıklarını görme
Sezgisel düşünce: Olayları mantıklı düşünmeden kavramaya çalışmasıdır (saçmalaması). Torbada sarı elma olmadığı halde olabileceğini düşünmesi
Korunum yok: Özünün aynı olduğunu anlayamaz, sebebi odaktan uzaklaşamamadır.
Tersine çevirme yok: Bu dönemde çocuk tersine çeviremez. Sebebi yine odaktan uzaklaşamamadır. Örnek**:** Çocuk gittiği yoldan aynen geri dönemez. Ali'nin kardeşi Hasan'dır. Hasan'ın kardeşi Ali diyerek tersine çevirme yapamaz.
Tek yönlü sınıflama yapar: Çocuğun tek bir değişkene göre ayırabilmesi. Sebebi odaktan uzaklaşamamadır. Örnek**:** Sadece gözlüklü, sadece kız diye ayırması.(Hem gözlüklü hem kız diye ayıramaz.)

Prof. Dr. Mehtap GÜNDÜZ

7- 12 YAŞ (SOMUT İŞLEMLER)

Somut yaşantılar sunmamız gerekir
Dolaylı gerçeği kavrama (çıkarsanmış gerçeklik): Çocuğun gerçeği her durumda anlamasıdır.
Dönüşümlü düşünme: **(**İleri – geri düşünme**):** Kişinin geçmişle ve gelecekle ilişki kurabilmesidir. Örnek**:** 11 yaşındaki çocuğa "5 yıl önce neredeydin?" ya da "5 yıl sonra nerede olacaksın?" diye sorulduğunda mantıklı cevap verebilir.
Çok yönlü sınıflama yapar
Bir önceki dönemin tersidir (olan olmaz, olmayan olur)
Tümevarımsal düşünme (parça- bütün ilişkisi**)** bu dönemde gelişmeye başlar, tam olarak ise soyut işlemler döneminde olur.

12-18 YAŞ (SOYUT İŞLEMLER)

Ergen benmerkezciliği: "Benim düşündüğüm en doğrudur." anlayışı vardır . (bu dönemde benmerkezcilik ideolojiktir.) En iyi ben bilirim, en iyi ben severim, kimse beni anlamıyor düşüncesidir. Aynı zamanda birilerinin sürekli olarak onunla ilgilendiğini ve onu izlediğini düşünür.
Omnipotent düşünce: Yaşamı basite alma, her şeyin üstesinden geleceğine inanmak.
Hayali seyirci: Birilerinin kendini izlediğini zannetmesidir.
Kişisel efsane: mitsel efsane, kişinin kahraman olma isteğidir
Hipotetik düşünce: Varsayımsal**,** olasılıklı düşünmedir. Bir olayı tüm yönleriyle tanımadır. Örnek**:** Çocuğa "Tut ki, Türkiye I. Dünya Savaşı'na girmedi, ne olurdu?" diye sorulması.
Göreli düşünce: Kişiye, yere ve zamana göre farklı düşünebilme. Bana göre, sana göre, ona göre, bugüne göre, yarına göre Örnek**:** Sana göre böyle ama bana göre böyle. Dün böyle düşünüyordum, bugün böyle düşünüyorum demesi.
Kombinasyonel (bütünleştirmeci): Bir problemi alt problemlere ayırma ve birden fazla çözümü bir araya getirip çözme (birleştirme). **Örnek:** Isparta'daki trafik sorununu düşünüp alt problemlere ayırma ve daha sonra çözüm önerisi oluşturma.
Analojik düşünce: Alakasız iki şey arasında benzetme veya ilişkilendirme yapma. Örnek**:** Kan dolaşımını anlatırken trafiğe benzetme, "beyin" i cevize benzetme, vs. Ancak şu örneğe dikkat edelim bu da analojidir. Japonya'nın denize kıyısı vardır. Balıkçılıkla geçinir. Türkiye'nin de denize kıyısı vardır. O zaman Türkiye'de balıkçılıkla geçinir.
Tümevarım: Özelden genele gitmedir. Örnek**:** Ben öleceğim, o ölecek, herkes ölecek.
Tümdengelim: Genelden özele gitmedir. Örnek**:** Herkes ölecek, ben de öleceğim.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

REHBERLİK

NELER DEĞİŞMEZ?

Temel ilkeler, genel amaçlar ve hizmet veren personelin yeterliliği değişmez. Ancak hedef ve davranışlar, plan ve program, yöntem ve etkinlikler değişebilir.

BİREYİ TANIMA TEKNİKLERİNDE NELERE DİKKAT EDİLMELİDİR?

- ✓ Bireyi tanımanın amacı, içgörü kazandırmak.
- ✓ Gerekli olduğunda uygulanmalıdır.
- ✓ Uygulanan tekniklerin sonuçları öğrenci ile paylaşılmalıdır.
- ✓ Sonuçları hemen iletmek yerine hazır olmalarını beklemek gerekir.
- ✓ Tekniklerin sonuçları paylaşılırken gizlilik ilkesine uyulmalıdır.
- ✓ Öğrenciyi daha iyi tanımak için birden fazla teknik kullanılmalıdır.
- ✓ Gerekli olduğunda öğrenciye zarar vermeyecek şekilde ilgili kişilerle paylaşılmalıdır.
- ✓ Sonuçları kullanılmayacak testler uygulanmamalıdır.
- ✓ Bireyi tanımada kullanılan teknikler amaç değil araçtır.
- ✓ Bireyi tanıma hizmetleri sürekli olmalıdır.
- ✓ Bireyi tanımak amacı ile kullanılan araçlar, amaç, durum ve koşullara göre seçilmelidir. Tek ve en iyi bireyi tanıma tekniği yoktur.
- ✓ Bireyi tanıma tekniklerinin kullanılması, işbirliği gerektirir.
- ✓ Bireyi tanıma teknikleri sadece sorunlu öğrencilere yönelik değildir
- ✓ Bireyi tanımada elde edilen bilgiler geçerli ve güvenilir olmalıdır.
- ✓ Testler, danışma sürecinin vazgeçilmez bir parçası DEĞİLDİR.
- ✓ Bazı testlerin kullanılması için eğitim alınması gerekmektedir.
- ✓ Testler uygulanacak bireylerin kültürüne uygun olmalıdır.
- ✓ Testin geliştirildiği yaş aralığı dikkate alınmalıdır (örneklem hatası yapılmamalı)
- ✓ Sonuçlar bireyin anlayacağı şekilde açıklanmalıdır.
- ✓ Psikolojik testler üzerinde değişiklik yapılmaz.

BİREYİ TANIMA TEKNİKLERİ

Test teknikleri
Başarı testi: daha çok o anki mevcut öğrenme eksikliklerini tespit etmek
Yetenek testi: daha çok gelecekteki başarıyı yordamak
İlgi envanteri: sevip sevmeme, hoşlanıp hoşlanmama, keyif almak
Tutum ölçeği: bakış açısı, düşüncesi, o konudaki düşünceleri
Kişilik testi: sürekli mutsuz, hayır diyememe, çok saldırgan, sürekli yalan söylüyorsa bu gibi durumlarda yapılır.
***Sınıf rehber öğretmenleri sadece başarı ve tutum ölçeklerini uygulayıp yorumlayabilir.

Test dışı teknikleri

Sosyometri: sınıftaki sosyal ilişkileri ortaya çıkarmak

- ✓ Bireylerin, birbirleriyle olan etkileşim biçimleri ve ilişkilerini belirlemektir (sınıfın sosyal dokusu veya röntgeni çekilir)
- ✓ Bireyin, üyesi bulunduğu grup içindeki sosyal statüsü ve durumunu saptar.
- ✓ Gruptaki sosyal ilişki örüntüsünü belirleme olanağı sağlar.
- ✓ "Pikniğe gideceğin ilk üç arkadaşın kim?" "Aynı sırada oturmak istediğin arkadaşın kimdir?" gibi sorular sorulur.
- ✓ Sosyometriye bakarak tercih edilip edilmeme sebebi bilinmez.
- ✓ Sosyometri yapıldıktan sonra, eğer kopukluklar varsa sınıftaki öğrencilerin sosyalleşebileceği etkinlikler yapılmalıdır.
- ✓ Veriler uygulanan zaman için geçerlidir (genelleme yapılmaz).
- ✓ Uygulama, öğrencilerin sosyalleşmelerine katkıda bulunabilir (Öğretmen sonuçlara göre sosyal ortamlar oluşturabilir).
- ✓ Grup üyeleri birbirini yeterince tanıdıktan sonra uygulanmalıdır.
- ✓ Çok kalabalık sınıflarda uygulanmamalıdır.
- ✓ Uygulamayı yapacak olan öğretmenin, sınıfta belli bir kabul görmesi gerekir.
- ✓ Öğrencilerin gönüllü olmasına dikkat edilmelidir.
- ✓ Sonuçlar sınıfta paylaşılmamalıdır. Bireysel olarak ve uygun bir dille paylaşılmalıdır.
- ✓ Sonuçlar, grafiğe dönüştürülebilir (sosyagram).
- ✓ Sosyometride genellikle;
    - sınıfta bir bütünlük olup olmadığı, kaç grup olduğu, çok az istenen veya çok istenen,
    - arkadaşlarıyla bağı olup olmadığı, kız erkek gruplaşmaları olup olmadığı,
    - liderin olup olmadığı, reddedilen, terkedilen,
    - karşılıklı çekenenin olup olmadığı (sen onu istiyon o da seni istiyo)
    - klik (ana gruptan kopmuş en az üç kişiden oluşan zararlı grup) var mı yok mu, tek yönlü ilişki var mı yok mu şeklinde tüm durumlara cevap aranır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

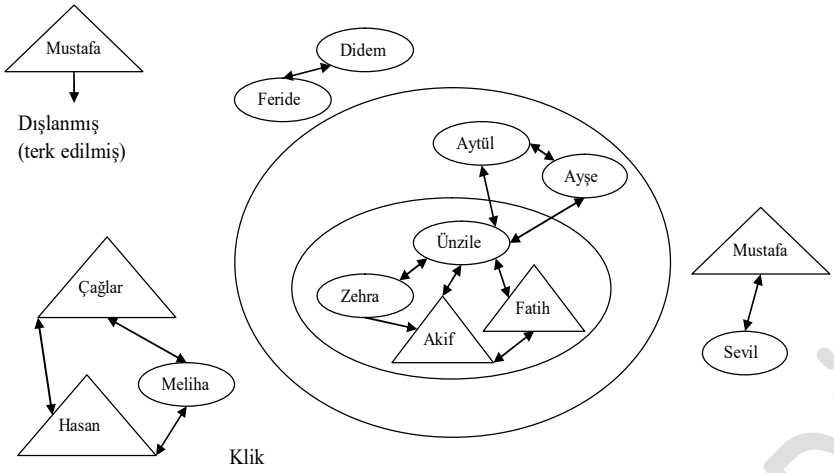

Kimdir bu: sınıfın enlerini ortaya çıkarmak, birbirlerini sınıfta nasıl bilirler, nasıl algılanır
Kime göre ben neyim: başkalarının gözünden kendini yine kendi değerlendirir
Sosyal atom ölçeği: iç içe yedi çember, ilk çembere kendini ve en değer verdiklerini yazarak çemberin dışına değer vermediklerini yazarak gitme (beni ilk çembere yazın ha)
Sosyal uzaklık ölçeği: bana uzak Allah' a yakın ol ölçeği, sınıftakileri tek tek kendine ne derece yakın gördüğünü işaretliyo, çok severim, yani gibi dereceler var
Derecelendirme ölçeği: Bir davranışa ne kadar sahip olduğunu gözlemleyip işaretliyoz (çok iyi, iyi,orta, iyi değil)

Derecelendirme ölçeğine karışan hatalar

Genelleme: alakasız şeyleri genelliyo (liderse aynı zamanda başarılıdır)
Mantık: Birbirine benzeyen şeyleri karıştırıyor (birinci olduysa zeki mi çalışkan mı)
Kişisel yanlılık (bonkörlük, cimrilik, merkeze yığma): ya çok yüksek ya çok düşük yada hep orta puanlar veriyo
Gözlem yetersizliği: yeterince gözlem yapmadan karar vermek (bir kere tek başına görünce yazık hiç arkadaşı yok gibi düşünüyoz)
Sosyal kabul: Kendini karşı tarafa iyi gösterme

Problem tarama listesi: Eylül ayı, genel problemlerini tespit etmek için liste verip işaretletme (gözlerim iyi görmüyor, arkadaşlarımla iyi geçinemiyorum, derslerime çalışmıyorum), öğrencilerin beklentilerini ortaya çıkarıp buna göre plan yapma, ayarlayıcı rehberlik açısından önemli
Vaka incelemesi: Kişiyi derinlemesine ve ayrıntılı incelenme
Vaka konferansı: Okul rehber öğretmenlerinin bir araya gelmesi ve önemli kararlar alması
Bibliyoterapi: Kitap tavsiye etme
Sineterapi: Film tavsiye etme
Mevloterapi: Mevlüt hocanın insana iyi gelmesi, bu yolda destek olması
Logoterapi: Hayata anlam katmaya çalışmak, anlam arayışı, bir nevi pozitif düşünme
Arzu listesi: Daha çok küçük çocukların bilinç altını ortaya çıkarma, elinizde sihirli bir değnek olsa
Rol dağıtım tekniği: Kimdir bu tekniğinin hikaye üzerinden yapılması, kral kim olsun, soytarı kim olsun
Otobiyografi: Kendini yazılı olarak anlatması
Anektod (vaka kaydı): gördüklerini yorum katmadan yazma
Özellik kayıt çizelgesi: gözlemlenecek niteliklerin hangi öğrencide hangisinin olduğunu işaret koyuyoz (
Psikodrama: Bireyin iç dünyasındaki kaygı – korku – sevinç ve duygularını bir oyun içerisinde rol olarak ortaya koymasıdır (bireyseldir). Daha çok bir kişinin sorununu gidermeye yöneliktir.
Sosyodrama: Bir grubun ortak yaşadıkları bir sosyal soruna ilişkin rolleri gerçek hayatta olduğu gibi oynamasıdır (grupsaldır). Daha çok grubun sorununu gidermeye yöneliktir.
Anket: bir konudaki düşüncelerini alıyoz (tamamen katılıyorum, katılmıyom, heç katılmıyom)
Görüşme: bire bir kendisinden derdini dinliyoz
Genogram: yedi ceddinin haritasını çıkarıyoz (sülalesinde psikolojik rahatsızlıklar var mı, intihar eğilimleri var mı gibi)

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

EĞİTİM KURUMU MÜDÜRÜNÜN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI

a) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesinden birinci derecede sorumludur.
b) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkin şekilde yürütülebilmesi için hizmetin gerektirdiği fiziksel şartları ve uygun çalışma ortamını hazırlar, kullanılacak araç gereci sağlar. Kurumda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışman olması durumunda fiziksel imkanlar dahilinde her bir rehber öğretmen/psikolojik danışman için ayrı oda tahsis eder.
c) Eğitim kurumundaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi için rehber öğretmen/psikolojik danışman, sınıf rehber öğretmenleri, öğrenciler ve veliler arasında iş birliğini sağlar.
ç) Eğitim kurumunda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışman bulunması halinde bir rehber öğretmen/psikolojik danışmanı koordinatör olarak görevlendirir ve gerekli gördüğü takdirde görev değişikliği yapar.
d) Eğitim kurumunda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışman bulunması hâlinde program, planlama, araştırma gibi ortak görevler dışında; hizmetlerin yürütülmesinde sınıf ve öğrenci sayıları gibi ölçütlere göre iş bölümü yapar.
e) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonuna başkanlık eder.
f) Eğitim kurumunun özel hedeflerini e-Rehberlik sistemine işler.
g) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programının hazırlanmasını sağlar.
ğ) Rehberlik ve psikolojik danışma servisince hazırlanan okul rehberlik ve psikolojik danışma programını en geç ekim ayı ilk haftasında e-Rehberlik sistemi üzerinden onaylamak yoluyla eğitim kurumunun bağlı bulunduğu rehberlik ve araştırma merkezine ulaştırır.
h) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı ile haftalık programın uygulanmasını e-Rehberlik sistemi üzerinden izler.
ı) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin yürütülen çalışmaların düzenli olarak e-Rehberlik sistemine işlenmesini takip eder.
i) Okul sene başı öğretmenler kurulunda her sınıf için belirlenen sınıf rehber öğretmenini zorunlu olmadıkça öğrencilerin mezuniyetine kadar değiştirmemeyi esas alarak görevlendirir.
j) Sınıf rehber öğretmenleri tarafından hazırlanan sınıf rehberlik planlarını onaylar ve uygulanmasını izler.
k) Haftalık ders çizelgesinde yer alan rehberlik uygulamalarına ayrılan saatlerde rehberlik hizmetlerinin sunulması için gerekli tedbirleri alır.
l) İhtiyaçlar doğrultusunda öğrencilere, öğretmenlere, idarecilere ve ailelere yönelik gerçekleştirilecek eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi için uygun ortamı ve gerekli desteği sağlar.
m) Her yıl kasım ayı içerisinde sınıf rehber öğretmenlerinin iş birliğinde rehberlik ve psikolojik danışma servisince oluşturulan okul risk haritasını eğitim kurumunun bağlı bulunduğu rehberlik ve araştırma merkezine ulaştırır.
n) Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilmiş çocuklara ve ailelerine yönelik rehber öğretmen/psikolojik danışman tarafından sunulacak hizmetlerin yerine getirilmesini sağlar.

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ YÜRÜTME KOMİSYONU

a) Eğitim kurumuna ait özel hedeflerin belirlenmesinde görüş bildirir.
b) Rehberlik ve psikolojik danışma servisince hazırlanan okul rehberlik ve psikolojik danışma programını inceler ve görüşlerini bildirir. Programın uygulanması için gerekli önlemleri alarak yürütülecek çalışmaları karara bağlar.
c) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesi sırasında hizmetlere ilişkin çalışmaları inceler, değerlendirir; ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik önlemleri belirler.
ç) Eğitim ortamında; öğrenciler, aileler, idareciler ve öğretmenler arasında etkili iletişim kurulabilmesi için yapılacak çalışmaları belirler.
d) Yapılacak çalışmalarda ilgili kurum ve kuruluşlar ile iş birliğinin sağlanması için gerekli faaliyetleri planlar.
e) Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimleri ile ilgili yapılacak çalışmalar için görüş bildirir.
f) Okulda gerçekleştirilecek psikososyal destek hizmetlerinin okul rehberlik ve psikolojik danışma programına eklenmesi hususlarında görüş bildirir.
g) İhtiyaç olması durumunda okulda gerçekleştirilecek psikososyal destek hizmetlerinde görev alır. Bu kapsamdaki faaliyetler Bakanlıkça hazırlanan yönerge doğrultusunda yürütülür.

NOT: Rehber öğretmen bulunmasa da her okulda mutlaka komisyon kurulur.

Katılanlar: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu eğitim kurumu müdürünün başkanlığında aşağıdaki üyelerden oluşur:
a) Eğitim kurumunda görevli müdür yardımcıları.
b) Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar.
c) Sınıf rehber öğretmenlerinden her sınıf düzeyinden seçilecek en az birer temsilci.
ç) Okul öncesi eğitim kurumlarında farklı yaş grubundaki çocukların eğitiminden sorumlu en az birer öğretmen.
d) Ortaöğretim kurumlarında disiplin kurulu ve onur kurulundan; ilköğretim kurumlarında ise öğrenci davranışları değerlendirme kurulundan birer temsilci.
e) Okul-aile birliğinden bir temsilci.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

REHBER ÖĞRETMEN/PSİKOLOJİK DANIŞMANIN GÖREVLERİ

Gelişimsel ve önleyici hizmetler;

a) Sınıf rehberlik programı kapsamında rehberlik alanında özel bilgi ve beceri gerektiren etkinlikleri uygular.

b) Bireyi tanıma çalışmaları kapsamında bireyi tanıma tekniklerini uygular, değerlendirmelerini raporlaştırarak öğrencilere geribildirimde bulunur ve ilgililerle paylaşır. Gerektiğinde bireyi tanıma tekniklerini geliştirme çalışmalarına katılır.

c) Bilgi verme çalışmaları kapsamında öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişim alanlarında ihtiyaç duydukları bilgileri bireysel çalışmalar, grup çalışmaları veya yayın hazırlama yoluyla öğrencilerle paylaşır.

ç) Yöneltme ve izleme çalışmaları kapsamında bireyi tanıma ve bilgi verme hizmeti sunarak öğrenciyi kendine uygun olan eğitim kurumuna, alana, dala, staja, işe, mesleğe, okul içi ya da okul dışı sosyal ve kültürel etkinliklere yöneltir ve öğrencinin gelişimini izler. Merkezî sınavlara ait tercih dönemlerinde görev alır.

İyileştirici hizmetler;

a) Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimlerinin desteklenmesi, kendilerini keşfetmeleri, duygusal, düşünsel, davranışsal düzeyde kapasitelerinin güçlendirilmesi, iyileştirme ve geliştirme amacıyla formasyonu uygun olan rehber öğretmen/psikolojik danışman bireysel ve grupla psikolojik danışma yapar.

b) Psikososyal destek hizmetleri kapsamında;

1) Doğal afetler ile kaza, ihmal, istismar, intihar, şiddet, savaş, göç ve salgın hastalıklar gibi zorlu yaşam olaylarında öğrenci, aile ve öğretmenlere psikolojik ve sosyal destek sağlar.

2) Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuğa ve çocuğun bakımından sorumlu kişilere hizmet sunar.

3) Eğitim kurumlarında rehber öğretmen/psikolojik danışman bulunmaması veya çocuğun herhangi bir eğitim kurumu ile ilişiğinin olmaması durumunda danışmanlık tedbiri uygulamaları il veya ilçe millî eğitim müdürlüklerinin görevlendireceği, çocuğun ikamet adresinin bulunduğu eğitim bölgesinde görevli rehber öğretmen/psikolojik danışman yerine getirir. Danışmanlık tedbir kararlarına ilişkin görevlendirmelerde rehber öğretmen/psikolojik danışmanların hâlihazırda yerine getirmekte oldukları danışmanlık tedbir kararları da gözetilerek dengeli bir dağılım sağlanır.

c) Sevk çalışmaları kapsamında bireyin, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin müdahale alanı ya da rehber öğretmen/psikolojik danışmanın mesleki yeterlikleri dışında kalan bir uzmanlık alanında yardıma ihtiyaç duyması durumunda, bireyi yardım alabileceği düşünülen daha yetkin uzman kişi, kurum veya kuruluşlara yönlendirir.

Destek hizmetler;

a) Müşavirlik hizmetleri kapsamında, öğrencinin gelişimini desteklemek için öğretmen, veli, yönetici ve okul içerisinde öğrenci ile iletişimde olan diğer kişilere kendilerini geliştirmeleri, ortak ve yeterli bir rehberlik anlayışı kazanmaları amacıyla çalışmalar yürütür. Sınıf rehberlik programlarının hazırlanmasında, uygulanmasında, sınıf içi rehberlik uygulamalarının geliştirilmesinde sınıf rehber öğretmenlerine müşavirlik eder.

b) Program yönetimi çalışmaları kapsamında;

1) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programını rehberlik ve araştırma merkezine iletilmek üzere en geç ekim ayının ilk haftasında e-Rehberlik sistemi üzerinden hazırlar.

2) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı doğrultusunda e-Rehberlik sistemi üzerinden kendi haftalık programını hazırlar.

3) Her yıl kasım ayı içerisinde sınıf rehber öğretmenleri tarafından bir örneği rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletilen risk altındaki öğrencilere ait verileri birleştirerek eğitim kurumuna ait risk haritasını oluşturur.

4) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı kapsamında gerçekleştirilen çalışmaları e-Rehberlik sistemine işler. Danışma sürecinde danışan dosyası aracılığı ile gerekli kayıtları tutar. Elektronik ortama işlenmesi mümkün olmayan çalışmaları dosyalar ve usulüne uygun olarak saklar.

5) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programını ders yılı boyunca sınıf rehber öğretmenleri, öğretmenler ve eğitim kurumu yöneticileri ile iş birliği içerisinde uygular ve programın etkililiğini ders yılı sonunda değerlendirir.

c) Araştırma ve proje çalışmaları kapsamında, sunduğu hizmetlerin etkililiğini ve verimliliğini artırmak amacıyla araştırma, izleme ve değerlendirme çalışmaları yapar. Gerektiğinde eğitim kurumunda yürütülen proje çalışmalarına katılır.

ç) İş birliği kapsamında, doğal üyesi olduğu kurul ve komisyonlara katılır, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin görevlerini yerine getirir. Rehberlik ve araştırma merkezleri tarafından düzenlenen toplantı, eğitim etkinlikleri, proje ve ekip çalışmalarına katılır. Öğrencilerin gelişimsel ihtiyaç ya da sorunlarına yönelik olarak ortak bir amaç ve sorumluluk çerçevesinde veli, öğretmen, idareci, diğer kişi ve kurumlarla iş birliği yapar.

d) Ders saatinde bireysel veya grupla yürütülen çalışmalarda öğrencinin devamsız görünmemesi için okul yönetimi ve ders öğretmeniyle iş birliği yaparak gerekli tedbirleri alır.

e) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programının etkililiğini artırmak, mesleki bilgi ve becerileri geliştirmek, mesleğine ilişkin güncel gelişmeleri izleyerek daha nitelikli hizmet sunmak için bilimsel kongre, konferans, panel ve hizmet içi eğitimlere katılır, gerektiğinde hizmet içi eğitim verir.

f) Eğitim Kurumu müdürünün vereceği rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile ilgili diğer görevleri yapar.

Diğer görevler: Rehber öğretmen/psikolojik danışman merkezî sınavlarda görev alabilir ve istemesi hâlinde belleticilik görevi yapabilir. Ancak rehber öğretmen/psikolojik danışmanlara nöbet görevi verilemez.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

SINIF REHBER ÖĞRETMENİNİN GÖREVLERİ

a) Sınıf rehberlik planını okul rehberlik ve psikolojik danışma programı ile sınıf rehberlik programı çerçevesinde hazırlayarak en geç ekim ayının ikinci haftasında eğitim kurumu müdürüne onaylatır. Sınıf rehberlik planının bir örneğini rehberlik ve psikolojik danışma servisi ile paylaşır. Plan dâhilinde uygulamalarını gerçekleştirir.
b) Sınıf rehberlik programı kapsamındaki etkinlikleri sınıfında uygular.
c) Öğrencilerinin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin ihtiyaçlarını belirleyerek okul rehberlik ve psikolojik danışma programına yansıtılmak üzere rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletir.
ç) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programının hedeflerine ilişkin etkinliklerde rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle iş birliği yapar.
d) Her yıl kasım ayı içerisinde sınıfında bulunan risk altındaki öğrencilere ait verilerin bir örneğini rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletir.
e) Bireyi tanıma tekniklerinden uzmanlık bilgisi gerektirmeyenleri rehber öğretmen/psikolojik danışman ile iş birliği yaparak sınıfında uygular, sonuçlarını rehberlik ve psikolojik danışma servisi ile paylaşır.
f) Sınıfa yeni gelen veya uyum güçlüğü yaşayan öğrencilerin okula uyum sağlamaları sürecinde rehber öğretmen/psikolojik danışman ile iş birliği içerisinde çalışır.
g) Öğrencilerini rehber öğretmen/psikolojik danışman ile iş birliği yaparak ilgi, yetenek, değer, akademik başarı ve kişilik özelliklerine göre öğrenci kulüplerine, seçmeli derslere ve sosyal etkinliklere yöneltir.
ğ) Risk altında olan öğrencileri fark ettiğinde, gerekli desteği almaları için rehberlik ve psikolojik danışma servisini bilgilendirir.
h) Öğrencinin, öğrenme stilini fark etmesine, öğrenme becerilerini geliştirmesine, akademik performansını artırmasına yönelik çalışmalarında rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle iş birliği yapar.
ı) Sınıfıyla ilgili yürüttüğü rehberlik çalışmalarına ilişkin raporu her dönem sonunda eğitim kurumu müdürüne sunar.
i) Sınıfında sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimi açısından desteklenmeye ihtiyaç duyan öğrencileri rehberlik ve psikolojik danışma servisine yönlendirir, öğrencilerin gelişimini desteklemek amacıyla iş birliği yapar. Eğitim kurumunda rehber öğretmen/psikolojik danışmanın bulunmaması hâlinde öğrenciyi rehberlik ve araştırma merkezine yönlendirir.
j) Eğitim Kurumu müdürünün vereceği rehberlik hizmetleri ile ilgili diğer görevleri yapar.

Not: Konsültasyon, kişisel rehberlik, kişilik testi, krize müdahale edici rehberlik yapamaz, psikolojik danışma, psikodrama yapamaz

PROBLEM ALANINA GÖRE REHBERLİK TÜRLERİ

Kişisel – sosyal (sosyal duygusal gelişim alanı): Çocuğun mutlu olmasına yardımcı olma, duyuşsal özellikler ön plandadır. Bireyin duygu ve düşüncelerinden, sosyal ilişkilerine davranışlarından doğan problemlere yönelik yapılan yardımdır (Sosyal beceri geliştirme gibi, özgüven eksikliği, olumlu benlik geliştirme, iletişim becerileri geliştirme)

Eğitsel (akademik gelişim alanı): Öğrencilerin akademik başarılarını artırmaya yönelik çabaların tümüne eğitsel rehberlik denir. Daha çok bilgi vermeye dönüktür. Normal öğretmen de yapabilir.

- ✓ Sınav kaygısıyla baş etmelerine yardımcı olma.
- ✓ Verimli ders çalışma yöntemlerini sağlama. Çalışma güdüsünü artırma.
- ✓ Eğitsel yönlendirme ve alan seçimi, ders seçimi
- ✓ Oryantasyon çalışmaları da buna girer.
- ✓ Öğrenmeyi öğrenmelerine yardımcı olma.
- ✓ Üst eğitim kurumlarını tanımalarına yardımcı olma.
- ✓ Üstün yetenekli öğrencileri belirleme ve ilgi alanlarına yönlendirme.
- ✓ Öğrenme güçlüğü olan öğrencileri belirleme ve yardımcı olma.
- ✓ Eğitsel kol etkinliklerine katılımını sağlama.
- ✓ Sınıf kurallarını oluşturma
- ✓ Eğitsel rehberlik en yoğun olarak ilköğretimde yapılır.
- ✓ Korku, kaygı vs. normalde kişisel rehberliğin çalışma alanıdır. Ancak başına eğitimle ilgili bir şey gelirse eğitsel rehberlik olur. (Çok önemli diyom size, ona göre)
- ✓ Yeteneklerin altında ve üstünde başarı gösteren öğrencileri belirleme.

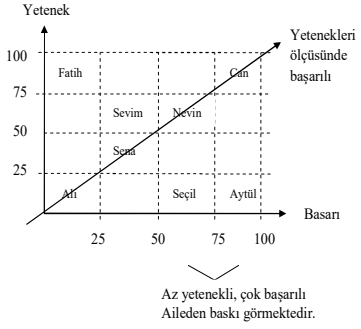

Mesleki (kariyer gelişim alanı): Bireyin çeşitli meslekleri tanıması, kendi özelliklerine uygun meslekleri seçmesi, seçtiği mesleğe hazırlanması ve mesleki yönden gelişebilmesi için yapılan yardımdır. En yoğun ortaöğretimde yapılır. Çünkü meslek seçimi ortaöğretimde başlıyor.

Mesleki Rehberlik ile İlgili Yanlış Anlayışlar

- Meslek, erken yaşta belirlenmelidir. (yanlış) Meslek erken yaşta belirlenemez, çünkü duygular geçicidir. Ancak mesleki rehberlik, erken yaşta başlar.
- Öğrenci ileride kolaylıkla iş bulabileceği ekonomik olanakları iyi ve sosyal statüsü yüksek mesleklere yönlendirilmeli. Bu ifade yanlıştır. Herkes kendi ilgi ve yeteneğine göre meslek seçmelidir.
- Öğrenci, sosyal cinsiyet rollerine göre yönlendirilmelidir.
- Yalnızca mesleki karar aşamasındaki bireylere yöneliktir.
- Öğrenciler anne – babaların ve öğretmenlerin yönelteceği mesleğe yönlendirilmelidir.
- Birey eğer çaba gösterirse her mesleği yapabilir.
- Herkesin iyi olduğu tek bir meslek bile olmayabilir.

Meslek Seçmede İlk Üç Özellik
1-**Yetenek**: doğuştan gelen potansiyel
2-**İlgi**: çevreyle etkileşim sonucu ortaya çıkan bireysel hoşlantı ve haz alma
3-**Değer**: toplumun ona yüklediği anlam, statü, saygınlık

İsaacson Mesleki Gelişim Sürecinin Aşamaları

Uyanış ve Farkına Varma (5 – 12 Yaş)
- Oyun oynatarak meslekler tanıtılmalıdır.
- Sınıf öğretmenine önemli görev düşer.
- Tüm mesleklere karşı olumlu tutum geliştirmesine yardımcı olunmalıdır.
- Mesleğin belli bir eğitimle kazanıldığının farkına vardırılmalıdır.
- Mesleklerin her iki cinsiyet için de uygun olabileceği kavratılmalıdır.
- Öğretmen olumlu tutumlarla model olmalıdır.

Araştırma ve Keşfetme (12 – 15 Yaş)
- Meslekleri keşfetmelerine yardımcı olunmalı,
- Meslek seçme sorumluluğu kazandırılmalı,
- Karar verme becerisi kazandırılmalı,
- İşyerlerine geziler düzenlenmeli,
- Meslek üyeleri sınıfa getirilmeli,
- Öğrencilerden meslekler hakkında bilgi toplayıp sınıfta sunmaları istenmelidir.

Karar Verme (15 – 18 Yaş)
- Mesleki rehberliğin en yoğun olduğu dönemdir.
- Kariyer planlama becerilerini geliştirmeye yardımcı olunmalıdır.
- Mesleki kararda kişisel özelliklerin önemini kavramasına yardımcı olunmalıdır.
- Sağlıklı karar vermeyi engelleyen koşullar hakkında bilinçlendirilmelidir.
- Yaptığı seçimlerin sorumluluğunu almalıdır.
- Liseden sonra iş hayatına atılacaksa iş olanaklarını araştırmasına yardımcı olunmalıdır.

Hazırlık (18 – 23 Yaş)
Üniversite dönemine denk gelmektedir. Bu dönemde birey, karar verdiği, seçtiği mesleğe yönelik hazırlıklar yapmaya başlar.

İşe Yerleşme (23 Yaş ve sonrası)
Bireyin iş dünyasında yerini alarak çalışmaya başladığı dönemdir.

Not: Bu dönemde mesleki olgunluk düzeyine erişip karar verme olgunluğuna sahip olması gerekir. (Mesleki olgunluk kişinin içinde bulunduğu dönemde yapması gerekeni yerine getirmesidir. Bir de mesleki doyum var, kişinin göreve başlayınca işini yaparken mutlu olması ve kendini gerçekleştirmesi anlamına gelir)

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

MESLEKİ KURAMCILAR

Parsons (özellik faktör): Bireyin özelliği ile mesleğin özelliğini eşleştirme, geçerliliği güvenirliği yüksek ölçme araçları kullanılır, duygulara yer verilmez, anlık yapılır, birey adına biz karar veriyoz
Roe (ihtiyaç): geçmiş yaşantılar (arabanın gerisi vitesi R), Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarjisinden etkilenmiş, psikolojik gereksinimler, anne baba ve öğretmen tutumları, çocukluktaki aile ortamı yetişkinlikte ilgi ve tutumları etkiler. Aile ortamının etkilerine göre insanlara yönelik ya da insanlara yönelik olmayan meslekler seçilir.
Holland (kişilik, tipoloji): Meslek seçimi, kişiliğin iç dünyasında ifade bulan bir yansımasıdır. (Hollandaya gittim kişiliğim bozuldu), İnsanın altı kişilik tipinden birine sahip olduğunu ve ona uygun meslek seçtiğini söyler. Kısacası, bana mesleğini söyle sana karakterini söyleyeyim.

Gerçekçi tip: Fayanscı, boyacı, elektrikçi, çiftçi, marangoz
Araştırıcı tip: Biyolog, kimyager
Sosyal tip: Öğretmen, psikolog
Geleneksel tip: Postacı, veznedar
Artistik tip: Sanatçı, ressam
Girişimci tip: Avukat, pazarlamacı

Super (benlik): Bireyin kendini nasıl gördüğü meslek seçimini etkiler. Ben.....yım. Benden olsa olsa……olur. (Ben süperim), Benlik tasarımı bir kimsenin kendisini nasıl gördüğüdür. Meslek seçiminin belli bir gelişim dönemi içinde birey ile çevrenin etkileşimi sonucu oluşan benlik tasarımının sonucu olduğunu ileri sürmüştür. Birey meslek tercihini ifade ederken "ben şu ya da bu biçimde bir insanım" demektedir.

Dönemleri; büyüme, araştırma, yerleşme, koruma, çöküş

1) Büyüme Evresi (0-14 yaş): Bu aşamada çocuğun mesleki benlik kavramı çevresindekilerle etkileşimle gelişmeye başlar. Bireyin çevresindekilerle özdeşim kurması mesleki benliğin gelişmesinde önemli etkiye sahiptir. Bu aşamanın başlangıcında fantezi ihtiyaçlar önemli olmakla beraber, ilgiler ve yetenekler giderek daha önemli rol oynamaya başlar. Bu evre üç alt basamaktan oluşmaktadır. Hayal (4-10), İlgi (11-12), Yetenek (13-14)

2) Araştırma Evresi (14-24 yaşlar) :Araştırma basamağı ergenlikten ilk yetişkinliğe kadar sürer. Bireyler bu aşamada kendilerini başkalarının mesleki rollerini ve iş dünyasını keşfetmektedirler. Başkalarıyla ilişkiler, etkinlikler ve geçirilen yaşantılar birlikte ev okul, yarı zamanlı işlerde alınan roller mesleki benlik kavramı için veri kaynaklarını oluşturmaktadırlar. İlk mesleki seçimler geçicidir ve fantezilerle başkalarıyla, yapılan tartışmalarla ve rol denemeleriyle sınanır. Bu evre üç alt basamaktan oluşmaktadır. Bunlar; a) Deneme basamağı (14-17 yaşlar), b) Geçiş basamağı (18-21 yaşlar), c) Sınama ve izleme basamağı (22-24 yaşlar)

3) Yerleşme Evresi(25-44 yaş) : Birey, mesleki bağlamda bir uzlaşma sağlamaya ve işinde yerleşmeye başlar. Birey sosyal yaşamını mesleğine göre ayarlar. İşe bağlanma vardır. Bu dönemde genç yetişkin güvenli bir mesleki benlik oluşturmaya çalışırken bazı bunalımlar geçirebilir. İş bağlamında uzlaşma yolları aranarak işe yerleşme başlar. Mesleki benlik kavramı kararlılık kazandıkça, iş dünyasında ilerlemek ve bir yer edinmek için daha çok çaba harcanır. Bu evre iki alt basamaktan oluşmaktadır. Bunlar: a) Sınama evresi (25-30 yaşlar), b) Sağlamlaştırma basamağı (31-44 yaşlar)

4) Koruma Evresi (45-64 yaşlar) : bu evrede birey var olan mesleki benlik kavramını korumaya çalışmaktadır. Elde ettiği işi en iyi şekilde yapıp kendini geliştirme çabası içerisindedir.

5) Çöküş Evresi (65 yaş ve sonrası): Bu evre fiziksel ve zihinsel süreçlerin yavaşlaması enerjinin azalması ile belirginleşir çöküş aşamasında birey daha az yük ve sorumluluk alabilir. Daha çok geçmiş deneyimlerinden ve bilgisinden yararlanma yolunu seçer. Bu evre iki alt basamaktan oluşmaktadır.

Ginzberg (gelişim): Meslek seçimi aniden gerçekleşen bir durum değil, yıllar içinde oluşur.
1. Meslek seçimi bir süreçtir
2. Bu süreç büyük oranda geri dönülmezdir.
3. Seçim süreci daima bir "uzlaşmayı içerir" (Seçim süreci, daima bireyin istekleri ile ona sağlanan olanaklar arasındaki uzlaşmayı içerir).

Dönemleri:
1.Fantezi Dönemi (5–11): Çocuğun meslek yönelimlerini hayali olarak oluşturması sürecidir.
2.Geçici Seçim Dönemi(11–17):
İlgi aşaması (11-12): İlgilerini keşfeder.
Yetenek aşaması (13-14): bu mesleklerin gerekliliklerini kendinde denetler.
Değer aşaması (15-16): Kendi değerlerini ve ilgi duyduğu mesleğin değerlerini karşılaştırır.
Geçiş aşaması (17): Bir mesleğe karar verip mesleğin eğitimini alırken mesleğin inceliklerini keşfeder.
3.Gerçekçi Dönem(17–23):
Keşfetme (17-18): birey mesleğin eğitimini alırken keşfetme gerçekleşir.
Billurlaşma (19-21): birey Kendi ilgilerini ve mesleğin gerekliliklerini algılar.
Belirleme (21-22): Her şey net bir şekilde ortaya çıkar.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Freud: bastırılmış duyguların yansıması, bıçağı çok seven birinin kasap olması (yüceltme)
Gottfredson (daraltma uzlaşma kuramı): cinsiyet meslek seçimini etkileyen en önemli faktör
Bandura (sosyal bilişsel kariyer kuramı): Kendini yetkin görme beklentileri, Sonuç beklentileri ve Kişisel hedefler üzerinde durur. Özyetkinlik Beklentileri**,** Bireyin belirli konularda kendisini yetkin görme inancıdır. Sonuç Beklentileri**,** belirli davranışları yaptıktan sonra ortaya çıkan durum ya da sonuçla ilgili kişisel inançlardır. Kişisel Hedefler**,** seçim hedefleri bireyin ulaşmak istediği hedef.

NOT: MEB'in 2020 yılında yayınladığı yönetmeliğe göre rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri şu şekildedir:
a) Sosyal duygusal gelişim alanı (kişisel rehberlik); bireyin kendini tanıması, var olan yönleriyle kendini kabul etmesi ve geliştirmesi, duygularını fark etmesi, düzenlemesi ve yönetebilmesi, başkalarını anlaması ve kabul etmesi, kişiler arası sağlıklı ilişkiler geliştirmesi için gerekli bilgi, tutum ve davranışları edinebilmesi, karar vermesi, hedefler oluşturabilmesi ve hedeflerine ulaşmak için çaba göstermesi, kişisel güvenliğini sağlayabilmesi, aile ve toplumsal değerler ile doğaya karşı duyarlılık kazanmasını içeren gelişim alanıdır.
b) Akademik gelişim alanı (eğitsel rehberlik); bireyin öğrenim gördüğü okula ve okulun çevresine uyum sağlaması, okul ve sınıf kurallarını benimsemesi, okula aidiyet duygusu geliştirmesi, akademik çalışmalarında devamlılık, kararlılık ve çaba göstermesi, sorumluluk alabilmesi, çalışmalarına değer vermesi ve hayat boyu öğrenmeye yönelik uygun akademik anlayış ve sorumluluk bilinci geliştirmesi, akademik gelişimi ve başarısı için gereken bilgi, beceri ve tutumu kazanmasını içeren gelişim alanıdır.
c) Kariyer gelişim alanı (mesleki rehberlik) ; bireyin ilgi, yetenek, değer ve kişilik özeliklerini tanıması, mesleki seçenekleri fark etmesi, mesleklerin gerektirdiği nitelikler ile kişisel özellikleri arasında bağ kurması, mesleklere yönelik olumlu tutum geliştirmesi, kariyer farkındalığı kazanması, iş yaşamı ile eğitim arasındaki ilişkiyi ve yaşam boyu öğrenmenin kariyer gelişimi açısından önemini fark etmesini içeren gelişim alanıdır.

İŞLEVİNE GÖRE REHBERLİK TÜRLERİ

Uyum sağlayıcı: kişiye, ortama, duruma, olaya alıştırma, adapte etme, kabullendirme
Önleyici: sorun ortaya çıkmadan büyümeden tedbir almak
Ayarlayıcı: planı programı öğrencinin beklentilerine, ihtiyaçlarına göre düzenlemek, eylül ayı, problem tarama listesi
Tamamlayıcı: çocuğa uygun ortam oluşturma, öğretmenin kendini geliştirmesi, okul rehber öğretmeninden yardımlar almak
Krize müdahale edici: hayatımızı alt üst eden olaylardan hemen sonra anında yardım (deprem, boşanma, cinayet)
Yöneltici: bir mesleğe, üst bir eğitim kurumuna, eğitsel kulüplere veya rehberlik servisine yönlendirme
Geliştirici: içinde bulunduğu dönem neyi gerektiriyorsa ona göre hareket etmek, öğrenciye görelik
İyileştirici: sorun ortaya çıktıktan sonra gidermeye çalışmak, okul korkusu oluşmuş onu gidermeye çalışmak, anne baba boşanmış aradan çok zaman geçmiş çocuk hala etkisini atlatamadıysa kriz olmaz iyileştirici olur. Krizde olay sıcak olacak.

KAPSAMLI PDR PROGRAMI

- ✓ Gelişimsel rehberlik modeline dayanır.
- ✓ Okuldaki tüm öğrencilere ulaşılmaya çalışılır.
- ✓ Okuldaki öğretim programlarından ayrıştırılmış değildir.
- ✓ Takım çalışması esastır (işbirliği).
- ✓ Hazırlanmasında öncelikle öğrencilerin ihtiyaçları dikkate alınmalıdır.
- ✓ Esnek bir yapısı vardır.
- ✓ Psikolojik danışmanın rolü ve görevinden çok programın içeriği üzerinde durulmaktadır.
- ✓ İçeriğindeki sınıf etkinliklerinin yürütülmesinde öncelikle sınıf rehber öğretmenleri sorumludur.
- ✓ Okul rehber öğretmenleri ancak özel bilgi ve deneyim gerektiren durumlarda devreye girer.
- ✓ Uygulamalar programda yer alan açıklamalarla sınırlıdır.
- ✓ Kapsamlı, psikolojik danışma ve rehberlik programı okul rehberlik ve psikolojik danışma programı değil, sadece onun bir parçasıdır.
- ✓ Yaşamın her dönemine yönelik değildir. Lise sonuna kadardır.
- ✓ Uygulanan etkinlik sayısı sınıf düzeyine bağlı olarak artmaz.
- ✓ Mesleki, klinik ve gelişimsel rehberlik yaklaşımlarının bütünleşmesi sonucu oluşur.

Kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarını geliştirmede izlenecek sıra;
1- Öğrenci ihtiyaçlarını belirleme
2- Amaç ve hedefler belirleme
3- Amaçlara ulaşmayı sağlayacak yöntemleri seçme
4- Yürütmeye ilişkin kararları verme
5- Uygulama ve değerlendirme ölçütlerini geliştirme

FOTO: MEHMET GÜNDÜZ

KAPSAMLI REHBERLİK PROGRAMI ÖĞELERİ

1. **Rehberlik Müfredatı**: Rehberlik içeriğinin bütün öğrencilere sistematik bir biçimde sunulmasıdır. Soruda etkinliklerden bahsediyorsa rehberlik müfredatı arayabiliriz. Sınıf içi etkinlikler ve okul kapsamlı etkinlikler bu bağlamda düşünülebilir. Amaç: İhtiyaçların farkında olma, beceri geliştirme ve bu becerilerin günlük yaşama uygulanmasıdır.
2. **Danışma Hizmetleri (Müdahale)**: Öğrencilerin acil ilgi, kaygı ve meraklarına cevap verilmesidir. Amaç: önlem alma, müdahale etme
3. **Bireysel Plânlama**: Öğrencilere kendi gelişimlerini takip ve anlamada yardım edilmesi. Öğrencinin değerlendirilmesi, yerleştirme ve izleme çalışmaları bu kapsamdadır. Amaç: Öğrenci plânlaması ve amaç belirleme
4. **Sistem Desteği**: Program, personel destek faaliyetleri ve hizmetlerini içerir. Araştırma ve geliştirme, okul – toplum ilişkisi, program yönetimi, personelin profesyonel gelişimi, danışma kurulları bu kapsamdadır. Amaç: Programın uygulanması ve desteklenmesi

Geleneksel	**Gelişimsel**
Kriz odaklıdır	Gelişim odaklıdır
Bilgi verme eksenlidir	Tüm gelişim alanlarına yönelik yeterlilik
Uzman odaklıdır (merkezileşmiş)	**Öğretmen** odaklıdır (merkezileşmemiş)
Problemli bireylere yöneliktir	Tüm öğrencilere yöneliktir
Tepkiseldir	Öngörüseldir
Öğretimden ayrıştırılmıştır.	Öğretimle kaynaştırılmıştır.
Görev yönelimlidir	Hedef yönelimlidir
Zaman çizelgesi ile sınırlıdır	Program bütünlüğü içindedir
Var olanı korur	Var olanı geliştirir
Kendini gerçekleştirme amaçlanır	Yaşam bilinci ve kariyer planlama amaçlanır
Eğitsel, mesleki ve kişisel alanlardadır	Eğitsel, **kariyer** ve kişisel alanlardadır
Yoğunluk ortaöğretimdedir	Tüm öğretim kademelerindedir
Tüm kurumlarda uygulanır	**Sadece** eğitim kurumlarında uygulanır

Not: Gelişimsel rehberlik modeli; öğrenci düzeylerine dayalı olarak ardışıktır, esnek bir yapıdadır ve eğitimsel bir temeli vardır. Ayrıca terapötik unsurlara dayalı değildir (terapötik kelimesi geleneksel olarak tedavi etmek anlamına geldiği için gelişimsel değildir).

İLETİŞİM

Empati: objektif bir şekilde kendisini başkasının yerine koyma, ondan ayrıldığın için üzgünsün
Sempati: duygularımızı katarak yanlı davranıyoz, boşver onu o seni hak etmiyor
Özdeşim kurma: bende senin yerinde olsam senin gibi davranırdım demek
Koşulsuz kabul: olduğu gibi kabul etmek, yaradandan ötürü yaradılanı sevmek (galp)
Kendini açma: geçmişten kendinden örnek verme (bende sen gibi……olmuştum)
Kendini katma: duygularına ortak olma, senin adına sevindim gibi
Ego geliştirici dil: saçların seyrelmiş gibi görünüyorsun
Ben dili: beni dinlememenize çok üzülüyorum
Saydamlık: dürüstlük, bilmiyorsa bilmiyorum deyo, karşı taraf senin içinden geçenleri olduğu gibi hissediyor, kişilik transparanlığı
Rapport: samimi, içten konuşmalar, sıcak ilişkiler
Varoluşçu biçimde yaşama: anı yaşa, dün dünde kaldı yarın Allah kerim, ne yestırdey ne tomorrow tudey tudey

REHBERLİK HİZMET ALANLARI

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Sevk (refere): görev alanımızın dışına çıkarsa ilgili kişiye yönlendirme
Konsültasyon (müşavirlik): işbirliği, ortak rehberlik anlayışı
Oryantasyon: yeni gelen öğrencileri ortama, okula, okulun fiziki durumlarına alıştırma
Psikolojik danışma: duyuşsal ve sosyal konularda sıkıntı yaşayan öğrencilere yardımcı olma, öz güven eksikliği, gelecek kaygısı, dışlanma
İzleme: öğrenciye hizmeti sunduktan sonra yardım ettikten sonra takip etme, dönüt alma
Yöneltme: mesleğe, üst eğitim kurumuna, kulüplere, rehberlik servisine durumuna göre yönlendirme
Bilgi toplama ve yayma: ihtiyaç duyduğu konularda fırsatlar sunmak, seminerler, afişler hazırlama, geziler düzenleme, farkındalık ve bilgilendirmek
Araştırma-değerlendirme: yılsonunda rehberlik programının eksik yönlerini tespit ederek daha nitelikli hale getirmek için yapılan çalışmalar, memnuniyet anketleri, bilim ve teknolojideki yenilikleri takip etmek
Bireyi tanıma: bireyin yetenek, ilgi, istek ve ihtiyaçlarını tespit etmek, sorunların kaynağını tespit etmek
Rehberlik programı hazırlama: eylül ayında problem tarama listesi uygulayıp ayarlayıcı rehberlik kapsamında plan hazırlamak, **temel ilkeler ve genel amaçlar değişmez** ama plan program değişir, etkinlikler, uygulamalar, hedef ve davranışlar değişir.
Çevre ve veli ile ilişkiler: Okulun yakın veya uzak çevresinde öğrencilerin yararlanabileceği birtakım olanakların yanında, öğrenciler için zararlı olabilecek bazı durumlar, kişi veya kurumlar da olabilir. Bu konularda öğrencilerin bilgilendirilmesi ve öğrencilerin yararlanabileceği şekilde çevredeki kişi ve kuruluşlarla işbirliği yapılması gerekir.

REHBERLİĞİN TEMEL İLKELERİ

Özerklik: kendi yardım almadan bağımsız yapacak
Gönüllülük: isterse yardım edecez ama yardım alırsa kendini iyi hissedebileceği yönünde görüşme yapmamız lazım
Amaç değil araçtır: yaptığımız tüm faaliyetler sadece çocuğu tanımaya yarayan bir araçtır amaç değildir. Tekniği uyguluyorsak da sonuçlarını kullancaz laf olsun diye uygulamacaz. Amaç laf olsun diye uygulamak değil yani
İş birliği: herkes taşın altına elini koyacak, müşavirlik
Süreklidir: çocuğu tanıyıp yardım ettikten sonra takip edip devamlı izlecez, anlık değil
Her okulun ihtiyacı farklı: her okulun yapısı farklı, öğrenci profili farklı, sosyo kültürel çevre farklı, bireysel farklılıklar var
Herkese yönelik: sadece problemli bireylere yönelik değil
Rehberlik ve eğitim faaliyetleri birbirini tamamlar: Eğitim faaliyetleri devam ederken bir taraftan da rehberlik çalışmalarının yürütülmesi gerekir. İkisi et ile tırnak gibi
Gizlilik (4 düzey gizlilik derecesi) **gerekir:** Hayati durumlarda ve suç unsuru olan problemlerde gizlilik aranmaz, müdüre iletilir ve savcılığa bildirilir, **toplu dosyada** 4 düzey gizlilik durumu vardır:

Birinci Düzey: Herkese açık olgusal bilgilerdir. Öğrencinin adı, yaşı, cinsiyeti, boyu, açık beden kusurları vs.dir.
İkinci Düzey: Ancak sorumlu kişilere verilecek bilgiler yer alır. Aile durumu (Boşanmış, üvey vs.), gelir durumu, akademik özgeçmiş, hobileri, planları vs. Bazen gizlilik şerhi düşülmesi gereken durumlar olabilir.
Üçüncü Düzey: Sınıf içindeki başarı düzeyi, öğretmenler ve uzmanların öğrenciye tavsiyeleri, standart test sonuçları vs. bulunur. Bu bilgiler öğrencinin ve velinin onayı alınmadan verilmez.
Dördüncü Düzey: Psikolojik inceleme, psikiyatrik muayene sonuçları, sosyal hizmet raporları, tıbbi ve yasal inceleme sonuçları vb. bilgilerdir. Bu tür bilgilerin toplu dosyada yer almaması, başka yerde saklanması yerinde olur. Bu bilgiler gizlidir, ne öğrenciye ne de veliye verilir.

ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ NELERİ KAPSAR?

Sağlık: Aşı, göz taraması, sağlık hakkında bilgilendirmeler, hijyen
Sosyal Yardım: Burs, yurt, kredi, ulaşım (sosyal devlet anlayışı gibi)
Sosyo Kültürel: Boş zamanları değerlendirme, spor, sanat, kültürel aktiviteler
Özel Eğitim: Kaynaştırma, Özel Eğitim Sınıfı, Özel Eğitim Okulu
Özel Yetiştirme: Özel yetenekleri geliştirme, başarısızlık nedeniyle açılan yetiştirme kursları
Rehberlik: Psikolojik danışma, bireyi tanıma ve ihtiyacına göre yardımcı olma

Prof. Dr. Nevzat GÜNDÜZ

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

GÜVENİRLİK VE GEÇERLİLİK FARKI

- Hatalardan arınık derse özellikle de tesadüfi hatalardan arınıklık derse güvenirlik
- Amaca hizmet etme, bilenle bilmeyeni ayırt etme ve ölçmek istenilene başka şeyi karıştırmadan ölçme derse geçerlilik (geçerliliğin tanımları özellikle de yapı geçerliliğin tanımıdır)
- Güvenirlik, geçerlik için bir ön şarttır. Bir ölçme aracının geçerli olabilmesi için güvenilir olması şarttır (Test güvenilir değilse, geçerliğine bakılamaz). Güvenilir olan bir şey geçerli olmayabilir. Geçerli olan bir şey ise genellikle güvenilirdir.
- Geçerlik, güvenirliği de kapsayan daha geniş bir kavramdır. Eğer test geçerli ise genellikle güvenilirdir, ama her güvenilir test geçerli değildir.

GEÇERLİLİK TÜRLERİ

Yapı: Geçerliliğin tanımlarını arayalım (amaca hizmet etme, bilenle bilmeyeni ayırma ve ölçmek istenileni başka şeyi karıştırmadan ölçme)**,** duyuşsal alan**,** soruları nasıl yaptıklarını öğrencilere sormak**,** homojen soruları sever iç tutarlılık gibi
Kapsam: Her yerden soru sorma, tüm üniteleri kapsaması, temsil, örneklem, dağılım, belirtke tablosu
Yordama ve Uygunluk (uyum) Geçerliği: Ölçüt, araştırmak istediğimiz sınavdan sonraysa yordama, önceyse veya yakın (eş zamanlı) bir süredeyse uygunluk geçerliğidir.
Görünüş: Ne ölçüyor göründüğü ile ilgili, bakınca ne olduğu anlaşılıyorsa

GÜVENİRLİK KAVRAMLARI

Duyarlılık: birimlerin küçük olması, hassas olması güvenirliği artırır
Objektiflik: yansız, tarafsız olması
İç tutarlılık: soruların; homojen, benzer, aynı yapıda tek boyutlu olması, hepsini sıfatlardan sormak gibi (güvenirlik homojen soruyu, heterojen öğrenciyi sever)
Kararlılık: uzun sürede aynı sonuçları tekrar vermesi
Tutarlılık: kısa sürede aynı sonuçları tekrar vermesi

GÜVENİRLİK BELİRLEME YÖNTEMLERİ

Puanlayıcı güvenirliği (objektifliği sağlar): farklı puanlayıcıların birbirine yakın puan vermesi, objektifliği ölçer
Test tekrar test: aynı testi aynı gruba bir ay arayla iki kere uygulama, kararlığı ölçer
Eşdeğer test (paralel form): benzer iki testi aynı gruba kısa sürede iki kere uygulama, tutarlılığı ölçer
Eşdeğer yarılama: testi ikiye bölüp ikisi arasındaki uyuma bakma, iç tutarlılığı ölçer
Alfa: duyuşsal testlerde (ara değer alır, likert tipi), iç tutarlılığı ölçer
KR 20-21: cevabı 0 veya 1 şeklinde olan bilişsel başarı testlerinde (ara değer almaz), iç tutarlılığı ölçer

KR 20 ve KR 21'in Farkı

Genellikle KR 20, KR 21 den büyük çıkar. KR 21 güvenirliğin alt sınırıdır. Madde farklı güçlüklerdeyse KR20, madde aynı güçlüklerdeyse KR21 dir.

KR 20 ve KR 21 ne zaman eşit çıkar?

Güçlük düzeyleri aynı olduğu zaman eşit çıkar (madde güçlüklerinin aynı olduğu durumlarda).

HATA TÜRLERİ

Sabit: herkesi aynı şekilde etkileyecek, herkese on puan eklemek, geçerliliği etkiler
Sistematik: herkesi farklı şekilde etkileyecek, birine puan vermek diğerine vermemek, herkese kendi puanının yüzde onu kadar eklemek, geçerliliği etkiler
Tesadüfi (Random): nereden karıştığı nasıl karıştığı belli olmayan, yanlış toplama, yanlış anlama, kaydırma, güvenirliği etkiler
Standart Hata: gerçek puan aralığı (üç aşağı beş yukarı), 60 alan bir öğrencinin puanı gerçekte tam 60 olmayabilir

$$Standart\ Hata = SS.\sqrt{1 - Güvenirlik Kat.}$$

NOT: ÖSYM bu formülü doğrudan hiç sormadı yorumlattı. Soruyu şöyle yapın hatası büyük olanın sapması büyük olur, hatası büyük olanın güvenirliği düşük olur.

Prof. Dr. Nevzat GÜNDÜZ

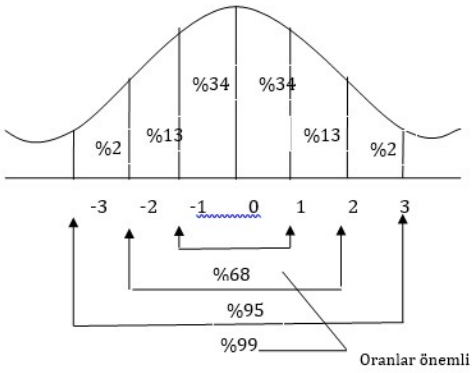

Örnek: Ali 65 almış, SS=10, Güv. Kats. =0,75 ise Ali'nin %68, %95, %99 olasılıkla gerçek puan aralığı kaçtır?

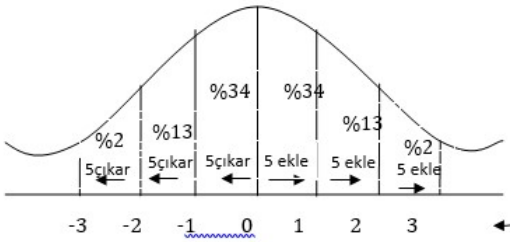

$SH = SS.\sqrt{1-güv.kats.}$

$SH = 10.\sqrt{1-0,75.}$

$SH = 10.\sqrt{0,25.} = 10.0,5 = 5$

%68 olasılıkla ±5 (5 ekle 5 çıkar) ----65 – 5 = 60, 65 + 5 = 70 (60 – 70 aralığı)

%95 olasılıkla ±10 (10 ekle 10 çıkar) ----65 – 10 = 55, 65 + 10 = 75 (55 – 75 aralığı)

%99 olasılıkla ±15 (15 ekle 15 çıkar) ----65 – 15 = 50, 65 +1 5 = 80 (50 – 80 aralığı)

GÜVENİRLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1) Soru sayısını artırmak güvenirliği artırır. Homojen soru daha çok arttırır (bir Türkçe sorusuna bir Türkçe sorusu daha eklemek vb.)
2) Madde güçlüğünün 0,5 olması güvenirliği artırır. Soruyu herkes yaparsa ya da hiç kimse yapamazsa bu güvenirliği artırmaz.
3) Şans başarısı azaldıkça güvenirlik artar.Şık sayısı arttıkça güvenirlik artar.
4) Öğrencinin motivasyonu (olumlu tutumu) güvenirliği arttırır.
5) Çevre güvenirliği etkiler. Ortamın uygun olması güvenirliği arttırır.
6) Kopya çekilmesi güvenirliği azaltır (birkaç kişinin çekmesi tesadüfi hata olur). Herkes kopya çekerse sabit ya da sistematik hata olur. Bu geçerliliği azaltır.
7) Herkes 50 alırsa standart sapma sıfır çıkar (sapamamış). Standart sapma arttıkça güvenirlik artar.

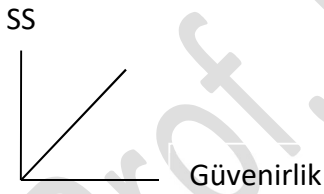

8) Soruların açık, net, anlaşılır olması güvenirliği arttırır (en önemlisi)
9) Test başına yönerge konulması güvenirliği arttırır (bilgilendirdiği için).
10) Sürenin yeterli olması güvenirliği arttırır.
11) Soruların kolaydan zora doğru gitmesi güvenirliği arttırır.
12) Kişi sayısı arttıkça güvenirlik artar. 30 kişiye sınav yapmaktansa 300 kişiye sınav yapmak daha iyidir.
13) Tesadüfi hataların azaltılmaya çalışılması güvenirliği arttırır.

Prof. Dr. Veysel GÖZ

GELENEKSEL SINAV TİPLERİ

Yazılı (açık uçlu): üst düzey, yoruma dayalı, şans yok, az soru sorulur, kapsamı dar, hazırlanması kolay, okunması zor, objektif değil, objektifliği artırmak için isim kapatılmalı, önce herkesin birinci sorusu okunmalı, farklı puanlayıcılara okutulmalı, önceden cevap anahtarı hazırlanmalı, genel ifadeler sorulmamalı (Akdeniz ile Karadeniz'i karşılaştırınız çok genel bir soru), belli miktar soru verilip içinden istediğinizi yapın tarzı sorular sorulmamalı
Sözlü: üst düzey, yoruma dayalı, şans yok, az soru sorulur, kapsamı dar, herkese farklı soru sorulur, objektif değil,
Çoktan seçmeli: alt düzey, şans var, çok soru sorulur, kapsamı geniş, objektif, hazırlanması çok zor ama okunması çok kolay, doğru şıklar dengeli çalışmalı, çeldiricinin görevi bilmeyeni çeldirmeli, bir paragrafa veya tabloya bağlı çok aşırı soru sorulmamalı (bağımsız cevaplanma kuralı bozulur, sorular birbirine bağımlı hale gelir), soruyu iyi bilenlerin yapmasını istiyorsak çeldiricileri anlamca doğru şıkka yaklaştırırsak gabaklar çabuk düşer
Kısa cevaplı (boşluk doldurma): alt düzey, **şans yok**, çok soru sorulur, kapsamı geniş, objektif, açık anlaşılır olmalı, ipucu vermemelidir (…….te gibi), boşluklar şüphe uyandırmamalı, baş tarafta fazla boşluk bırakılmamalıdır
D-Y: alt düzey, şans var, çok soru sorulur, kapsamı geniş, objektif, belli bir örüntü içermemeli (gabaklara fırsat vermemeli), olumlu cümleler kullanılmalı, keskin cümleler olmamalı,
Eşleştirme: alt düzey, şans var, çok soru sorulur, kapsamı geniş, objektif, yönerge mutlaka olmalı başında, sorular solda cevaplar sağda ve yan yana olmalı (alt alta değil), cevap tarafı fazla olmalı, homojen olmalı (ülke ise hepsi ülke)

Sınav Planı Nasıl Yapılır?

1. Testin amacının (önce amaç) ve kapsamının belirlenmesi (kapsam daha sonra)
2. Testle ölçülecek davranışların belirlenmesi
3. **Belirtke tablosunun hazırlanması (**Bu önemli**)**
4. Kullanılacak soru türünün ve sayısının belirlenmesi
5. Soruların yazılması
6. Soruların (maddelerin) gözden geçirilmesi (redaksiyonu) ve seçilmesi
7. Soruların çoğaltmaya hazırlanması
8. Uygulama
9. Puanlama

ALTERNATİF (ÇAĞDAŞ, TAMAMLAYICI) ÖLÇME DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMLARI

Rubrik (dereceli puanlama anahtarı): neyin kaç puan olduğunu gösteren ölçütler takımı, objektifliği çok artırır, öğrenci ile birlikte hazırlanır ki öğrenci bizim ondan ne istediğimizi bilsin, köprüyü geçerken rubrik değiştirilmez, analitik rubrik (daha detaylı, daha güvenilir, kavram yanılgılarını daha iyi tespit eder, çok zaman alacağı için çok **kullanışlı değil**), holistik (bütüncül, daha yüzeysel, daha kullanışlı)
Kontrol listesi: var yok, evet hayır, gözlenip gözlenmediği, yapıp yapılmadığı, ara değer yok
Derecelendirme ölçeği: ne kadar var, çok iyi, iyi, orta, kötü şeklinde, ara değerler var, o özelliğe ne kadar sahip
Portfolyo (Tümel değerlendirme, öğrenci gelişim dosyası): öğrencinin dönem boyunca yaptığı çalışmaları bir dosyada toplaması, süreç boyunca gelişimini takip etmek, öğrenciyi çok yönlü tanımak

Derleme portfolyo öğrencinin ürettiği bütün çalışmaları içerir.
Vitrin portfolyo öğrencinin en iyi çalışmalarına odaklanır.
Değerlendirme portfolyo belli bir eğitimsel amaç doğrultusunda öğrencinin gelişimini gösterir ve puan verme amacı taşır.

Performans değerlendirme: emek, çaba, bilişsel- duyuşsal- psikomotor olabilir (deney yapma, kabartma harita hazırlama, kroki çizme, dans etme, kompozisyon yazma, sıcaklığı ölçme gibi), hem süreç hem sonuç önemli, gerçek yaşama yakın yaşantılar, anında dönüt, öğrenci kendi eksiğini, güçlü ve zayıf yönlerini görebilir
Öz ve akran değerlendirme: belli kriterlere göre kendini değerlendirmesi öz, arkadaşını değerlendirmesi akran, öğrenciye sorumluluk ve özgüven kazandırmak
Çeteleme ölçeği: davranışın kaç kez yapıldığı

ÖLÇMENİN TEMEL KAVRAMLARI
(Ölçme Kuralı-Ölçme-Ölçüt-Değerlendirme)

Ölçme: sayı ve sembolle ifade etme, betimleme, Ali erkek, Ali birinci oldu, Ali 50 aldı, Ali'nin boyu 150 cm
Doğrudan: boy, kilo, süre, doğru sayısı, gerçek kat var, gerçek sıfır var (mutlak sıfır, varsa vardır yoksa yoktur)
Dolaylı: ilgi, tutum, kişilik, rakım, sıcaklık, takvim, başarı, zeka, puan, yalancı kat var, yalancı sıfır var (izafi, keyfi, bağıl, tanımlanmış sıfır, başlangıç noktasını biz belirliyoz, biz tanımlıyoz, aslında var ama biz yok kabul ediyoz)
Türemiş: formüle dayalı ölçmeler, alan bulma, net hesaplama, tarımsal nüfus yoğunluğu gibi

Ölçme kuralı: her soru 10 puandır, süre 40 dakikadır, 4 yanlış 1 doğruyu götürür

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Ölçüt: kriter, rrrrrrrrrr, kesme puanı
Mutlak: önceden belli bir hedef var, her koyun kendi bacağından asılır, 50 alan geçer
Bağıl: kurunun yanında yaş da yanar, ortalamanın üstünde olan geçer, sapma, z ve t puanı, norm, çan eğrisi, ilk ona girme, yüzdelik dilimler, öğrenci yeteneği, sıralamalar

Ölçek
Sınıflama: üstünlük yok sadece tanımlıyo, lise türü, TC, plaka kodu, meslekler, cinsiyet
Sıralama: üstünlük var, biraz daha uzun, biraz daha önde, biraz daha yukarda ama ne kadar önde veya çok olduğu belli değil sadece önde
Eşit aralıklı: dolaylı ölçmeler arayın, yalancı kat, yalancı sıfır var
Eşit oranlı: doğrudan ölçmeler arayın, gerçek kat, gerçek sıfır var

Değerlendirme: ölçme sonucunu bir ölçütle karşılaştırıp yargıya varma, karar verme (geçti, alındı, kabul edildi tarzı cümleler)
Tanıma – yerleştirme: başta yapılır, hazır bulunuşluluğa bakılır, not önemli değil, hazır bulunuşlulukta (tanımada) mutlaka mutlak değerlendirme yapılır, yerleştirme de bağıl da olabilir
Biçimlendirme – yetiştirme: ortada yapılır, öğrenme eksikliklerine ve kavram yanılgılarına bakılır, not çok önemli değil, izleme testi yapılır, öğrenme eksikliklerinde de mutlaka mutlak yapılır
Düzey belirleme (değer biçme, sonucu görme): sonda yapılır, hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığına bakılır, not önemlidir, diploma veya sertifika verilir

TEMEL İSTATİSTİKLER

Mod (tepe değer): en çok alınan puan, nerde çokluk orda modluk
Medyan (ortanca): puan diziminde tam ortadaki puan
Ortalama: toplam puanı kişi sayısına bölmek
Ranj (dizi genişliği): en yüksek puandan en düşük puanı çıkarmak, küçükse homojen büyükse heterojen
Standart sapma: puanların ortalamaya uzaklığı, küçükse homojen büyükse heterojen, herkes aynı puanı alırsa sapamaz ve sıfır çıkar (güvenilir olmaz), sapma arttıkça güvenirlik artar,
Varyans: sapmanın karesi, yorumları aynı, küçükse homojen büyükse heterojen
Çeyrek kayma: 100 kişilik sınıf hayal edersek 25.kişiden 75.kişinin puanını çıkarıp ikiye bölüyoruz, küçükse homojen büyükse heterojen
Sağa çarpık: başarısız, pozitif kayışlı, sola yığınlı, puanların çoğu ortalamanın altında
Sola çarpık: başarılı, negatif kayışlı, sağa yığınlı, puanların çoğu ortalamanın üstünde
Normal dağılım (simetrik): orta seviye, içlerinde en heterojen, en güvenilir

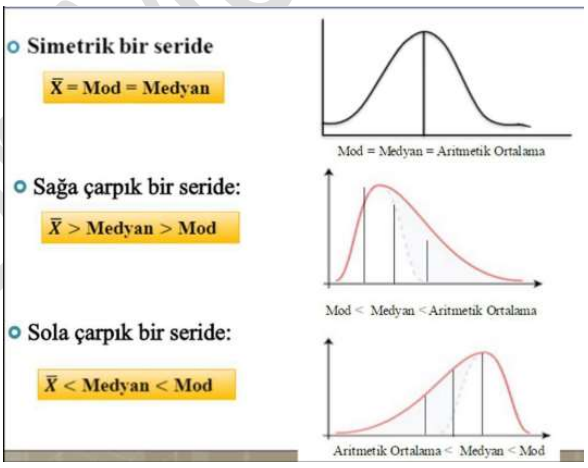

Ortalama güçlük: bir soruda aritmetik ortalama ve soru sayısı varsa ortalamayı soru sayısına bölün büyük olan daha başarılı

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

MADDE ANALİZİ (GÜÇLÜĞÜ VE AYIRT EDİCİLİĞİ)

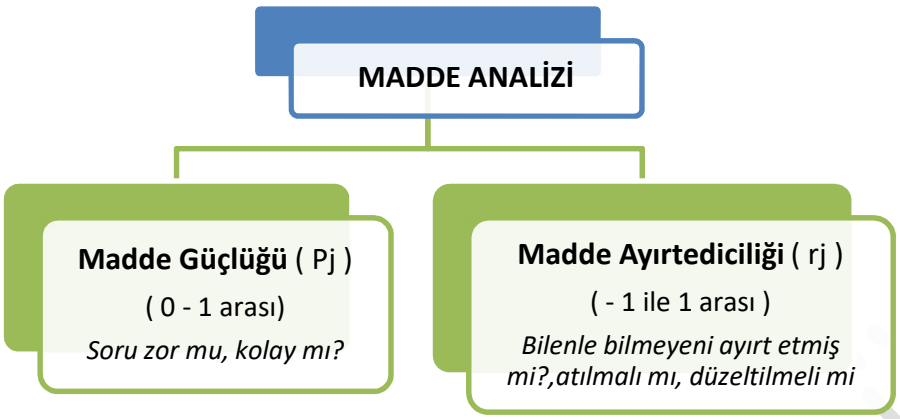

Örnek:

	Soruya Verilen Cevap Sayısı					
3. Soru	**A**	**B**	**C**	**D**	**E**	**N**
Üst Grup	30	40	-	15	15	100
Alt Grup	5	15	50	25	5	100

Doğru cevap B ise, sorunun madde güçlüğü kaçtır?

NOT: Bu tür sorularda, üst gruptan soruyu doğru cevaplayanlarla, alt gruptan soruyu doğru cevaplayanları toplar, 2N 'e (toplam grup sayısına) böleriz. Sorunun madde güçlüğünü bulmuş oluruz.

$$\textbf{Madde Güçlüğü} = \frac{\ddot{U}stGrup + AltGrup}{2N}$$

Yukarıdaki soruda;

$$\frac{40+15}{2N} = \frac{40+15}{200} = \frac{55}{200} = 0{,}27 \text{ (0'a yakın olduğu için zor)}$$

*** Madde güçlüğü sıfırsa hiç kimse yapamamış yani çok zor ,1 ise herkes yapmış yani çok kolay, en güzeli, en ideali, en iyi ayırt edicisi, en……..sı 0.5' dir.
***Tablodaki 200 kişi sınıfın tamamı değildir. Üst grup yani sınıfın %27' si, alt grup yani sınıfın %27' si toplamda buradaki 200 kişi aslında sınıfın % 54'dür.
***Bir testteki soruların madde güçlüklerinin toplamı aritmetik ortalamayı verir.
*** Seçme sınavlarında madde güçlüğü **sıfıra yakın**, izleme sınavlarında **bire yakın**, başarı testlerine ise **orta güçlükte** olmalı

Madde güçlüklerinin toplamı neyi verir?
Aritmetik ortalama

MADDE VARYANSI

Madde Varyansı = (Madde Güçlüğü) . (1- Madde Güçlüğü)

Madde Varyansı
0,1 x 0,9 = 0,09
0,2 x 0,8 = 0,16
0,3 x 0,7 = 0,21
0,4 x 0,6 = 0,24
0,5 x 0,5 = 0,25

Madde varyansı en fazla 0,25 olabilir.

Madde varyansının 0 (sıfır) çıkması ne anlama gelir?
Soruyu ya herkes yapmış ya da hiç kimse yapamamış anlamına gelir. Başka ne anlama gelecek.

$$\textit{Madde Ayırt Ediciliği} = \frac{\textit{Üst Grup} - \textit{Alt Grup}}{N}$$

Prof. Dr. Mev... SUZ

Örnek:

Doğru cevap B olsun.

3.Soru	A	B*	C	D	E	N
Üst Grup	30	40	-	15	15	100
Alt Grup	5	15	50	25	5	100

Yukarıdaki soruda; $\frac{40-15}{100}=\frac{25}{100}=0,25$ düzeltilerek kullanılmalıdır.

ÖNEMLİ: Madde ayırt ediciliği, -1 ile 1 arası değişir.
(-) ye doğru gittikçe kötü ayırt edici,
(+) ya doğru gittikçe iyi ayırt edicidir.

(- 1) – (0,00) Çok kötü ayırt edici (ilk atılması gereken, ters yönde)

(0,00) – (0,19) Yine atılacak

(0,20) – (0,29) Düzelt ve kullan

(0,30) – (0,39) İyi

(0,40) – (1, 00) Çok iyi ayırt edici

Z VE T PUANI (STANDART PUANLAR)

$$Z = \frac{\text{Kişi Puanı- X}}{SS} \qquad T = 10\,Z + 50$$

- Sorularda kişi adı varsa (bir kişi, Ali, vs.) Z puanı ile ilgilidir.
- Bir kişinin aritmetik ortalamaya uzaklığı Z puanıdır.
- Z puanı sıfır olan kişi aritmetik ortalama ile aynı puana sahiptir.
- Z puanı 1 olan kişi ortalamanın 1 standart sapma sağında, 2 olan kişi ortalamanın 2 standart sapma sağındadır.
- Z puanı sıfırın üstünde olan kişi ortalamanın üstünde puan alacağı için sınıfın yarısından daha başarılıdır.
- T puanına göre yapılan sıralama ile Z puanına göre yapılan sıralama aynıdır. Biri diğerinden daha **güvenilir diyemeyiz**. Z puanı arttıkça T puanı da artar.
- Eğer soruda sadece Z puanı 1 olan kişiyi verirse ve kesinlikle ne söylenebilir derse; sadece ortalamanın üstünde olduğunu söyleyebiliriz yani yerini biliriz (o kişinin kaç puan aldığını veya kaç soru yaptığını bilemeyiz çok önemli deyon size !!!)

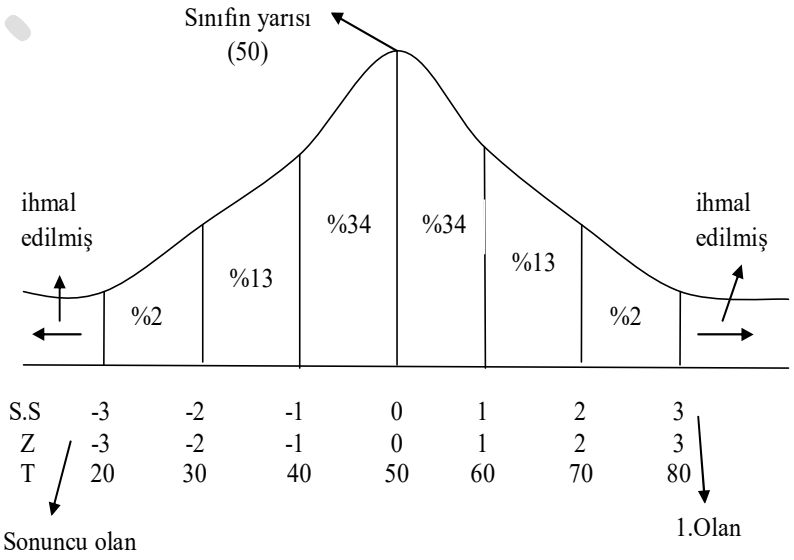

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Bağımlı değişken ve bağımsız değişken farkı?
Sebep olan bağımsız (sosyal medya), sonuç olan (mutluluk) bağımlı değişken

Sürekli ve süreksiz değişken arasındaki fark?
Araya değer alıyorsa sürekli (kesiksiz), araya değer alamıyorsa süreksiz (kesikli)

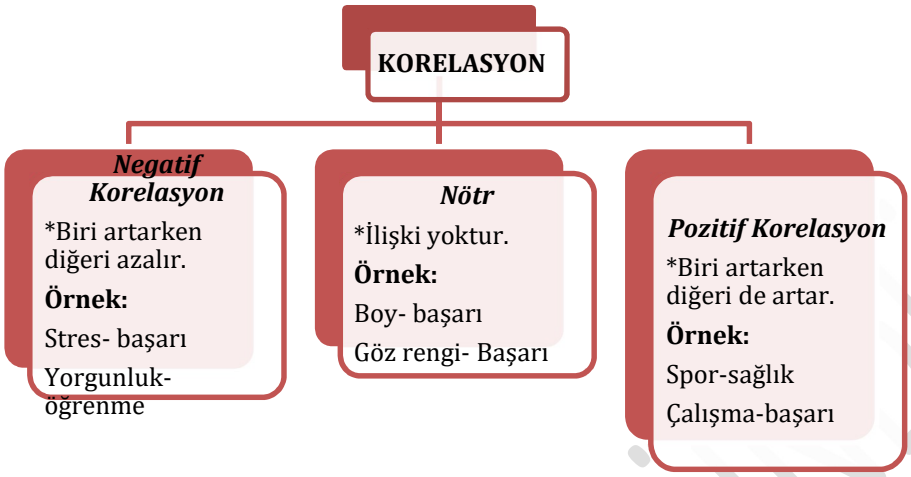

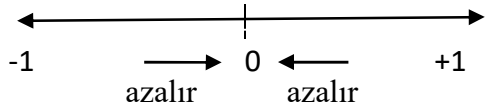

+1'e doğru gittikçe korelasyon katsayısı artar. -1'e doğru gittikçe de korelasyon katsayısı artar. 0'a gittikçe korelasyon katsayısı azalır.

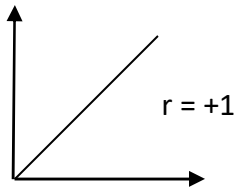

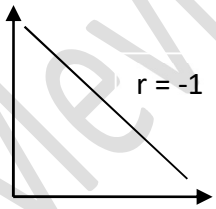

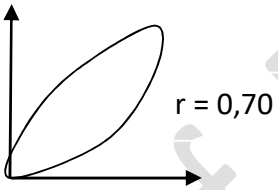

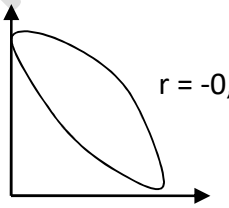

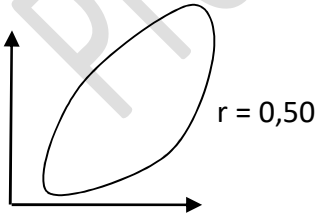

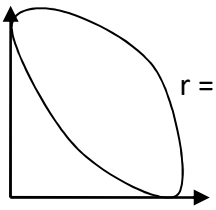

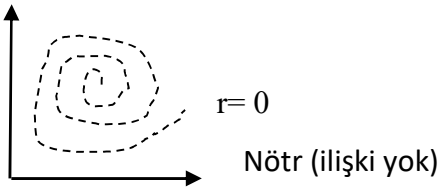

Prof. Dr. Mevlüt GÜNGÖR

ÖĞRENME PSİKOLOJİSİ

Öğrenme: Yaşantılarımız sonucunda meydana gelen nispeten kalıcı izli davranış değişikliğidir.

REFLEKS- İÇGÜDÜ KARŞILAŞTIRMASI

- İçgüdü türe özgüdür. Refleks türe özgü değildir.
- Refleks basit bir uyarıcı-tepki bağıdır. İçgüdü daha karmaşıktır.
- Refleksin uyarıcısı nettir; ama içgüdülerin net değildir.
- Bazı refleksler ertelenebilir; ama engellenemez. İçgüdüler ne ertelenebilir ne de engellenebilir.
- İkisi de doğuştan gelir. Yani öğrenilmez. Bunların dışında geçici davranışlar da öğrenme değildir. Hasta olan birinin sayıklaması gibi

ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

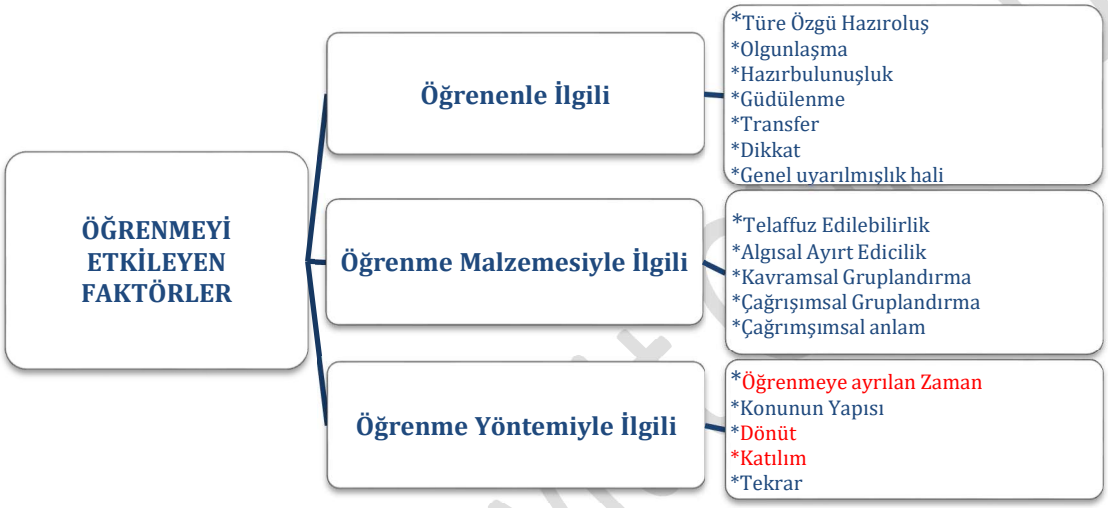

* Kaygı ve eski yaşantılar da öğrenenle ilgili faktörler arasındadır.

Türe özgü hazır oluş: kaz uçar laz uçmaz, o yapar öteki yapamaz, insanları türlere ayırmıyoz sorularda, iki insanın bir şeyi farklı yapmasının sebebi türe özgü hazır oluş **olamaz**
Genel Uyarılmışlık hali: kendine uygun ortam yaratma, ne çok sıcak ne çok soğuk
Algısal ayırt edicilik: dikkatimizi ilk çeken uyarıcı, vurgu
Çağrışımsal anlam: yeni öğreneceklerimizi eski öğrendiklerimizle ilişkilendirme, bir şeyin başka bir şeyi daha kolay hatırlatması

PEKİŞTİRME

- ✓ Pekiştireç, ilgiye, yaşa göre değişebilir.
- ✓ Pekiştireç arada değiştirilmelidir.
- ✓ Pekiştireç davranıştan hemen sonra verilmeli.
- ✓ Birincil pekiştireçler, ikincil pekiştireçlere göre daha etkilidir (fizyolojik pekiştireçler yiyecek, uyku, vb.)
- ✓ Değişken oranlı pekiştireç, en etkili olanıdır. Sönmeye karşı en dirençli pekiştireçtir.
- ✓ Değişken pekiştireçler, sabit pekiştireçlere göre daha etkilidir.
- ✓ Davranış pekiştirilmezse söner.
- ✓ Bir davranış ilk defa kazandırılırken sürekli pekiştireç kullanılır. Davranış kazandırıldıktan sonra davranışın devam etmesi için kısmi pekiştireçler kullanılır.
- ✓ Bazı cezalar pekiştireç özelliği gösterebilir (öğrenci dersten sıkılmışsa dışarı atma onun için ödül)
- ✓ Kişi hangi davranıştan sonra pekiştireç alacağını bilmelidir.
- ✓ Yaşı küçük olanlara birincil pekiştireçler verilirken, yaş ilerledikçe ikincil pekiştireçler daha önemli olur.
- ✓ Doğru zamanda verilmelidir.
- ✓ Pekiştireç sorularında ne verdiğin önemli değil neye verdiğin önemlidir. Ödülün anlamı yok, ödülü neyin karşılığında alıyor o önemlidir.

Olumlu pekiştirme: ortama hoş uyarıcı girer
Olumsuz pekiştirme: ortamdan nahoş uyarıcıyı çıkarırız, çıkart rahatla ya da kötü bir şeyle karşılaşmamak için iyi bir şey yapmak, cezadan sonra hep olumsuz pekiştirme gelir olumlu gelmez
Premack: yaparsan yaparsın ya da yaparız, yapmak istemediği şeyin arkasına ödül koyarak yaptırma, davranışı yapacak sonra ödül, yemeğini yiyeceksen dışarı çıkabilirsin olmaz (yecek öyle çıkacak)

Koşullu anlaşma: yaparsan yaparım, çok katı, kendi kendine de yapabilir, daha çok uzun süreli, atanırsan evlendireceğim de olur, atanırsam evleneceğim de olur (ösym çok önemsemiyor)
Davranışta kontrast: bir davranış ödül aldığı tarafta git gide artarken, ödül almadığı tarafta git gide azalır
Crespi: ödül büyüdükçe davranışın yapılma ihtimali artar
Plasebo: sahte pekiştireç gerçek pekiştireç gibi etki ederse

PEKİŞTİRME TARİFELERİ

Sabit aralıklı: her on dakika
Sabit oranlı: her beş soru
Değişken aralıklı: bazen on dakika bazen beş dakika
Değişken oranlı: bazen on soru bazen beş soru
Artan oranlı: ilkin **beş** soru çözdüğünde daha sonra **on** daha sonra **on beş** soru
Artan aralıklı: ilkin **beş** dakika sonra **on** dakika sonra **on beş** dakika
Katışık pekiştirme: en az iki tarifenin birleşmesi (hem 50 doğru yapacak hem bir saatte yapacak)
Sürekli pekiştirme: her olumlu davranışı pekiştirme, davranış ilk kez kazandırılırken

DAVRANIŞÇI KURAMLARIN ÖZELLİKLERİ

1. Bir şeyin öğrenme olabilmesi için **mutlaka gözlenebilir** ve **somut** olması gerekir.
2. Ürün odaklıdır.
3. Öğrenme uyarıcı-tepki bağıdır (U-T bağı).
4. Kafanın içi önemli değildir. Zihin boş bir levhadır (J. Locke).
5. Pekiştireç şarttır.
6. %100 çevre etkilidir.
7. Öğrenenden bağımsızdır. **Öğretene bağlıdır.**
8. Öğrenme **nesneldir**. Herkesin öğrenmesi birbirine benzer (Hatta hayvanlarla insanların öğrenmeleri bile birbirine benzermiş. Aman Allahım daha neler. Bu yüzden organizma diye ifade kullanıyorlar).
9. Öğrenme **basit** ve **mekaniksel** bir süreçtir.

ÖNEMLİ KAVRAMLAR

Sistematik duyarsızlaştırma: korku yada nefreti yavaş yavaş yok etme
Kademeli yaklaşma (biçimlendirme, şekil verme): olumlu bir davranışı pekiştireç vere vere kazandırma
Eşik (alıştırma): bir alışkanlığı yavaş yavaş kazandırma, çocuğa şurubu yavaş yavaş içerme
Zıt tepki: süt içmek istemeyen çocuğa sütlü çikolata yapmak, onun hatrına içiyor, o olmasa yine içmez
Karşıt koşullanma: eğitimden nefret eden birinin Mevlüt Hocayı sevdiği için eğitimi de sevmesi, nefreti tamamen ortadan kalkıyor
Zincirleme: sıra atlamadan davranışları yerine getirme, ödül sonda
Bıktırma: usanıncaya kadar yoruluncaya kadar yaptırmak
İtici uyarıca koşullanma: tırnağını yiyen çocuğun tırnaklarına acı oje sürmek
Sönme: pekiştireç ya da uyarıcı ortamdan çıkınca davranışın giderek azalması ve bitmesi, yok olması
Alışma: uyarıcı devam ediyor ama etkisi giderek azalır, saatin tik tak sesine zamanla alışırız
Duyarsızlaşma: kokuya alış korkuya duyarsızlaş (duyu organları ile olursa alışma, duygularla ilgili olursa duyarsızlaşma), uçak korkusuna gittikçe duyarsızlaşırız
Duyarlılaşma: uyarıcıya daha çok tepki vermeye başlaması, hassaslaşma
Alışkanlık kazanma: rutin davranış, her gün aynı yoldan gitmek
Sönme patlaması: pekiştireç çekilirse davranış sönmeden önce ilkin biraz artarsa
Kendiliğinden geri gelme: sönmüş davranışın yeniden ortaya çıkması, hortlaması
Bitişiklik: nötr ile koşulsuz uyarıcının (zil ile etin) kısa süreliğine de olsa beraber görülmesi
Habercilik: nötr uyarıcının (zil) koşulsuz uyarıcının (et) geleceği beklentisi oluşturması
  Olumlu (İleri koşullanma): başlayacak, gelecek anlamına geliyorsa (olaya bakın duyguya değil)
  Olumsuz (Geri koşullanma): bitti geride kaldı anlamına geliyorsa
Gölgeleme: aynı anda iki durumdan birini tercih etme, güzeller içinden bir seni seçtim
Engelleme: ilk durum ağır bastığı için ikinci duruma hiç tepki vermiyor, ben sende tutuklu kaldım
Üst düzey koşullanma (İkinci dereceden, dereceli): bir şeyin yanındaki şeye de aynı tepkiyi vermek, köpek ısırıyor korkuyoz (olayla başlıyor), köpeğin yanında sahibini görüp sahibinden de korkuyoz
Duyusal ön koşullanma: ilkin hiç tepki vermiyoz (olaysız başlar), köpek ben ve sahibi bir arada onu gezdiriyoz, daha sonra sahibi gidiyor ve köpek beni ısırıyor ben de köpekten korkuyorum, sahibini görünce de korkuyorum (çünkü daha önce ikisini görmüştüm), üst düzeyde daha önce görmüşlüğü yok bunda var
Birleşik koşullanma (birden fazla uyarıcıya): köpek ısırıyo korkuyom, köpeğin yanında hem sahibini hem sahibinin hanımını hem de arabasını görüyom, alayından korkuyom
Garcia (olumsuz tat koşullanması): araya zaman girse de yine koşullanıyom (öğlen yediği şeyden akşam etkileniyo), ara ara garnım ağrıyo
Gecikmeli koşullanma: zili veriyoz zil bitmeden eti veriyoz yani eti accık geciktiriyoz

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Geçici koşullanma (temporary): zamana koşullanma, her gün öğlen karnımızın acıkması, öyle bir geçer ki zaman
Öğrenilmiş çaresizlik: uğraşıyon uğraşıyon olmoyo ben yapamacan gari deyip teslim oluyon
Kendini gerçekleştiren kehanet: aklıma gelen başıma geldi, düşündüğün oluyo
Uyarıcı genellemesi: benzer uyarıcılara aynı tepkiyi vermek (babana çay demle, amcana çay demle, dayına çay demle)
Tepki genellemesi: aynı uyarıcıya benzer tepkiler vermek (babana çay demle, babana kahve yap, babana meyve hazırla yani yalakalık gibi)
Kaçınma: bilerek uzak durmak, it ile dalaşmaktansa çalıyı dolaş
Batıl davranış: hurafe, totem, kolyenin sayesinde maçı kazandık deyip hep o kolye ile maça çıkmak
I.tip ceza: maruz kalmak, bizi rahatsız eden ve ortama giren herşey, bize birinin öküz gibi bakması
II. tip ceza: mahrum kalmak, elimizden sevdiğimiz şeyin alınması, telefonun alınması
Ara verme (time out): kısa süreliğine düşünmesi için farklı bir ortamda bekletilmesi, boş sınıf, düşünme paspası
Ayırt edici uyarıcı: sadece ona tepkide bulunma, her ne zaman olsa sadece ona karşı davranışta bulunma, canı sıkıldığında sadece onu arama

Ket vurma ile Olumsuz Aktarmanın farkı nedir?

Ket vurma bilişsel, olumsuz aktarma psikomotordur. Ket vurma gafa, olumsuz aktarma eldir. Ket vurmada unutma, olumsuz aktarmada zorlanma vardır.

Öncelik ve Sonralık Etkisi nedir?

Önceki öğrendiklerimizi daha çok hatırlıyorsak öncelik, sonraki öğrendiklerimizi daha çok hatırlıyorsak sonralık etkisidir. Ket vurma unutma ile ilgilidir, öncelik sonralık etkisi daha çok hatırlama ile ilgilidir.

THORNDİKE'IN BAĞ KURAMI

Öğrenme, belirli bir duruma ve olaya verilen tepkidir. Bu tepki amaca ulaştırıyorsa ve haz veriyorsa uyarıcı tepki arasındaki bağ güçlenirken, amaca ulaştırmıyorsa bu bağ zayıflar. Aynı zamanda öğrenme, uyarıcı tepki arasındaki sinirsel bağın kurulmasıdır.
Etki kanunu: ödül ver ceza çok verme, iyi iz bırak kötü iz bırakma, edimsel koşullanma gibi
Etkinin yayılması: iyi bir şeyi pekiştirirken farkında olmadan yanında kötü bir şeyi de pekiştirme
Tepki analojisi (transferde benzer öğeler): zaman, mekan, ortam gibi her açıdan benzer ortam yaratma, tatbikat gibi, staj gibi, Kemal Sunal'ın şiki şiki baba filmi gibi
Çağrışımsal geçiş: klasik koşullanmanın aynısı, soruda Thorndike derse dikkat edin
Çağrışımsal zıtlık: A dan Z ye saymak kolaydır ama tersi zor çağrışım yapar
Tepki çeşitliliği: sonuca ulaşmak için çok fazla tepkide bulunma, deneme yanılma yaparken sürekli farklı tepkilerde bulunma, öğretmenin sorduğu soruyu bilmek için her yolu deniyor
Hazırbulunuşluk: hazırsa yaparsa mutlu olur, hazırsa yapmazsa mutsuz olur, hazır değilse yapmazsa yine mutlu olur, hazır değil yaparsa yine mutsuz olur (bende anlamadım ne diyo bu ya), bildiğimiz hazırbulunuşluk
Öğelerin Gücü: Dikkatimizi daha çok çeken, güçlü olan öğe daha çok dikkat çeker
Ait olma: bitişiklik gibi, birbirine ait olan şeyler daha çok çağrışım yapar

ÖĞRENME TÜRLERİ

Klasik (tepkisel): duygusal bağ kurma, nötr uyarıcının koşullu hale gelmesi (anlamsız bir şeyin anlama dönüşmesi), istemsiz duyguların oluşması, köpeği görünce korkma gibi
- **Koşulsuz uyarıcı (refleks):** sıcak
- **Koşulsuz tepki (refleks):** sıcakta terleme
- **Koşullu uyarıcı (öğrenilmiş):** kız
- **Koşullu tepki (öğrenilmiş):** kıza teklif ederken terleme

Edimsel (operant): ilkin tesadüfi yapılan bir şeyin ödül alınca bilerek yapılmaya devam etmesi, ceza alırsa bilerek yapılmamaya devam etmesi, sonuç etkili, istemli davranışlar, köpeği görünce yolunu değiştirme
Deneme yanılma (seçme bağlanma): tesadüfi olarak sonuca ulaşma, rastgele
Sosyal (dolaylı, gözleyerek, model olma, taklit): başkalarından duyarak veya görerek, model ve taklit yoluyla
Gestalt: bütünün daha anlamlı ve kolay algılanması
Kavrayarak (içgörüsel): deneme yanılma yaptıktan sonra biraz bekleyip aniden aklımıza gelmesi ya da hiç deneme yapmadan zihnimizde ipuçlarını birleştirerek bir anda jetonun düşmesi
Gizil (örtük): farkında olmadan, hiç dikkat etmediğimiz halde
Dizisel: sıra öğrenmelerinin oluşması, alfabe, plaka gibi
Çağrışımsal: bir şeyin başka şeyleri hatırlatması, anımsatması
Duyuşsal (hümanist): kişiye değer verme, öğrenciye görelik, öğrenciye uygun ortam oluşturma, öğrencinin beklentilerini, isteklerini dikkate alma
Bilgi işleme: bilginin dikkat edilip alınarak kodlanıp anlamlandırılıp depolanması ve istenildiği vakit geri getirilmesi

Nörofizyolojik (beyin temelli): duygular öğrenmede önemli, anlam arayışı doğuştan, beyin aynı anda birden fazla işi yapabilir, beslenme, ilaç, kaygı öğrenmeyi etkiler, öğrenme fizyolojik süreçlerden etkilenir, beyin parçayla bütünü aynı anda işler, öğrenme bilinçli ve bilinç dışı süreçler içerir, öğrenme teşvikle artar tehditle azalır, beynin her iki küresi de etkin olarak kullanılabilir

Kübra Mevlüt GÜNDÜZ

1. Her beyin tektir.
2. Beyin paralel işlemci gibidir (birden fazla işi aynı anda yapabilir. Buna otomatikleşme denir. Örneğin hem araba sürme hem sakız çiğneme).
3. Öğrenme fizyolojiktir. Öğrenme beslenme, stres, ilaç kullanma, uyku vb. den etkilenir.
4. Beyin, parçayla bütünü aynı anda işler. Beynin sol bölümünün bütüncü olduğu ve sözel, mantıksal, ayrıntıcı, matematiksel tarzda çalıştığı saptanmıştır. Sağ tarafın ise parçacı olduğu ve görsel uzlamsal, yaratıcı, hayalci, sezgisel alanlarda faaliyet gösterdiği kabul edilir. Sağ ve sol bölüm birlikte çalışır. Daha çok duyuya hitap eden öğretim yöntemleri kullanılarak öğrenme seviyesinin yükseltilebilir olduğu üzerinde durur.
5. Öğrenme, bilinçli ve bilinç dışı süreçler içerir. Farkına varmadan öğrenilen bilgiler gecikmeli olarak ortaya çıksalar bile karar belirleyicidirler.
6. Öğrenme teşvikle artar, tehditle azalır.
7. İki tür bellek vardır. Uzamsal ve ezberleyerek. Uzamsal Bellek: Kodlamaların, örgütlemelerin, örüntülerin oluşturulduğu yerdir. Mekanik Bellek: Genellikle ezber öğrenmelerin oluşturulduğu yer kabul edilir.
8. Anlam arayışı doğuştan gelir. Birey kendine gelen uyaranlara sürekli anlam yükleme arayışına girer. Bu sayede çevre ile uyum kurabilir.
9. Örüntülemede duyguların payı büyüktür. Beklentiler, ilgiler, tutumlar kadar duyguların da önemli bir yeri vardır. Duygular sayesinde olumlu duygusal ortam yaratılabilir. Böylece pozitif etki yaratarak öğrenmenin kalıcılığına katkı sağlar. Diğer bir deyişle örüntülemenin büyük oranda duyguların desteği ile sağlandığını savunur ve örüntülerin de öznelliğine vurgu yapar.
10. Öğrenme hem odaklanmış dikkati hem de çevresel algıyı içerir. Buna göre öğrenme için sunulan bilgi yanında içinde bulunan ortamda öğrenmeyi etkiler.
11. Dikkate alınan uyarıcılarla birlikte dikkate alınmayanalar da beyine yansıtılır. Yani gizil olarak da öğrenme gerçekleşir.

SOSYAL ÖĞRENME (Bandura)

Aşamaları

Dikkat: izleme, gözlem
Hatırda tutma (hatırlama, zihinsel şema): zihninde şemalara yerleştirme, hafızaya alma, kaydetme
Geri getirme (uygulama, davranışı ortaya çıkarma, yeniden üretme): kendisinin yapması, geri getirmesi
Güdüleme: pekiştirildikten sonra tekrar yapma isteği oluşması

Karşılıklı belirleyicilik: etkileme ve etkilenme, birbirini etkileme
Öngörü kapasitesi: ileriye doğru tahmin, olmadan önce olacağını tahmin etmek
Öz düzenleme: oto kontrol, nerede ne yapacağını biliyo, içten denetimli olma
Dolaylı öğrenme kapasitesi: başkalarından öğrenebilme gücü
Öz yeterlilik: inanç, azim, hırs, vageçmeme
Öz yargılama: öz eleştiri, iyi ve kötü yönlerini bilme
Sembolleştirme Kapasitesi: Bandura'ya göre, insanlar dünyada gördüklerini zihinlerinde sembolleştirirler. Semboller insanların zihninde dünyadaki gördüklerinin temsilcileridir. İnsanlar sembolleştirme kapasiteleri sayesinde geçmişi zihinlerinde taşıyıp yaşayabilir, geleceği ise test edip yordayabilir.

Dolaylı ceza: kopya çeken öğrenciyi öğretmen döverse diğer çocuk kopya çekmez
Dolaylı pekiştireç: soruyu bilen öğrenciye öğretmen çikolata verirse diğer öğrenci de hemen parmak kaldırır
Dolaylı duygu: köpek ısıran çocuk ağlarsa diğer çocuk da ağlanacağını öğrenir, üst sınıflardan hoca hakkında olumsuz şeyler duyan öğrencilerin daha ders almadan hocaya karşı olumsuz tutuma sahip olmaları
Dolaylı güdülenme: bir kişiden, filmden, kitaptan etkilenip onun gibi yapma isteğinin oluşması, daha çok içsel motivasyon vardır, daha çok uzun sürelidir

- İnsanların bireysel özellikleri, davranışları ile çevresel unsurlar arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur.
- İnsanlar, başkalarının yaşantılarını ve yaşantı sonuçlarını gözlemleyerek kendi davranış örüntülerini oluşturur.
- İnsanlar; sembolleştirme kapasiteleri sayesinde geçmişi zihinlerinde taşıyıp yaşayabilir, geleceği ise test edip yordayabilir.
- Sembolleştirme kapasitesi ileri düzeyde olan kişiler gözlem yoluyla öğrenme sürecinden daha çok yararlanır.
- İnsanlar; öz düzenleme kapasiteleri sayesinde davranışlarını, kendi içsel standartlarına ve güdülenmelerine dayalı olarak kontrol edebilir.
- Öğretmenler, aileler ve diğer yetişkinler istenmedik davranışları yapmayarak öğrencilerin olumlu davranışlarını artırabilir.
- Öğrencilerin sınıfta ve okulda kendilerinden istenen görevleri başaracaklarına inanmaları sağlanabilir.
- Öğrencilerin potansiyelini ortaya çıkarmak için kapasitelerine uygun hedefler belirlenebilir.
- Davranışların olası sonuçları belirtilerek öğrencilerin istendik davranışları artırılabilir.
- Öğrenciler, yalnızca sınıftaki arkadaşlarını gözlemleyerek de etkili bir öğrenme gerçekleştirebilir.
- Gözlemcilerin öğrendiklerini davranışa dönüştürmesinde öz yeterlik inançları önemli bir yere sahiptir.
- Gözlem yoluyla öğrenme, bireyin modele dikkat etmesi süreciyle başlar. Daha sonra hatırda tutma, davranışı ortaya çıkarma ve güdülenme aşamaları vardır.
- Öğrenme, davranışta herhangi bir değişiklik olmadan gerçekleşebilir.
- Kişi, modelden öğrendiğini hemen davranışa dönüştürmeyebilir.
- Model alınan etkinliklerin basit olması, etkinliği birey açısından daha dikkat çekici hâle getirir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

BİLGİ İŞLEM KURAMI (Dikkat, Kodlama, Depolama ve Geri getirme)

Unutma yoktur diyorlar. İnsanlar geri getirme sorunu yaşıyor diyorlar. Yani kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe bilgiyi atarken güzelce kodlar, ilişkilendirir, anlamlı hale getirirsek istediğimiz zaman bilgiyi geri getirirmişiz.

- Meta bilişi en çok bu kuramın içinde arayalım
- Daha çok bilişsel özellikler arayalım. Kalp (duyuşsal) fazla aramayalım
- Algısal ayırt ediciliği en çok bu kuramın içinde arayalım
- Öğretmenin önemli yerlere dikkat çekmesi, vurgu yapması ve öğrencilere farkındalık kazandırmasını en çok bu kuramın içinde arayalım

Duyusal bellek: bir iki saniye, kapasitesi sınırsız, bilgi orijinal haldedir, dikkatimizi çekmezse kendiliğinden kaybolur
Kısa süreli (işleyen, uyanık, tepki üreten) bellek: yirmi otuz saniye, kapasitesi sınırlı, sürekli tekrar edersek süreyi uzatırız, gruplama yaparsak kapasiteyi artırırız, duyusal kayıttan dikkat yoluyla bilgiyi alır, işler, kodlayarak ve anlamlandırarak uzuna atar, istediği vakit uzundan bilgiyi geri getirir, işi bitince tekrar uzuna atar, çok çalışır, bilgiyi hatırladığımız anda veya işlem yaptığımız anda bilgi kısaya gelmiştir

Uzun süreli bellek: kapasitesi de süresi de sınırsızdır, depolama yeridir
Anısal (epizodik): duygular önemli, babamın bana aldığı ilk bisikleti hatırlamak
Anlamsal (semantik): bilgiler önemli, okul öğrenmeleri, bisikleti ilk icat eden kişiyi hatırlamak
İşlemsel (prosedürel): psikomotor işlemler önemli, bisikletin nasıl sürüleceğini hatırlamak

Bellek Destekleyici İpuçları

Loci Yöntemi (yerleşim): Bu yöntemde bazı maddeleri doğru sırasında hatırlayabilmek için çevrenin fiziksel özellikleri ve hayal etme birlikte kullanılır. Örneğin**:** Türkiye Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanlarını doğru sırayla hatırlayabilmek için bir evin tüm odaları sırayla hatırlanarak, cumhurbaşkanları ile eşleştirilir.
Kanca Yöntemi (askı): Bu yöntemi kullanabilmek için öncelikle sayılarla ses benzerliği olan sözcüklerden bir isim listesi oluşturulur. Bu liste gerek duyulduğu her zaman kullanılabilir. Örneğin**:** Bir-kir, iki-tilki, üç-güç, dört-sert vb… daha sonra saptanan sözcüklerle hatırlanması istenen sözcükler eşleştirilir ve bunlarla ilgili görsel imgeler oluşturulur.
Bağ Yöntemi (zincirleme): Bu yöntem, hatırlanacak sözcükler ile peş peşe gelen görsel imgeler oluşturulması biçiminde uygulanır. Bu imgelerin alışılmamış ve acayip olması hatırlamayı kolaylaştırır. Örneğin**:** Halı, televizyon, bayrak, tank, karınca ve kuş kelimelerinin sırayla hatırlanması gereksin. Bunun için ilk kelimeyle görsel imge arasında acayip bir ilişki kurulabilir. Okula bu gün uçan bir halıyla geldiğimizi, halının üzerinde televizyon seyrettiğimizi hayal edebiliriz. Televizyonda da bir marş okunuyor ve bayrak görünüyor. Bayrak direkte olması gerekirken tankın üzerinde duruyor. Tank karınca yuvalarını ezerek ilerliyor ve büyük bir kuş tankı yutuyor…
İlk Harf Yöntemi: Dizideki her kelimenin ilk harfleri kullanılarak anlamlı bir bütün oluşturulmaya çalışılır. Örneğin**:** güneş sistemindeki gezegenleri sırasıyla hatırlamak için gezegenlerin ilk harflerinden oluşturulmuş bir cümle kurulabilir. **M**eraklı **V**eli **D**ün **M**ahallede **J**iletle **S**aldırdığı **U**ğur'u **N**eredeyse **P**arçalıyormuş.
Akrostiş: Mısraların ilk harfinin yukarıdan aşağıya doğru okunmasıyla ortaya çıkan anlamlı kelimelerdir. Akrostişler**,** akronyumlarla benzerdir, fakat cümlelerden meydana gelirler. **Akronyumlar**, listelenen kelimelerin ilk harflerinin birleştirilmesiyle yeni kelimeler üretmektir. Çoğunlukla kullanılan örnek "HOMES" dur. Bu kelime Kuzey Amerika'daki 5 büyük gölün akronyumudur: H: Huron, O: Ontario, M: Michigan, E: Erie, S: Superior. Burada Homes ile büyük göller arasındaki ilişkinin hatırlanması çok önemlidir. **Akronim:** Sözcük dizisindeki her sözcüğün ilk harfi birleştirilerek ve gerekirse araya ünlü bir harf eklenerek akılda kalabilecek kısa bir sözcük oluşturmadır. Akronime, TBMM ve ABD örnek verilebilir. **Not**: ÖSYM Akrostiş, Akronyum, Akronim diye ayırmaz bence. Sadece ilk harflerden şifre diye bilelim yeter.
Anahtar Sözcük yöntemi: Daha çok yabancı dil öğretiminde kullanılır. Seven 7, beni seven 7 kişi var diyoruz.

Unutmanın sebepleri

Bellek izlerinin bozulması: Öğrendiğimiz her şey beynimizde fiziksel bir iz bırakır. Unutmaya neden olan şey zamanla fizyolojik sebeplerle bu izlerin bozulmasıdır. Örneğin**,** ilkokul arkadaşımızın fotoğrafına uzun yıllar bakmaya bakmaya kim olduğunu bir türlü çıkaramamız gibi
Bozucu etkiler: Ket vurma durumları buna örnektir. İleri Ket vurmada önceki sonrakini unutturur, Geri Ket vurmada sonraki öncekini unutturur.
Güdüsel unutma (Bastırma:) Unutma diye bir şey yoktur. Ancak hatırlamama söz konusudur. Eğer bir şey hatırlanmıyorsa sebebi silinmesi değil, kişiyi rahatsız ettiği için bilinçaltına itilmesidir. Örneğin dişçiden korktuğu için randevuyu unutması
Karışma: Kısa süreli belleğe yeni gelen bilgi, zihinsel olarak yeterince tekrar edilmeden hemen arkasından başka bilgi geldiğinde karışma olur**.** Avusturya ile Avustralya'yı karıştırmak
Yanlış Yerleştirme: Bilginin yanlış bir şemaya yerleştirilmesi yüzünden hatırlanamaması durumudur. İlk öğrendiğimizde yanlış bir yere koyup daha sonra onu hep o şekilde kullanmaya çalışmak
Bilgiyi değiştirme: Uzun süreli bellekteki bir bilginin yeni bir bilgiyle değiştirilmesine bağlı olarak hatırlanamaması durumudur. Başlangıçta her iki bilgi de bellekte tutulur. Daha sonra yeni bilgi kullanıldıkça eski bilgi unutulur ve yeni bilgi eski bilginin yerine geçer. Örneğin, yabancı dilde bir kelimenin telaffuzunu yanlış öğrenmiş bir kimse, bir süre o kelimeyi kullanması gerektiğinde her iki şeklini de hatırlar. Fakat yeni öğrendiği doğru telaffuzu daha sık kullandığı için eski halini unutur.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

ALGI YASALARI

Şekil zemin: dikkat çeken (ön plana çıkan) şekil, arka planda kalan zemin
Tamamlama: eksik kalan kısımları zihinde birleştirme, mvltgndz, dizi heyecanlı yerinde kalınca haftaya ne olacağını zihninde tamamlama), unutmayın eksik bir şeyleri tamamlıyoruz
Yakınlık: yan yana olan şeyler birlikte algılanır, algı-zaman-olay yakınlığı da olabilir, bir şeye ait çağrışımlar da olabilir
Benzerlik: bir açıdan gruplama, sınıflama, örgütleme, üçgenler bir yerde daireler bir yerde
Süreklilik: devam ediyor hissi, yol çizgileri gibi, trafikte aynı yöne giden arabalar gibi
Basitlik: kolay olan şeylerin daha çabuk algılanması

ÖĞRENME STRATEJİLERİ

Dikkat Stratejileri
Dikkati yöneltmede kullanılan stratejilerden biri, metinde yazıların altını çizmedir. Anahtar sözcüklerin ve temel düşüncelerin altının çizilmesi, öğrenciler tarafından yaygınlıkla kullanılmaktadır. Dikkati çekmede kullanılan bir başka strateji de, metnin kenarına not almadır. Metin kenarına not alma, öğrencinin tekrar etmesine, yeni bilgiye hazır olmasına ve kodlamasına yardımcı olur. Dikkatin odaklaşmasında metindeki başlıklar, alt başlıklar, şekil, grafik, şema ve benzerleri etkili rol oynar.

Tekrar Stratejileri
Tekrar stratejileri, öğrenilen bir listeyi yinelemek ya da bir metini aynen tekrar etmek gibi bilginin uzun süreli belleğe daha uygun işlenmesine yardım eder. Ayrıca tekrar stratejileri ezberleme için de kullanılır. Bilginin, olduğu gibi tekrarlandığı basit tekrar, bilginin kısa süreli bellekte daha uzun süre kalmasını sağlar. Basit tekrarın bu işlevi dışında kullanılması yararlı değildir. Bazen, bir şiiri ezberlemek gibi, kullanılabilir. Bilginin uzun süreli bellekte depolanmasını sağlamak için, bilginin anlamlı kılınması, tekrar ile olanaklıdır. Tekrar stratejisini kullanırken öğrenen kişi, olguları zihinsel ya da sesli yinelemeli, bir metini aynen kopya etmeli ya da önemli tümceleri tekrarlamalıdır.

Anlamlandırmayı Artıran Stratejiler
Yeni gelen bilgiye anlam verilebilmesi için öğrencinin, konu ile ilgili önbilgileri olmalı ve yeni bilgiyi var olan bilgilerle ilişkilendirebilmesi gereklidir. • açıklama ve soru sorma, , • benzeştirme, • karşılaştırma, • gruplama, sıralama, • öğrenilen konuyu şekil, grafik ve imgelerle yazıya dökme, • kendi kendine soru sorma, • bir başkasına anlatma, öğretme, • eklemleme – ilişkilendirme

Eklemleme stratejisi, var olan bilgi ile yeni bilgiler arasında ilişkiler kurulmasını sağlar. Örneğin; bir telefon numarasını anlamlı bir tarihle, birisinin yaş günü ile ilişkilendirmek, telefon numarasını anlamlı hale getirecek ve uzun süreli bellekte kalma olasılığı artacaktır.

Yürütücü Biliş Stratejileri
Yürütücü biliş, öğrenenlerin benimsedikleri belli öğrenme stratejilerini kullanma yetenekleri ve kendi düşünmelerine ilişkin bilinç düzeylerini anlatır. Öğrenen kişinin, belirli bir öğrenme durumunda kullandığı çeşitli öğrenme stratejileri ve kendi öğrenme sürecine ilişkin anlayışa sahip olmasıdır.

Duyuşsal Stratejiler
Duyuşsal alanda, dikkati toplama, yoğunlaşmayı sürdürmeyi, başarı kaygısı, güdülenme, stresle başa çıkma, zamanı etkili olarak kullanma konuları yer alır. Örneğin; kütüphanede sessiz bir yer bulurlar, çalışma masasını düzenlerler. En çok karşılaşılan sorunlar dikkatin başka yöne kayması, güdülenme eksikliği, kaygı ve öz güven eksikliğidir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ